

**Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis
Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et
Justitiæ, Sive Decisivi Discursus**

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in
quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus
respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum
luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque
omnibus in utroque Foro ...

Tractatus Primi Pars I. de Usuris, & interesse, Pars II. de Cambiis, Pars III.
de Censibus, Pars IV. de Societatibus Officiorum

**Luca, Giovanni Battista de
Coloniae Agrippinae, 1691**

De Censibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74112](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74112)

DE CENSIBUS

DISCURSUS PRIMUS,

OPPIDEN. CENSUS

P R O

ILLIS DE MONTELEONE

C V M

J A M U N D I S.

Causa disputata in Signatura Iustitiae, & resolutus, ut infra.

De pacto rescissorio instrumenti censualis, & facultate repetendi sortem principalem ob non solutionem fructuum statutis temporibus, An improbetur per Bullam Pii V. & quatenus sic, an vitiet contractum, vel solum vitietur pactum.

Et An Bulla praedicta Pii V. sit recepta, vel servari debeat in omnibus in Regno Neapolitano.

SUMMARIUM

- 1 **F**Acti series.
- 2 Pacta rescissoria in Regno Neapolitano sunt in viridi observantia, sed in Curia Romana id est improbatum.
- 3 Regnicolae credunt in eo Regno receptam non esse Bullam Pii V. de Censibus.
- 4 Contrarium tenet Rota & Curia.
- 5 De stylo Signatura etiam ubi agitur de mandato in vim pacti rescissorii relaxato pro sorte & fructibus, illud sustinendi pro solis fructibus.
- 6 Et de stylo sustinendi mandatum, ac etiam executionem pro sola summa debita, licet sit excessivum.
- 7 De stylo Sac. Consilii & Tribunalium Regni super rescissione instrumenti censualis in vim pacti rescissorii ob non solutos fructus.
- 8 An Bulla Pii V. obliget ubique terrarum.
- 9 Quod verior sit opinio ut dicta Bulla attendi debeat in Regno.
- 10 Quid de Regno Sicilia ultra.

DISC. I.

Proposito per Fratres de Monte Leone ad favorem Joannis Matthaei de Jamundis anno censu ducatorum 90. pro sorte principali ducatorum 1000. sub pacto, ut in casu non solutionis fructuum per sex menses, seu mutationis monetæ, aut reductionis censuum per Summum Pontificem, vel quemcumque alium Principem faciendæ, licitum esset rescindere instrumentum, ac petere sortem principalem; Hinc creditoris hæredes in vim pacti praedicti, ob non solutionem fructuum, mandatum obtinuerunt contra debitores ab Ordinario productis 1286. in confuso

Card. de Luca de Censibus Pars III.

& unica structura, tam pro sorte quam pro fructibus; Unde interposita appellatione, & commissa causa in Rota, ex parte creditorum adita fuit Signatura iustitiæ pro reformatione commissionis, petendæ ac si esset signata cum clausula *sine prejudicio quoad fructus*, atque ita obtinuerunt; Et quamvis per litteram subsequenter disputationem acerrimè probatum esset id de jure subsistere non posse, nihilominus semper perstitit in decisio, quod fuit causa, ut lis ulteriorem prosecutionem non haberet, quia debitores curarunt, eo quo potuerunt modo se cum creditore concordare, potissimum stante quod creditores hujusmodi disputationum occasione agnoverunt, quod non obstante pacto praedicto desperata esset repetitio sortis, super qua ipsi principaliter insistebant.

Mihi de recenti in Curia in statu adhuc indeterminato, an Advocationis munus suscipere deberem, ita ut quamvis labores essent proptii, subaliorum tamen Curialium cognitorum nomine scripturæ prodirent, utpote de stylis non bene informato, resolutio dura visa est ob dilemma, quod, Aut remota Bulla Pii V. hujusmodi pacta rescissoria servanda sunt, ut tenent Regnicolæ communiter attestantes illa in Regno esse in viridi observantia, ut per Rovit. super pragmat. prima de Censibus & alios, & tunc ita rescribi subintineri debuisset pro toto debito tam sortis quam fructuum; Aut e converso tenenda est opinio, quam firmiter etiam in dicto Regno Neapolitano tenet Rota & Curia, ut dicta Bulla Pii, etiam in eo Regno locum habeat ac servari debeat, ut in decisionibus, de quibus infra, quodque etiam hujusmodi pacta sub dictæ Bullæ prohibitionem veniant, atque hoc jure passim in Curia vivitur; & tunc dum sententia vel decretum non distinguebat sortem à fructibus, sed pro omnibus insimul confatis, unico contextu, ac sub eadem structura verborum prodierat, locus erat rescripto de appellatione in totum, ex vera & recepta juris propositione, quod in iustitia in parte inficit sententiam vel decretum in totum, atque mixtura sum-

mæ appellabilis reddidit sententiam appellabilem, etiam quoad summam non appellabilem, quoties non est per capitula separata, sed unico contextu, & cum eadem structura verborum *Seraphi. dec. 1168. nu. 11. Buratt. dec. 177. n. 5. & 337. num. 27. add. ad eum dec. 368. litt. B. ubi concordantes.*

Expertus deinde Curiam, agnovi hunc esse frequentem & ferè quotidianum stylum hujus Tribunalis in causis censualibus Regni prædicti; ex quo circa ea prima tempora, & priusquam ex infortuniis revolutionum popularium ac pestis illud in hodiernam miseriam reduceretur, frequentissimus erat causarum concursus ad Curiam; Hic autem stylus illi innixus est probabili rationi, quod cum certum sit ibi vivi de facto cum hac opinione, quod Bulla Pii V. in eo Regno non sit recepta, sed vivatur cum Bulla *Nicolai V.* registrata in *pragm. prima de censibus*, quodque dicta pacta sint in viridi observantia, ut testantur *Aponi. conf. 41. nu. 37. lib. 2. Constant. in l. 3. Cod. de fisco. usuris lib. 10. numer. 45. & sequen. & Tappia lib. 4. juris Regni de censibus num. 29. & in fine*, qui tres fuerunt Regentes Cancellariae, & Consiliiarum supremi consilii Collateralis, prius verò primarii advocati, atque in aliis iudicaturæ muneribus diu versati, rectè absque dubio de observantia informati, & cum quibus pertransiunt alii communiter.

Idcirco quamvis Rota & Curia Romana hujusmodi opinionem semper rejecerint ut *dec. 103. 87. 146. & 147. post Cenc. de cens. in Telesina census. 9. Decembris 1639. coram Dunoetto* inter suas *decis. 184. num. 5. in Neapolitana domorum 13. Maii 1641. coram Verolpio impress. dec. 20. par. 9. recent. & repetit. post Merlin. de pignor. dec. 43.* & sæpius in aliis moderno tempore editis, ita ut sit hodie principium absolutorum, Attamen dicebant Cardinales *Saccherius Præfectus* necnon *Andofilla & alii* tunc in Signatura sedentes, qui hunc rescribendi modum introduxerunt, istam opinionem, siue veram, siue falsam in ea regione introducant, excusare saltem debere iudices & partes ab injustitia seu ineptia sententiarum seu decretorum super hujusmodi rescissionibus prodeuntium, ideoque locum esse debere dicto æquativo temperamento, rejiciendi scilicet repetitionem sortis, ac demandandi executionem pro fructibus, circa quos debitor nullum gravamen allegare potest, Adinstar illius styli, qui habetur etiam in Tribunali A. C. per Signaturam etiam ad alias Curias extensis, quod mandatum excessivum, licet in stricta juris censura esset nullum in totum, nihilominus de æquitate quoties non est executum substitinetur & executioni demandatur pro summa debita; Quinimò Signatura moderna contra receptas etiam Rotæ propositiones, ad refecandas calumnias ac tollendos inanes circuitus debitorum, etiam post factam executionem, introduxit eas substinere pro summa debita, cum ita nulla injuria inferatur debitori, atque nullitas seu appellabilitas in totum, sit quædam juris formalitas calumniarum nutritiva ideo refecanda, quod meo genio semper arrisit, & rationale visum est.

Occasione verò aliarum consimilium disputationum habitatum, vel pro debitore vel pro creditore, post susceptam Advocationem ac obtentam Curia praxim, Dicebam quod ratio ob quam hujusmodi stylus introductus est, dicto discursu retento, videtur quidem probabilis, sed in stricto rigore non subsistit, neque iudices & partes tali excusatione digni videntur, etiam si admittamus quod in eo Regno vivatur de facto cum dicta opinione, tam circa validitatem censuum creatorum absque pecunia numerata, quam

circa dicta pacta rescissoria, spectata solum forma præscripta per dictam Bullam *Nicolai V.* quoniam adhuc iudices de partibus ita de facto hujusmodi rescissiones admittentes non sunt ab injustitia & ineptia inexcusabiles, dum attentata etiam praxi ipsius Sac. Cens. Neapolitani, à quo tanquam Supremo regulantur cætera inferiora Tribunalia, non proceditur ita de facto, & executivè ad solam creditoris petitionem ad hujusmodi rescissionem, sed stylus est, quod debitori fiant duæ vel tres monitiones cum congruo termino unius mensis vel circiter pro quolibet, ut solvat fructus, quos ibi *tertias* appellant, & quando debitor in mora & contumacia perseverans solvere non curat, tunc proceditur quidem ad rescissionem, adjecta tamen clausula, quod super sedeat in exequendo per aliquorum mensium congruum terminum præscripti solitum, intra quem si debitor solvit fructus, dicitur ita purgare moram, ac evitat rescissionem, quæ habetur pro non facta, remanente solum onere debitori reficiendi expensas tali occasione factas, ut de hac praxi *Cappyc. Latr. dec. 30. num. 17.* Igitur inexcusabiles dicebam illos iudices Ecclesiasticos inferiores de partibus, qui opinionem Rotæ & Curia Romanæ in istis præsertim materiis potius sequi debentes, non autem illas Tribunalium laicalium, adhuc neque istorum æquativam praxim servam: Sed quia verè hic potius ignorantia quam malitia effectus est, idcirco ad evitandos inanes circuitus, ac ad refecandas debitorum calumnias, his non obstantibus dictum Signaturæ stylum probabam.

In disputationibus verò habitis super ista Causa *Oppiden.* quæ fortè prima vel contemporanea fuit cum altera *Nullus Baren. sub tit. de date*, in juvenili calore, ac otii abundantia, plenum ac satis elaboratum, juxta patrum tamen prolixiorum ac superfluum stylum, edidi discursum super d. puncto, an Bulla *Pii* servari debeat ubique Terrarum, atque de ejus non usu dari valeat in genere, præsertim verò super puncto particulari hujus pacti rescissorii iudici, non ad simplicem creditoris voluntatem, sed in casu moræ, quasi quod tunc id sequi dicatur potius ex ejusdem debitoris voluntate, ita ut juxta plerum non improbabilem sententiam dicatur dictæ Bullæ non avertari, expendendo in hoc pleniori forsan calamo de anno 1644. omnia, quæ doctissimè ac nimium felici stylo postmodum luci tradidit *Leotar: in ejus tract. de usuris quæst. 44. 66. & 68.* Verum deinde ad id reflectendo, competi fuisse inanem laborem, quoniam quoad ea, quæ forum internum concernunt, ad viros forentes inspicere non pertinet, cum sit munus confessoriorum & Moralium, apud quos receptum videtur, communem opinionem publicè & palam ab omnibus etiam probis observatam excusare, quamvis in stricto jure minus probabilis esset, ut admittit idem *Leotar.* observantia hujus Bullæ religiosissimus; Quo verò ad forum externum, decisio pender à qualitate loci seu Tribunalis, ubi de hujusmodi contractus validitate & executione disputari contingat, quoniam si in Regno prædicto de hoc disputetur in Sac. Consilio, vel aliis Tribunalibus laicalibus, quamvis non defuerint plures Regnicolæ, qui more Advocatorum causæ intervenientes, ut executionem impedirent, hujusmodi nullitatem ob non servatam formam Bullæ *Pii* allegaverint, ut liquet ex allegationibus *Brancaii impress. per Laganarium in addit. ad Rovit. super pragmaticis in rubr. de censibus Capit. latr. consult. 70. nu. 34. & sequen. & consult. 125. num. 24. & sequen. & aliis.* Nihilominus irridere tur, qui hanc provinciam ibi assumeret; Idemque

in Hispania, Germania, in Catalonia & aliis circa eas partes, in quibus dicta Bulla est induciva novæ solemnitate seu novæ legis non adversantis substantiæ vel naturæ contractus, ita ut non percutiat infectionem usurariam; E conversò autem in Curia Romana irrideretur, qui substinere vellet validitatem censuum creatorum præsertim per dictam Bullam præscripta, sive validitatem patet rescissoria & similium; Igitur omnino superflua remanent huiusmodi disputationes potius academicis, & otiosis congruæ.

Est bene verum, quod quidquid sit de aliis regionibus, quoad ea, quæ pertinent ad prædictum Regnum Neapolitanum, probabilior meliusque fundata videtur opinio Curia, contraria verò sapere de abusu, ita paulatim inducto ex originaria auctoritate *Apost. d. cons. 41.* ita fortè scribentis tanquam Advocati, ut causæ inserviret, non solum quia seniores Regnicolæ, præsertim *Vivus dec. 365, & Rovit. super dicta pragmat. prima de Censibus*, ac alii dixerunt huiusmodi Bullam in materia consulendam esse, Sed clarius, ac meo iudicio evidentissime, reflectendo ad historiam, quæ super eisdem Bullæ *Pianæ* observantia habetur circa alterum Regnum Sicilia ultra Pharam, cui Bulla *Nicolai*, & *pragmatica prima de censibus* sunt communes; Cum enim ibi dictæ Bullæ *Pianæ* observantia multa pareret incommoda, atque reputaretur impracticabilis, Hinc Rex *Philippus Secundus* enixè supplicavit eidem *Pio*, ut dictum Regnum ab huiusmodi Bullæ observantia eximere vellet, sed obtinere non potuit, nisi quasdam declarationes registratas etiam apud *Cenc. & Duar. d. post. eandem Bullam*; Mortuo verò *Pio*, eisdem preces per Archiepiscopum Panormitanum Regium Oratorem ad id specialiter deputatum renovatæ fuerunt apud *Gregor. XIII. successorem* à quo fuerunt exaudiatæ cum aliquibus etiam restrictionibus seu declarationibus, & cum expressa restrictione ad dictum Regnum Sicilia Ultra.

Hoc enim clarissimum est argumentum, quod in hoc Regno Sicilia citrà Bulla prædicta sine aliquo dubio recepta fuerit, Tum quia omnino improbabile est, quod idem *Pius* adeo tenaciter donec vixit à dictæ Constitutionis observantia eximere noluerit dictum Regnum Sicilia ultra magis remotum, ubi Nuntium Apostolicum non resinet, ac ubi Sedes Apostolica saltem de facto non habet ea directi domini jura, & quod id tolerare voluerit in isto Regno magis proximo, ubi Nuntium Apostolicum fixum habet, & ubi Sedes habet jura domini directi; Tum etiam quia dum idem *Philippus Secundus* erat Rex utriusque Regni, atque Oratorem ad hunc effectum deputavit, verisimiliter pro utroque supplicasset, dum Bulla *Nicolai* erat utriusque communis; Et sic ad solam veritatem reflectendo, omnino improbabilis videbatur præfata Regnicolarum opinio, quæ tamen utcumque sit ibi de facto servatur; Et quæ observantia est causa temperandi illum rigorem, qui aliàs in stricta juris censura praticari deberet, imputandi fructus solutos in fortem principalem, atque concedendi de facili passim sanatoriam cum clausula *Constituto de vero credito*, operantem effectum retroactivum etiam quoad fructus medio tempore solutos, ut habetur in aliis de materia

hoc eodem tit.

TRANEN, CENSUS

PRO

FRANCISCO AMENDONO

CUM

CAPITULO NAZARENO

Causa disputata in Signatura Gratiæ, & resoluta pro Amendono.

De nullitate census creati ex fructibus alterius census, An procedat solum ex Bulla *Pii V.* vel etiam de iure communi & ex infectione usuraria, ita ut illa admittat satisfactionem necne.

SUMMARIUM.

- 1 **F**acti series.
- 2 Sanatio nullitatis census ob defectum pecunie innumerata concedi solet per Signaturam Gratiæ cum clausula *Constituto de vero credito*, idque facilius in censibus Regni Neapolitani, & de ratione.
- 3 De iure prohibita est conversio fructuum in fortem.
- 4 Quid de fructibus census affirmativè, contrarium, num. 6.
- 5 Reverta etiam opinione, ut non dentur usurarum seu interesse alterius interesse, adhuc tamen iuxta unam opinionem debetur interesse pro fructibus census & de ratione.
- 6 De conclusione, de qua n. 4.
- 7 De stylo concedi non solet nova audientia in Signatura Gratiæ.
- 8 De Sanatione census constituti ex fructibus, an concedatur, & concedi vel denegari debeat.
- 9 In quibus propriè cadat anathemismus.
- 10 De ponderatione, quod etiam ex censu invalido non sint restituendi vel imputandi fructus percepti.
- 11 Bona fides vel simplicitas muliebris non excusat à nullitate census ob defectum pecunie numerate.
- 12 Quid agendum esset in hac censuali materia.

DISC. II.

Etento principio in Curia indubitato, proindeque tenendo in Curia Ecclesiasticis Regni Neapolitani, quod ibi servari debeat in omnibus Bulla *Pii V.* non obstante contraria opinione, quæ in illius laicalibus Tribunalibus tenetur ut disc. præced. Cum Amendonus Barolitanus tanquam hæres Antonia de Micco matris pulsaretur per Capitulum Nazarenum, & Franciscum Antonium Eucarellum, tanquam hæres Horatii Cicchilli pro fructibus unius Census scutorum 85. pro sorte ducatorum 950. Introducta causa coram A. C. per appellationem à quodâ decreto Ordinarii Tranen. contra

eum lato, coram iudice appellationis opposuit de census nullitate, Tum ex defectu pecuniæ numeratæ contrâ formam præscriptam à Bulla Pii V. Tum fortius quia in parte census fuerat creatus ex fructibus alterius census, unde creditorum defensores agnoscetes non posse causam defendere, timentesque de sententia absolutoria declarante fortem cum fructibus indebitè solutis extinctam esse, adierunt Signaturam Gratia pro sanatione, quam ego scribens pro debitore dicebam denegandam esse saltem pro rata ducatorum 360. profu&ibus antiquioris census ducatorum 441. conversis in fortem. ita cum alia partita ex causa mutui confessati adau&tam, & propofita causa per *Marazanum*, satis scissa erant vota Prælatorum.

Cum enim quoties agitur de nullitate proveniente solùm à solemnitate, vel novo jure introducto per dictam Bullam Pii, sanatio passim concedi soleat cum clausula, *Constito de vero credito*, facilius verò in censibus Regni Neapolitani, ubi ob opinionem, quæ ibi habetur, excusabiles videntur contrahentes, adeo ut ejusdem census ex aliis causis quàm ex fructibus creati sanationi egomet non contradicerem; Idcirco punctus difficultatis erat, an hæc nullitas proveniret ex nova dictæ Constitutionis dispositione, vel potius ex jure communi prohibente conversionem fructuum in fortem juxta dispositionem *textus in l. finali Cod. de usuris cum concord. per Merlin. decis. 409. alias 301. par. 5. rec. Andreol. controuv. no. Leonar. de usuris quasi. 86. cum duabus sequen.* Et sic an Bulla in hac parte fit inductiva novi juris vel potius declarativa antiqui.

Tenentes partes creditoris se fundabant in speciali auctoritate *Duardi in tract. de censibus §. 4. qu. 38.* ubi in specie, ex rationibus & auctoritatibus ibidem deductis, dicit istum contractum de jure communi, & seclusa Bulla Pii sublineri, quod etiam de fructibus, quos ibi *tercias* vocant licet convertendis in capitale, firmant communiter DD. utriusque Siciliæ, atque ita passim servatur, ut præsertim *Costanz. in l. ult. C. de fidei. usur. Rovit. pragm. 1. de cens. n. 10. Ciurba decis. 24. nn. 34. & seqq. & communiter.*

Quinimò licet in utroque Regno, præsertim verò in isto Siciliæ citrà, reprobata sententia *Cagnoli & sequacium*, receptissima sit opinio damnans interesse alterius interesse, ac accessiones accessionum, ut latè *apud Rovit. decis. 9. & alios passim*, Nihilominus receptissimum pariter est, per mortuum debitorem fructuum census deberi interesse, quod ibi habitis requisitis *Paul. de Castr. pro notorii & probatis ex sola mora decernitur juxta decis. Franchi 254.* quæ ibi magistralis in materia reputatur, ubi ea satis congrua & probabilis ratio adducitur, quod cum fors census, etiam seclusa Bulla Pii, vel juxta Bullam *Nicolai*, vel ex natura contractus, ac intentione juris communis sit demortua & perpetuò irrepitibilis ex parte creditoris, idcirco fructus, ita pro nostro loquendi usu nuncupati, dicuntur stare de per se, ac importare debitum potius sortis quàm usurarum seu accessionum; Quo posito infertur, nil prohibere, ut quemadmodum probatis requisitis lucri cessantis, vel damni emergentis, vel illis præsuppositis pro probatis & notoriis, tale debitum sit aptum ad productionem interesse, ita nil prohibere debet novi census creationem ex vero & legitimo debito de jure communi non prohibitam.

Alii verò inhærentes auctoritatibus ac rationibus à me deductis erant, in contrariâ sententia,

quod scilicet hæc prohibitio resultaret à jure communi, ex cuius intentione talis contractus tanquam anathocismus, vel anathocismi species esset usurarius *Navarr. de usuris n. 94. Boccacc. de cens. par. 1. numer. 10. Vivius decis. 369. n. 13. Felician. de cens. lib. 1. cap. 9. vers. Septimam conditionem*, qui satis contrâ istam contractus speciem invehit, eam exagerrando Republicæ nimis perniciosam, atque hunc sensum habuit *Rota in Romana præcensi canonis seu census 22. Junii 1606. coram Manzanedo num. 12. impress. post Cenc. prima impressionis decis. 36. par. 2. alias decis. 379. post eundem recentioris impressionis, & eodem numero post Duardum eodem tract.*

Si Pontifex *Innocentius* simpliciter negotium remississet ad vota, absque proprii sensus expressione, utique pro sanatione resolutio prodidisset, quoniam major, & fortè sanior pars primam opinionem sequebatur, sed quoniam ipse insinuaverat, probabilior sibi videri alteram, istumque esse, quoniam illius Regni, in quo ipse per plures annos Nuntius Apostolici munus gesserat, idcirco negativa resolutio prodidit pro hac rata, illam concedendo pro alia; Verùm hujus gratiæ nullus erat effectus, quoniam cum census creatus esset usque ab anno 1608. idcirco fructus istius ratæ infectæ absorbebant totum; Cumque contrâ stylum (ita ut Curia visa fuerit res omninò nova) idem Pontifex concessisset novam audientiam, mandando causam denuò proponi sequenti Signaturæ; Hinc proponente *Emerico*, acerrima habita fuit disputatio, ita ut major pars classicorum Advocatorum Curia seriperit pro creditore, ob unionem & assistentiam quamplurium creditorum consimiles census satis notabiles ita creatos habentium, Adhuc tamen perstitum fuit in decidis, unde creditor acquievit, & credo quod concordia in partibus controversiam terminaverit; Sed quomodò rerum status immutatur de fun&o *Innocentio*, sub *Alexandro* successore in hoc propriam opinionem non declarante, cum consimiles sanationes essent petita, absque ferè votorum discrepantia plures inhærendo fundamentis primæ opinionis, illa concessa fuit, atque in hoc sensu verè perfiksit Signatura.

Reflectendo autem ad veritatem, perpensis hinc inde fundamentis, ac rationibus, mihi quoque dicta prima opinio pro sanationis concessiõe probabilior videbatur, ex ratione potissimum ponderata in allegata *decis. Franch.* quod ob sortem demortuam, verè & propriè isti fructus dici non possunt usura vel accessiones ex pecunia, sed potius important creditum independens stans de per se, productum ab eo jure censuali; Ac etiam quia ut habetur in eadem *dec. 409. Merlin. alias 301. par. 5. rec.* anathocismus verè & propriè intrat in usuris odiosis, & ex quadam juris civilis potius permissione quàm canonizatione debitis, unde propterea intrare non videtur in hujusmodi fructibus à jure Canonico & Apostolicis Constitutionibus expressè canonizatis.

Verùm è conversò magnam vim faciebat modus, cum quo *Pius V.* hujusmodi conversionem fructuum in sortem prohibet, adji&endo dictione *Omninò* indicativam cujusdam præcisæ voluntatis prohibendi actum tanquam usurarium & intrinsecè malum; Ubi enim super actus validitate nulla urgeret ratio dubitandi, sed de plano, circumscripta nova lege, validus reputaretur, tunc dici posset Bullam prædictam in hac parte esse inductivam novi juris omninò positivi, ac exorbitantia

ductivam novi juris omnino positivi, ac exorbitantis à jure communi; cui per sanationem dispensatur, sed cum probabiliter posset dubitari, ad eò ut talietiam lege seclusa urgerent rationes hinc inde, idcirco id factis stringere videbatur, ut hujusmodi lex potius esset declarativa, quam de novo dispositiva.

10 Adhuc tamen hoc non obstante, mihi videbatur hujusmodi ultimam ponderationem satis considerabilem esse in ordine ad denegandam sanationem, ita & taliter quod, contractus canonizaretur, non autem quod exinde inferri posset ad infectionem usurariam, cujus ratione fructus soluti imputari deberent in sortem principalem, quoniam saltem hæc opinionum dubietas, potissimè verò, quod ex more regionis de facto, etiam apud probos & doctos viros contractus validus reputatur, atque in judicio canonizatur, ita ut cesset omnis fraudis & calliditatis usurariae suspicio, id esse debeat justa causa, ob quam etiam in foro externo creditor ratione bonæ fidei percipere ac suos facere potuerit fructus jam exactos & consumptos, ex iis, quæ in simili habentur deducta in *Baren. disc. 17. & in aliis sub tit. de usuris.*

11 Licet enim in foro externo receptum sit in materia usuraria bonam fidem non excusare, quamvis ageretur de mulieribus & rusticis, seu aliis jurum ignavis, quia ignorantia juris non excusat ob facilitatem consulendi peritos, ut ultra generalia, in specialibus terminis fructuum indebitè perceptorum per mulierem ex censu creato contra formam Bullæ Pii Seraph. dec. 1008. cum aliis de quibus in *d. Baren. sub tit. de usur. disc. 17.* Attamen id recipiendum rectè venit ubi jus est clarum, ita ut ejus ignarus de facili peritos consulendo, de illo certificari potuerit, quod in præsentem dici non potest, cum etiam apud Sapientes eadem haberetur opinio ita publicè prædicata, atque à judicibus & Tribunalibus canonizata, ideoque videtur nimis rigor hujusmodi imputationem decernere.

12 Sanctius autem videretur, quod ad hujusmodi, ac pleraque alias usurarias quæstiones dirimendas, nova & generalis declaratio Apostolica de consensu Principum Catholicorum, ac prævio concordii tractatu emanaret, quia si in hac præsertim materia passim sanationes conceduntur, hinc proinde ad quædam formalitatis speciem hæc prohibitio reducta videtur, & quasi quod justitia vel injustitia contractus pendeat à qualitate Tribunalium, in quibus causas agitari contingat, quod videtur absurdum, quia una ubiq; æqualis debet esse lex vel opinio, animarum & conscientiarum regulativa. ut etiam generaliter practicatur in materia usuraria, quod in una ditione aliqui contractus reputantur liciti, & in altera illiciti & usurarii, ut frequenter habetur in sua materia *sub titulo de usuris.* Et tamen unum est principium divinum & naturale inalterabile, & super quo neq; Pontifex, multò minus alii Principes dispensare possunt, unaque est conscientia. Igitur inter ejusdem Catholicæ Religionis professores tanta varietas super eodem principio, parum commendabilis videtur, præsertim intra ipsa Ecclesiæ Catholicæ viscera.

BAREN. CENSUS

PRO

MARTINO DE CORDE.

CUM

JACOBO SALUTIO.

Causa decisa per Rotam pro Cordè.

De sanatoria concessa per Signaturam cum clausula *arbitrio Rotæ*, denegata ex eo, quod tardè petita esset post latas sententias super census invaliditate, per quas quæsitum dicitur jus debitori, ideoque non concedenda.

SUMMARIUM.

- 1 *Causa controversia super deneganda sanatione aliàs concedi solitare non integra.*
- 2 *De sanatione concessa cum clausula, arbitrio, & de istius clausula operatione.*
- 3 *Quando arbitrium sit interponendum nec nò.*
- 4 *Concedi non solet sanatio post sententiam.*
- 5 *Regulariter re integra quomodo sanatio concedi soleat.*
- 6 *Concessa validat actum ab initio cum retrotractione.*
- 7 *An pretium rei vendita converti possit in censum.*
- 8 *Census non potest excedere fructus rei censita, ad quorum ratam solum subsistetur.*
- 9 *De stylo Signaturæ rescribendi in hac materia sanationis.*
- 10 *Quando ad hunc effectum dicatur res integra nec nò ad effectum concedendi vel respectivè denegandi sanationem.*

DISC. III.

Ostquam juxta facti seriem de qua in hac eadem causa *sub tit. de usur. disc. 17.* census creatus ex pretio rei vendita non servata forma Bullæ Pii V. declaratus fuit invalidus, creditor adiit Signaturam Sanctissimi pro sanatione, Et quamvis creditum esset verum & legitimum, ita ut de jure communi nulla concurreret prohibitio, quin ex eo census creari posset, unde quado sanatio re integra petita esset, de plano concedi debuerit, dum solita clausula, *confitro de vero credito*, erat de plano justificabilis, Nihilominus, me pro debitore opponente quod petitio esset congrua, ut potè re non integra, & post duas sententias, Ordinarii scilicet & A. C. ac decisionem Rotalem super contractus invaliditate, ac successivè usuratum excedentium fructus ipsius rei vendita imputationem in sortem, Idcirco attento quod causa pendebat in Rota, eidem rescriptum fuit de sanatione cum clausula *arbitrio*, quæ operatur, ut Papa nihil determinet, sed remittat Tribunali seu judici, cui rescribit An sit locus concessionis & executionis gratiæ nec nò.

Assumpta igitur de super disputatione in Rota co-

ram Verosio sub die 4. Julii 1663. solo debitore informante, procedendo cum iis, quæ Ego pro hac parte scribens deducebam, negativè responsum fuit, ex eo fundamentum, quod licet dicta clausula arbitrio relaxet juris rigorem ex deductis apud *Ca. valer. decis. 11. Coccin. decis. 278. n. 1. & passim*, Nihilominus illud à jure est regulandum, nequetalis clausula tribuit facultatem tollendi jus alteri quæsitum, atque grave præjudicium inferendi; Ideoque in proposito sanationis nullitatem de facili interponi solet circa nullitates judicarias ex quadam juris subtilitate resultantes, atque in substantia continentes simplicem circuitum repetendi eadem acta, quæ nulliter gesta sunt, circa quæ jus colligantis parùm vel nihil læditur, secùs autem ubi agitur de ipsius rei substantia, ut generaliter *Gregorius & Aden. decis. 189. num. 3. Burat. decis. 130. nu. 8.* Et de qua distinctione inter sanationem solemnitarum quarum defectus inducit nullitatem ex solo rigore juris, & sanationem illorum defectuum qui percutere videntur substantiam actus, & voluntatem partis, habetur in specialibus terminis sanationis nullitatis ex rescripto Signaturæ Gratiæ cum eadem clausula, arbitrio habetur *dec. 61. n. 3. & 4. cum sequen. par. 8. rec.* ubi concordantes in *Firmana sanationis sub ut. de contractibus in genere.*

Unde cum per binas sententias ac per decisionem Rotalem, jam declaratum esset, fructus, seu usuras excessivè solutas extinxisse sortem principalem, atque debitorem obtinuisse liberationem à debito. Hinc resultabat, quod idem erat sanare censum, ac facere debitorem illum, qui jam liberatus erat, & consequenter talicasi Signaturæ Gratiæ rescribere non solet super sanationibus, ut per *Marches. de commiss. par. 1. num. 481. fol. 97.* & hæc sunt decisionis fundamenta.

Quibus addebam voluntatem Papæ gratiam non concedendi, ex ejus consuetudine sive discretivo modo rescribendi desumptam, quoniam ubi nulla adest sententia ad favorem debitoris super census nullitate, gratiam purè & simpliciter concedere solet, rescribendo judici ordinario, & partium competenti, seu illi, coram quo causa pendeat de sanatione cum clausula *Constito de vero credito*, itaut partes judicis commissarii in alio non sint, nisi circa verificationem hujus clausulæ, an scilicet constet de credito legitimo & tali, quod circumscripta forma inducta per Bullam Pianam, ex illo inspecta juris communis vel antiquorum Apostolicarum Constitutionum dispositione, validè census creari potuerit, quo constituto proceditur ad sanationem cum effectu retroactivo ad suum initium, ut liquet ex *decisione 194. num. 2. par. 6. rec. Inveramnen. Censu 27. Januarii 1638. coram Buccabell. & in aliis.* Unde quando denegatur hæc rescribendi forma, sed altera servatur cum clausula, arbitrio, hujusmodi discretiva diversam denotat voluntatem, juxta vulgatum discretivæ axiomata deductum ex *l. unica §. si autem Cod. de caduc. tollen.*

An resolutio probabile fundamentum haberet necne, maturum judicium efformare non potui, dum altera pars non informavit, unde visum non fuit quid in contrarium deduceret.

Reflectendo autem ad veritatem, cogitabam esse quidem impracticabilem sanationem hujusmodi census ita simpliciter prout jacet, quoniam licet verificaretur clausula *Constito*, dum pretium rei venditæ prohibitum non est de jure communi &

circumscripta forma inducta per Bullam *P. 17.* converti in diversam speciem contractus census seu annui redditus, ex iis quæ ex *Dec. Covarr. & aliis* frequenter deducta habentur *sub tit. de usuris, præsertim in Lucana, & in hac eadem Baren. d. 17. & 18.* Attamen cum probatum esset quod ex peste aliisque infortuniis, domorum pensiones in ea Civitate essent notabiliter diminutæ, itaut fructus domus, de cujus pretio agitur, non ascenderet ad annuos scutos 90. impossibile erat sanare censum annuorum scutorum 140. cum etiam de jure communi, ex veriori sententia non detur census excedens fructus rei censitæ, quia in parte excedente remaneret census merè personalis, Unde ad summum sanatio praticari debuisset cum reductione fructuum ad proportionem illorum fundi censiti, quod juris dispositioni conformat, ex recepta propositione, quod fundo censito in parte diminuto, si pars, quæ remanet, est sufficiens ad totum censum, talis diminutio creditorum non præjudicat, sed si non sufficit, atque diminutio non est culposa, substat tantum pro rata capacitatis, ex deducto. per *Cenc. hoc tract. qu. 110. nu. 1. cum seqq. Firmana censu 13. Junii 1642. Penning. dec. 213. num. 4. post Zacch. de obl. dec. 47. nu. 3. post Merlin. de pign. & in aliis.*

Et circa punctum juris debitori quæ sit, necne, id pendere cogitabam ab eo, quod in hac eadem causa discursum habetur *sub dicto tit. de usuris disc. 17.* Quoniam si fructus excessivè soluti, verè importassent extenuationem sortis principalis, tunc rectè intabatur motivum prædictum juris quæsiti, secùs autem in casu converso, quoniam cessante imputatione prædicta, itaut de præsentis emptorè remaneret debitor integre sortis hujus potius interreat concedi sanationem, qua mediante fors fiebat irreptibilis, ac urgeri non poterat ad salutionem, ad quam aliàs eadem sanatione denegata creditor agere poterat, & fructus ad mensuram seu capacitatem fundi censiti minimum reducerentur.

Licet autem ex antiquiorum traditionibus Signaturæ stylus esse soleat, quando in causa adest sententia, favore debitoris rescribendi simpliciter de sanatione cum sola clausula *Constito*, Quando verò adest, vel eam denegare, vel rescribere cum dicta clausula, arbitrio, ut frequentissimè in quampluribus consimilibus causis in dicto Tribunali à me tractatis pro debitore vel creditore juxta contingentias scribendo sum expertus; Attamen quoties debitor formiter de hujusmodi nullitate opposuit, ac declaravit se à sortis debito liberatum ob imputationem fructuum solutorum, non percipiebam vim dictæ distinctionis, an esset sententiatum in causa necne, quoniam ubi sententia non fecit transitum in judicatum, itaut firmet statum, sed suspensa est per appellationem, in cuius gradu de ejus viribus disputatur, nullos operatur effectus, perinde ac si non adesset, præterquam illum fumi boni juris pro decernendis alimentis vel similibus levioribus effectibus.

Undè propterea quoad jus debitori quæsitum per gratiam non tollendum, considerabam veram distinctionem non consistere in hoc, an esset in causa sententiatum necne, sed potius an adesset debitoris oppositio cum declaratione assequutæ liberationis à debito, Vel potius debitor non declarante, res dici posset integra, & in quodam implicito statu validitatis ob non declaratam contra-

contrariam voluntatem debitoris, qui solvendo fructus atque non opponendo, ita videatur continuare in statu agnitionis bonæ fidei super contractus validitate & observantia, cum de reliquo non agnoscerem rationem differentiarum; Sed huc usque occasio non præbuit id formiter disputare.

SABINEN. CENSVS

PRO

COMMUNITATE CONFINEI

CUM

COMMUNITATE N.

Casus disputatus coram A. C. incertus est exitus, forsitan per concordiam.

De forma pecuniæ numeratæ per Bullam Pianam in censuum creatione præscripta, num impleatur per cedulam bancariam, sive per ordinem directum banco.

SUMMARIUM.

- 1 **F** Acti series.
- 2 Censui constitutus sine pecunia numerata est nullus, & fructus imputantur in sortem.
- 3 An dicta forma implevi possit per equipollens & per cedulam bancariam.
- 4 Si interveniit pecunia sine numeratione, an sufficiat.
- 5 An sufficiat ordo directus banco, & de differentia inter ordinem & cedulam.
- 6 Quando census creatus etiam mediante ordine sufficiat.

DISC. IV.

IUm Julius in ejus testamento quasdam summas reliquisset Communitati propriæ patriæ, in effectus fructiferos investendas, ut ex fructibus exinde percipiendis quasdam subsidia pia vel prophana per eum demandata præstarentur, Communitas Confinei pecuniis indigens, censum creavit ad favorem dictæ alterius Communitatis legatarie ex pecuniis à dicto Testatore provenientius, quarum numeratio in ipso actu creationis coram Notario & testibus ad formam Bullæ Pianæ non accessit, sed impostrici consignatus fuit ordo directus Sac. Monti Pietatis, illinc ad aliquos dies vel menses impletus; Cum autem tractu temporis, vel eadem Communitas creditrix, vel ejus nomine illi, quibus dicti census fructus destinati erant, istam Communitatem debitricem coram A. C. pulsarent, de pluribus dicti census de nullitatibus excipiebatur, præsertim deficiente licentia Sac. Congregationis boni Regiminis, ac deficiente versione, cujus securitati aliàs dicta Cōgregatio in cōcessione licentiæ consulere solet, necnon ex defectu pecuniæ numeratæ juxta formam præscriptam per dictam Bullam Pianam, Quidquid esset de aliis exceptionibus & defectibus, de quibus utpote in nudo

facto consistentibus, non ad Advocatos, sed ad causæ Patronum juxta Curie stylum agere pertinet.

Quatenus concernebat dictam exceptionem juris resultantem à defectu formæ seu solemnitatis; Pro Communitate debitricem scribens fundatam, dicebam ejus intentionem, quod ob decretum irritans in eadem Bulla contentum, contractus censualis aliàs creatus dicatur ipso jure nullus, atque remanente credito sortis in terminis simplicis mutui veri, vel interpretativi nulli fructus ex eo prætendi possint, quinimò atque soluti deberent in sortem imputari ex plenè deductis per *Cenc. de Cens. q. 48. Leotar. de usuris q. 59. nu. 32. Seraph. dec. 106.* ubi quod creditoris simplicitas, vel ignorantia in proposito non excusat *dec. 43. 7. cum sequen. post Merlin. de pignor. cum aliis, de quibus infra.*

Non negabant scribentes pro creditore veritatem dictæ propositionis, utpote indubitata, Repliebant tamen formam prædictam impletam esse proindeque cessare objectum ex facto, dum pecunia per equipollens in ipso actu tradita fuerat mediante ordine directo Sac. Monti Pietatis, quam formam equipollentem in proposito sufficere decrevit idem *Pius* in declarationibus dictæ ejus Constitutionis editis in gratiam Regni Siciliæ ultra Pharam ac registratis per *Conc. hoc tract. in princ.* declarando ita satisfactum esse, vel ubi census constitueretur ex causa dotis, vel per viam traditionis cedulæ bancariæ, quam in proposito sufficere firmant *Rota dec. 103. post. Cenc. & ceteri per Leotar. dicta q. 59. n. 39.* & habetur in infra allegandis decisionibus; In forma etenim prædicta spectandus est finis, ob quem illa inducta fuit, nè scilicet fiat fraus usuris, atque ita debita aliàs illicita & malè contracta in hujusmodi contrahendi speciem converterentur, Undè propterea si pecunia in ipso contrahendi actu intervenit, quamvis illius distincta & actualis numeratio non sequatur, sed partes eam pro numerata habeant, id sufficit, ut per *Rot. dec. 436. post. Cenc. n. 5 & 6. idem Cenc. quest. 51. in fine; & dictum fuit in Tarentina Censu 5. Decembris 1663. coram Taia, & in aliis, quia de facto ita servat communis usus, etiam in ipsamet Urbe.*

Admittebam ego præmissa concernentia cedulam bancariam Negabam verò applicationem ad factum, in quo non agebatur de cedula, sed de simplici ordine creditoris directo banco, cujus casus est longè diversus; Ideo enim cedula equipollens pecuniæ numeratæ, atque vim habet vere solutionis, quia bancherius vel campfor, qui cedulam fecit, recusare non potest solutionem, minisque pecuniam in ea contentam solvere potest deponenti, vel alteri cedulam non exhibenti, nam tali solutione non obstante ad aliam tenetur, qui cedulam exhibeat ex deductis in materia per *Roviv. dec. 13.* Secus autem est in simplici ordine, quem ipse se mandans potest reddere inanem cum præventiva pecuniarum exactioe à seipso facta, vel dando alteri ordinem prius effectuandum, sive quod tunc pecuniam in banco non haberet; Ideoque firmata in cedula non procedunt in hujusmodi ordinibus, ob satis diversam rationem inter unum casum & alterum, ut per *Cenc. de cens. q. 50. num. 19. Rot. post eundem dec. 435. nu. 1. in Licien. census 18. Maii 1654. & 17. Maii 1655. Priolo Romana Salviani 17. Martii 1666. & 1667. Otalora, & in terminis ordinis directi S. Montis Pietatis*

tatis Urbis, licet ad alium effectum, in Romana domo 14. Maii 1657. Bevilacqua & in aliis.

Verum reflectendo ad veritatem, periculosa, vel nimis aspera mihi videbatur dicta distinctio ita generaliter & indefinitè sumpta, per quam census creatum ordinibus directis Monti Pietatis vel alteri banco censeri debeant invalidi, utpotè carentes forma Bullæ Pianæ; Si enim constat quod tunc creditor pecunias in eo banco promptas habebat, seu aliàs talis esset ejus conditio, quod etiam si integra pecuniarum quantitas ad ejus creditum descripta non reperiretur; adhuc tamen ob ejus probatam fidem Bancherius absque dubio ordinem promptè implevisset ut quotidiana praxis docet, atque de facto, vel immediatè, vel ex intervållo ad libitum debitoris pro ejus commoditate differentis, quando ordinem exhibuit, promptam invenit pecuniam, ita ut cesset quæcumque suspicio illius fraudis, ob quam dicta forma pecuniæ numeratæ præscripta fuit, nè scilicet sub hoc pallio pro Itocchis, barochis, & civantiis, seu ex causa ludi, aut aliàs illicitis & suspectis creditis census crearentur; tunc data sinceritate actus, quædam judaismi species videtur, quod ob solam possibilitatem reddendi ordinem inanem, & sine effectu, quoties observantia contrarium docuit, contraveniuntur formæ prædictæ; Ideoque distinctio intelligenda videtur sano modo, ac juxta facti circumstantias, sinceritatem vel fraudem respectivè ostendentes.

Et quemadmodum communis usus, ipsius potissimum Urbis dictam Constitutionem interpretatus est, ut ejus formæ satisfactum dicatur ex solo interventu pecuniæ in sacculo, quamvis non deveniatur ad actualem numerationem coram Notario & testibus, quibus etiam ignotum sit, an pecunia in eodem sacculo existens, illam quantitatem importet necnè, quia in dubio præsumenda non sunt mediocritas & delicta, ex firmatis in supra allegatis, præsertim in dicta Tarentina census coram Taria, ita pariter non videtur urgere ratio prohibitiva satisfaciendi dictæ formæ mediantibus hujusmodi ordinibus, dum implementum habere possunt, cum contraria possibilitas in dubio præsumenda non sit utpotè sapiens delictum, eademque præsumptio comprobata remaneat ab observantia; Atque in omnem eventum, quemadmodum in Baren. census 16. Junii 1661. Verospio, de qua causa habetur sub tit. de usur. disc. 17. etiam data nullitate debentur fructus tanquam damna & interesse, ita in præfenti quia pecunia per ncessè investienda erat in occasiones fructiferas juxta deducta in Marsicana, & in Neapolitana sub dicto tit. de usur. disc. 29. & 30.

S P O L E T A N A
P R O
M O N A S T E R I O P A L A T I I
S P O L E T I.

Responsum pro veritate.

Si in matrice seu originali imbreviatura instrumenti censualis reperta inter rogatus Notarii mortui, non exprimaturservatam esse formam Bullæ Pianæ, An id per Notarium successorem in extensione instrumenti suppleri possit; Et an forma prædicta quamvis in instrumento

non expressa probari possit per testes, vel alias extrinsecas probationes.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **N**otarius rogatus vel successor quam facultatem habeat circa extensionem clausularum.
- 3 **N**otarius fides non deferitur, nisi in iis, quæ coram ipso gesta fuerunt in ipso actu sui rogatus.
- 4 **N**on potest attestari de interventu pecuniæ numeratæ in censu, si instrumentum non dicat.
- 5 **D**ictus interventus pecuniæ vel expressio confinium rei possunt extrinsecum justificari, etiam si instrumentum non dicat.
- 6 **Q**uando talis facultas Notario concedatur.

D I S C. V.

Um interrogatus Notarii Vrighi reperta esset quædam imbreviatura instrumenti censualis ad favorem Monasterii prædicti cum N. absque eo quod prothocolum vel instrumentum publicum redacta esset, atque hæredes debitoris, quamvis eorum auctor donec vixit fructus soluisset, præcognito, quod in dicta imbreviatura non contineretur forma Bullæ Pianæ super actuali interventu pecuniæ coram Notario & testibus, recusassent continuare solutionem fructuum, prætendentes cum jam solutis utpote indebitis & usurariis ipsam sortem principalem extinctam esse; Hinc monasterii administratores ut illius indemnitati confulerent, insteterunt apud Notarium successorem, penes quem dicta scripturæ conservabantur, pro extensione dicti instrumenti, cumque hic dubitaret, an id agere posset circa suppletionem dictæ formæ, ac propterea cuperet audire responsum pro veritate alicujus classici Advocati Urbis, ad id Ego fortè d. opinione indignus requisitus.

Negative in hac parte respondi, quoniam Notarius successor, vel quicumque alius, iudicis etiam mandato accedente, extendere vel supplere non potest, nisi ea, quæ extendere vel supplere possit idem Notarius si viveret, cum nunquam fictio excedere possit veritatem, neque subrogatus habere majorem potestatem, quam ille, in cujus locum subrogatus est; Ipse autem Notarius rogatus facultatem solum habet extendendi clausulas & verba, quæ ex debito officii & consueto stylo apponenda erant in originalibus imbreviaturis idem omitti solita, ut commodius in extensione prothocolli seu publici instrumenti, non immutata conventionis substantia, apponerentur, sed non potest supplere illa substantialia, quæ pendunt à partium voluntate, sive ab illo facto extrinsecò, quod data etiam veritate scripturæ, potest esse diversum, seu potuit omitti, quia sic factum requirebat ex deductis per Buratt. & Adden. decis. 507. Rovit. pragmat. 1. de Notariis n. 10.

Attestaretur, n. ita Notarius de actu facti gesto vel non gesto inter ipsas partes, de quo attestari non potest, cum ejus fides solum deferatur in iis, quæ in ipso actu celebrationis instrumenti intervernerunt Greg. & adden. decis. 177. Adden. ad Buratt. decis. 95. Et in his terminis specialibus pecuniæ numeratæ in censu non intervenientis Rota in Neapolitana domorum coram Verospio decis. 43. post Merlin. de pignor. aliàs decis. 20. par. 9. rec. Undè

Unde si id utpote respiciens substantialia contractus, ac factum extrinsecum, quod potest se habere ad esse & non esse, suppleri non potest per ipsummet Notarium rogatum, qui saltem de dicto actu, tanquam coram se gesto attestari posset tanquam testis, multo minus absque dubio id fieri potest per Notarium successorem.

Et quamvis multa darentur adminicula, ad ostendendum verè ibi intervenisse pecuniam numeratam, præsertim partita libri ejusdem Monasterii, & quia sic attestabantur pleræque Moniales, ac etiam quæ in actu fuerunt præsentis, Dicebam tamen id pertinere ad iudicem, coram quo per debitorem de huiusmodi nullitate opponeretur, ut stantibus probationibus aliis quam ex instrumento resultantibus, dictam exceptionem rejiceret, cum de jure certum sit id posse cum extrinsecis probationibus justificari, quia Notarii negligentia in exprimendo in instrumento aliquem actum, præjudicare non debet veritati, Ut in simili circa expressionem confinium fundi censiti habetur apud *Burrat. decif. 10.* alias *502. par. 1. rec.* Et habemus in terminis matrimonii describendi in libro Parochi, quod si non reperitur descriptum, non prohibetur aliunde probari, cum similibus;

Verùm hoc non pertinet ad Notarium extendere debentem instrumentum, quoniam ipse non potest se ingerere, nisi in extendendis clausulis & cautelis de stylo apponi solitis, non alterantibus substantiam contractus, neque concernentibus factum extrinsecum, quod potest esse diversum; Et licet in dicta *decif. 10. Burrat.* alias *502. par. 1. rec.* considerata fuerint adminicula, & extrinsecæ probationes ad istum effectum extensionis instrumenti cum expressione confinium, qui in originali imbreviatura omisi erant, & sic pariter circa rem substantialem, Nihilominus ibi præcedebat rescriptum Signaturæ Gratiæ super sanatione, Ac ulterius omisio erat potius circa verba, dum fundus censitus expressus fuit, hic verò erat circa factum omninò extrinsecum, intervenit, vel non intervenit pecuniæ, & sic interminis satis diversis, ac longè majori defectu substantiali; Ideoquæ concludendo dixi, Monasterium quidem fovere bonum jus, curando censum canonizari cum extrinsecis probationibus dictæ formæ, quæ verè intercessit, sed ex notarii incuria in imbreviaturâ expressa non fuit, istæ verò erant partes iudicis non autem notarii.

URBE VETANA

CENSUS

PRO

COMITE LAURENTIO

DE MARSCIANO

CUM

CAMILLO BONAVENTURA.

Casus disputatus in Rota occasione possessorii, sed non decisus.

De nullitate census ex defectu fundi censiti certi, quia esset impositus super bonis
Card. de Linc. de Censibus. Pars III.

aliquorum Castrorum in genere; Et hæc exceptio impediatur creditorem agentem in iudicio executivo, vel in altero manutentionis.

SUMMARIUM.

- 1 **F**acti series.
- 2 **D**ecretum irritans contentum in Bulla Pii V. ob non servatam formam ibi præscriptam, an inficiat etiam possessionem, ita ut obstat in summarissimo possessorio retinenda.
- 3 **E**t quando defectus pecuniæ numerata, vel fundi censiti impediatur etiam in iudicio executivo.
- 4 **C**ur autem in iudicio manutentionis, secus.
- 5 **D**e cautela non producendi instrumentum.
- 6 **D**efectus veræ expressionis confinium annullat censum.
- 7 **A**n specificatio fieri possit ex intervallo & retrahatur.
- 8 **Q**uando dicta specificatio non sit necessaria.
- 9 **D**e facilitate sanationis huiusmodi defectuum.

DISC. VI.

È anno 1591. Joannes Franciscus Monaldensis imposuit censum scut. 2500. in sorte ad favorem Lavinie Mazzatozæ uxoris Julii Bonaventuræ super prædiis, terris & aliis bonis existentibus in castris & territoriis, Ripaldellæ, & Collis longi Comitatus Urbis Veteris, absque aliqua confinium expressione, dictoque censui accessit tanquam principalis principaliter, & insolidum obligatus Comes Ludovicus de Marsciano senior; Cum autem Camillus dictæ Lavinie filius, & hæres seu donatarius, occasione primogenituræ contemplatione matrimonii per contractum erectæ, de mandato Congregationis Baronum aliquas fecisset exactiones fructuum à Comite Ludovico juniore prædicti fidejussoris ex filio nepote, ut de ista eadem causâ habetur *sub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum disc. 95.* Hinc introducta causâ in Rotâ prius coram *Albergato*, & deinde coram *Bichio*, de pluribus punctis actum fuit ad rem non facientibus, potissimè verò ex parte Ludovici debitoris opponeretur de nullitate census in continenti probata ex ipsius instrumenti lectura resultante ab omissione confinium fundorum censitorum contra formam Bullæ *Piana* continentis expressum decretum annullativum.

Sed quia ex parte actoris, suspensio quocumque petitio, intentatum fuerat summarissimum possessorium retinendæ, quod vulgò *manutentionis* dicitur, idcirco in disputatione desuper habita *sub die 23. Februarii 1652. coram Bichio*, inhærendo eidem responsioni traditæ in decisione desuper edita *sub die 16. Junii 1653. coram Albergato*, respondendo de manutentione ad favorem creditoris, ista exceptio tanquam altioris indaginis, ac sapiens petitorium, ad istud remissa fuit, non admittenda in hoc summarissimo & executivo iudicio manutentionis, atque resolutio in hac parte visa est probabilis.

Licet enim Ego scribens pro debitore insisterem in decreto irritanti contento in Bulla *Piana*, cujus virtus est inficere titulum & possessionem, Attamen quamvis hæc sit vera & recepta propositio, illa pro-

cedit, quod certum est decretum irritans intrare, secus autem ubi de hoc dubitari potest, atque à justificationibus in petitorio faciendis potest ostendi non adesse defectum, cuius ratione decretum adjectum est, Tunc enim non impeditur possessori manentio in illa facti detentatione, ut in specialibus terminis manentionis non impediendæ creditori censuario, eò quia ex instrumento censuali appareat de non servata forma pecuniæ numeratæ decisum fuit in *Affisien. census 23. Junii 1653. coram eodem Bichio, & generaliter Seraph. dec. 1471. Cavaler. dec. 8 Merlin. dec. 57. & sapius.*

Quamvis enim etiam in iudicio executivo in vim obligationis cameralis, huiusmodi defectus pecuniæ numeratæ, vel fundi censiti admittatur ad impediendam relaxationem mandati pro fructibus, atque ita servet praxis, Nihilominus id procedit, quia actor pro fundamento suæ actionis deduxerit ipsum instrumentum, quod ex sui facie apparet defectivum, unde propterea dicitur exceptio resultans ex ventre ejusdem scripturæ, ex qua actor agit, quæ species exceptionis dicitur privilegiatissima, & absque dubio admittitur in quocumque iudicio quantumvis executivo & privilegiato, Secus autem ubi sumus in iudicio possessorio, in quo actor se non restringendo ad solum jus resultans ex scriptura, principaliter fundatur in solo facto possessionis, cum tunc huiusmodi exceptiones non admittantur utpote elidibiles in petitorio, in quo per extrinsecas probationes justificari potest interventus pecuniæ numeratæ, seu expressio confinium, cum non requiratur perneccesse id apparere ex scriptura, ut habetur deductum in *Spolehana disc. preced;* Unde propterea cautela est in huiusmodi iudiciis non exhibendi instrumentum seu titulum suæ possessionis, sed ista probata per scripturas vel testes insistendi in nudo facto, ita ut contra producentes practici dicere soleant, quod sibi imputent producentes, cur se proprio ligone percusserint.

Quatenus verò pertinet ad punctum principalem invaliditatis contractus ob non expressos certos fines fundi censiti, Dicebam regulam esse pro nullitate ex litterali dispositione *Constitutionis Pii V. in nixæ vivæ rationi fraudis, quæ aliàs ex parte creditoris inesse posset in non subjacendo periculo amissionis sortis, cui creditor censuarius subest in casu peremptionis fundi censiti in toto vel in parte, ut pro nullitate firmant Cenc. hoc tract. quest. 40. Hon. ad. conf. 25. n. 32. l. 2. Rota post Cenc. decis. 80. Leotar. de usuris quest. 58. nu. 37.* Verum & de hoc pariter dubitari poterat, unde propterea ab initio causæ factis dubitabam de hoc motivo, in quo ceteri pro hac eadem parte scribentes potissime insistebant, Tum quia aderat subsequens specificatio, quæ sufficit solumque dubitari potest, an retrotrahatur ad suum initium, vel potius revalidet contractum ex nunc, ex deductis per *Ihes. jun. lib. 2. qu. 104. Rovit. prag. 1. de censibus n. 22. Merlin. lib. 1. contrav. 55. n. 20.* Tum etiam quia ubi inponens non habet in loco quamvis generali nisi unum prædium, sive habet plura, quæ vel ex nuncupatione, vel ex qualitate habent speciem notorii, ita ut cesset ratio omnimodæ incertitudinis, tunc de huiusmodi defectu expressio nis non curatur ex deductis per *Caren. resol. 235. Leotar. dicta quest. 58. n. 34. cum sequen. ubi de impositione super toto Castro Rota decis. 636. par. 4. rec. & in aliis, ita ut forte unquam vel satis raro visum fuerit ex huiusmodi defectu census annullari, quoniam hæc non est forma præcisa de novo inducta, sed declarativa ejus, quod est de jure ad tollendos census*

personales, & consulendum fraudibus super evitacione periculi pendentis à nimis de raro contingibili casu peremptionis fundi censiti, unde quoties dicta ratio cessat, de facili suppletur hic defectus, atque nimis debilia sunt huiusmodi debitorum subterfugia, ob facilem recursum in omnem eventum ad Signaturam pro sanatione, quæ non negatur, quoties constat de vero credito, ita ut infectio non refulter ex mala radice, seu causa creationis census, & cui malo verè & propriè *Pius V.* cum dicta Constitutione occurrere voluit, & sic in huiusmodi materiis totum pender à facti circumstantiis sinceritatem vel malitiam actus præferentibus.

ROMANA
CENSUS
PRO
SOCIETATE SPIRITUS SANCTI
NEAPOLITANORUM
CUM
SOCIETATE S. MARIE DE HORTO.

Casus decisus per Rotam pro Societate Spiritus Sancti.

An census creari possit super domo construenda cum pecuniis ad censum traditis, ita ut de tempore creationis, fundus censitus fructifer & capax non sit in rerum natura.

Et de impositione census sapiente veram alienationem, proindeque cadente sub *extravaganti Ambitiose.*

SUMMARIUM

1. **F** Acti series.
2. **I** mpositio census super bonis Ecclesia dicitur alienatio prohibita, & quid requiratur ad huiusmodi actum sustinendum.
3. **D** e invaliditate census ex defectu fundi, tunc non exstantis.
4. **A** n creari possit census super domo adificanda vel acquirenda, si & postquam erit propria seu adificata.
5. **E** xtravaganti Ambitiose non obstat creationi census super re acquirenda.

URBANA DISC. VII.

UM Societas Spiritus Sancti Nationum Regni Neapolitani pro reducendis ad formam palatii, cum imprudentissimo, vel malitioso consilio quibusdam domunculis dictæ Ecclesiæ adjacentibus, quamplures imposuisset census, quorum forte major pars in privatam, tunc administrantium utilitatem cessit, Hinc successores pii & zelantes administratores, curantes cum justitiæ fundamento Societatem prædictam à gravissima aris alieni mole oppressam sublevare, de anno 1632. curarunt à tuoc temporis V. Gerente, & Sac. Visitæ Apostolicæ iudice obtinere sententiam in iudicatum transactam, annullantem quamplures ex huiusmodi censibus, canonizatis solum illis, quos detectum fuit esse legitime impositos, cum versione

versione pecuniæ in dicti palatii fabricam, seu aliam Ecclesiæ utilitatem, inter quos census rejectus fuit unus impositus ad favorem Antonii Thesauri, quo ad plures annos defuncto, scripta hærede Societate B. Mariæ de Horto, curavit ista committi in Rota coram Bishio causam restitutionis in integrum adversus rem judicatam, & assumpta disputatione super consueto dubio, An scilicet constaret de re judicata, vel potius de causis restitutionis in integrum, sub die 15. Aprilis 1652. prodiit resolutio affirmativa in prima parte, & negativa in secunda, constare scilicet de re judicata, non autem de causis restitutionis in integrum.

Potissimum resolutionis probabile fundamentum fuit, quod restitutio in integrum adversus rem judicatam non datur sine læsione, quæ in proposito resultat ab injustitia, qualis præterendi non poterat ob evidentem contractus censuales nullitatem ex defectu Beneplaciti Apostolici, copulativè cum justa causa requisiti in alienatione bonorum Ecclesiæ vel loci Ecclesiastici, qualem non dubitabatur esse istam Societatem, utpotè erectam cum Ordinariorum auctoritate ad opera pietatis exercenda, & habentem Ecclesiam cum Oratorio, omniaque alia requisita necessaria ad constituendum locum, vel corpus Ecclesiasticum, illudque distinguendum à simpliciter loco pio, cum hodiè receptissimum sit, præsertim in Rota & Curia, impositionem census importare veram alienationem cadentem sub dispositione *dicitur extravag.* ad cujus effectum, ut dictum est, copulativè requiruntur solemnitas hodiè consistens in Beneplacito Apostolico, & justa causa necessitatis vel evidentis utilitatis, ita ut unum sine altero non sufficiat, quoniam Beneplacitum Apostolicum non supplet causam, atque ista, quamvis justificata, sine solemnitate potest quidem esse apta ad producendam actionem negotiorum gestorum, seu de utili in rem verso, à qua nequè Ecclesia exempta esse debet, quia tanquam pietatis & justitiæ cultrix locupletari non debet cum aliena iactura, non autem ad salvandum contractum, multò magis in præsentem, dum uterque defectus concurrebat saltem in parte, undè licet probaretur partem sortis erogatum esse in fabricam, & sic versam in utilitatem, nihilominus posita nullitate contractus id quod pro fructibus erat solutum, excedebat dictam ratam ex sola æquitativa actione de in rem verso restituendam, ut de his omnibus conclusionibus habetur in sua materia *sub tit. de alienat. & contract.* atque sunt conclusiones hodiè receptæ & notoriæ, quæ sunt præsupponendæ, & super quibus, non nisi ab indocta & infima plebe leguleicæ auctoritates desiderandæ sunt.

Scribentes pro altera parte insistebant in eo, quod futura fabrica, utpotè adhuc in bonis Ecclesiæ non existens alienari poterit, eam d. censui subjugando, ex regula, quod in quærendis dispositio d. *extravagantis* non intret; Verùm istud erat satis debile fundamentum ad effectum de quo agebatur, impugnandi scilicet de injustitia rem judicatam annullantem contractum censuales, Quoniam quicquid sit de conclusione, An & quando bona quærenda distrahi vel repudiari possint, de quo in d. sua materia *sub tit. de alienationibus & contractibus in genere*, posita etiam illa regula, retorquebatur ad effectum controversiæ, quoniam ita intrabat altera nullitas census ex defectu fundi, Vel de jure communi & natura census juxta unam opinionem etiam probabiliorum, Vel indubitan-

Card. de Luc. de Censibus. Pars III.

ter ex Bulla Plana, omninò necessarij de tempore quo census imponitur, cum tunc requiratur subiectum habile, sine quo contractus ad esse deduci non potest ex deductis per *Cenc. de cons. quest. 35. nu. 1 cum seqq. & Leotar. de usur. quest. 45. & seqq.* & advettitur in decisione desuper edita.

Est benè verum, quod si Ecclesia, ut novum ædificium construere vellet, tam pro isto, quam pro soli acquisitione pecuniam acciperet ad sensum sub pacto, ut iste creatus censeretur, si & postquam construendum ædificium redactum erit ad esse rei fructifera & capax ejusdem census, tunc id nil ob stare videtur hujusmodi contractus validitati, tam in ordine ad Bullam Pii super forma creandi census, quam in ordine ad *extravagant. Ambrosiose* super alienatione bonorum Ecclesiæ; Quatenus enim pertinet ad primam; Licet ex permixtis requiratur fundus capax & fructifer de tempore ipsius creationis, cum aliis donec iste reducatur ad esse, diceretur interim census personalis, ac sine subiecto, Attamen nil prohibere videtur, ne plura requisita ad hujusmodi contractum perficiendum necessaria diverso tempore adimpleri possint, Et sic anticipatè formam pecuniæ numeratæ tanquam præparatio seu præventivum implementum dicti requisiti pro futuro contractu perficiendo ex tunc, & postquam fundus construendus ad statum capacitatis redactus erit, ita ut contractus interim stet in pendulo, ac interminis conventionis conditionalis, initium seu effectum sortituræ post purificatam conditionem.

Eodem modo quo nil prohibere videtur dari ad censum pecuniam super fundo, cum eadem acquirendo, si & postquam ille acquisitus fuerit, effectus erit de dominio debitoris, quoniam licet inspecto tempore conventionis dici non valeat censum esse benè creatum, utpotè super re aliena sine consensu domini & sciente creditore, Nihilominus talis dicitur potius conventio præparatoria futuri contractus initium & perfectionem recipere debentis post acquisitionem seu redemptionem, cum similibus.

Minusque ob stare videtur dispositio d. *extravag. ambrosiose*, quoniam nihil alienatur de bonis Ecclesiæ, sed onus imponitur ipsi rei acquirendæ, quæ in ipso instanti quod acquiritur, annexam habere dicitur hujusmodi onus tanquam intrinsecum seu prius impressum, Undè quemadmodum Ecclesia acquirente ex contractu, vel ultima voluntate bona censibus aliisque oneribus obnoxia, non prohibetur id facere, dummodo absit læsio seu damnum in aliis ejus bonis propriis, quæ tali occasione non prohibetur etiam hypothecare cum simplici tamen hypotheca generali, quæ donec deducatur ad exercitium, non cadit sub hujusmodi prohibitione, ex plenè deductis in pluribus decisionibus editis in *Amerina bonorum coram Rojas decisi. 205. 230. & 261* præsertim in ultima, quæ prævia discussione in Signatura Gratiæ coram Innocentio X. & ex istius etiam Tribunalis sensu, est præcedentium declarativa, & reputatur hodiè in materia magistralis, sic à pari, cum eadem in omnibus ratio militare videatur.

Practicabilis tamen ac frequenter contingibilis esse potest iste casus in ea pecunia, quæ ad censum acciperetur ad effectum emendi seu redimendi fundum vel ædificium jam constructum; Rarè tamen ubi ad effectum construendi, quod scilicet ædificium de novo constructum ita construenti utile & fructiferum esse possit, quod superet, vel saltem adæquet valorem pecuniæ desuper erogatæ, cum id in urba-

nis videatur ferè impracticabile; Verùm etiam tali casu non adesset nullitas ex defectu formæ vel solemnitatis respectivè, solumque intraret reductio ad limites capacitatis; Atque ex his, reflectendo etiam ad veritatem, iusta & probabilis vis est resolutio, dictaque decisio desuper edita videtur in hoc singularis, super dicto scilicet puncto istam censualem materiam percutiente: an super domo construenda census validè creari possit nec ne.

R O M A N A
S E U
F A R F E N . C E N S U S
P R O
F R A N C I S C O O L I V A R I O
C U M
J O A N N E B A P T I S T A P E L L E G R I N O

Casus disputatus coram A. C. credo resolutus pro Pellegrino.

An super re emphyteutica ad certas generationes concessa imponi possit census, ita ut ex isto debeantur fructus nec ne.

S V M M A R I V M

- 1 **F**acti series.
- 2 **C**ensus imponi non potest super re emphyteutica.
- 3 **F**acto casu devolutionis, census evanescit quoad dominum.
- 4 **A**n & quando pro censu imposto super re aliena vel incapaci debeantur fructus loco damnorum & interesse.
- 5 **D**eclaratur conclusio, de qua num. 2.
- 6 **S**equentia devolutione fundi censui an debitor liberetur.
- 7 **E**xceptio nullitatis census non solet retardare processum executionum pro fructibus.
- 8 **D**e natura & qualitate bonorum emphyteuticorum Abbatis Farfensis.

D I S C . V I I I .

Lmposuit Joannes Olivarius de anno 1639. ad favorem Joannis Baptista Pellegrini censum in forte feut. 725 super quadam ejus possessione sita in territoriis Abbatis Farfensis ejusdemque Abbatis emphyteutica, prout sunt omnia bona in eo territorio existentia, ex iis quæ in proposito hujusmodi bonorum pluries deducta habentur sub tit. de Emphyteusi præsertim disc. 8. ac etiam in alia Farfen. sub tit. de Feudis disc. 52. dictaque qualitas in instrumento censuali narrata fuit, ita ut creditor esset ejus conscius; Isto autem pulsante Franciscum prædicti Joannis filium & hæredem ad solutionem fructuum, ultra alias exceptiones ex parte rei conventi deductas in nudo facto consistentes, illa etiam juris deducebatur, super hujusmodi census nullitate ex defectu fundi liberi, dum impositus erat super fundo emphyteutico absque domini directi licen-

tia, undè propter prætendebatur invalidus, statibus præsertim prohibitionibus alienandi contentis in investitura, seu in ejusdem Abbatis statutis absque licentia Abbatis, cujus emolumentum, quod ex hujusmodi bonis percipit, consistit in laudemis seu capofoldis pro istis licentiis seu consensibus præstantibus ut dicto disc. 8. sub tit. de emphyteusi, assumptaque desuper disputatione.

Scribens tanquam Advocatus pro reo convento, nullitatem deducebam ex iis, quæ super validitate census impositi super re emphyteutica sine consensu domini, quoties præsertim prohibitio accedit, firmant in materia, *Cenc. de cens. quest. 2. Leotar. de usuris. quest. 52. & omnium latius Fulgin. in tract. de emphyteusi ut. de alienat. quest. 1. ex num. 108.* Clara etiam ratione assignata, quod cum census de sui natura debeat esse perpetuus ex parte creditoris, cui nunquam competere debet facultas reperendi fortem pro demortua habendam, Hinc proinde in emphyteusi temporanea & ad certas generationes concessa, (quam in ejus regione non agnovisse profiteretur *Leotar.* ubi supra) id non est practicabile, quoniam factò casu devolutionis, ob quem, quoad dominum non consentientem certum est censum resolvi, ac bona ad eum libera reverti, ex iis, quæ in specialibus terminis hujus Abbatis firmantur per *Rot. decif. 86. par. 5. rec.* sequitur exindè, quod tunc resolutò contractu ex defectu subjecti, census dici non posset perpetuus, atque creditori concederetur facultas repetendi fortem, quod adverteretur contra sui censuali.

Et quamvis scribentes in contrarium responderent, quod in omnem eventum, per debitorem imponentem censum super re non sua debiti essent fructus ad eamdem rationem, non tanquam ex censu, sed loco damnorum & interesse, facilis tamen erat replicatio, quoniam dicta conclusio, in suo casu vera, procedit ad favorem creditoris ignorantis, ac bona fide credentis debitoris assertioni, quod res censita esset propria & libera, secus autem ubi ipse est hujusmodi qualitatis conscius ex deductis per *Cens. quest. 14. num. 14. cum seqq. & quest. 88. post numer. 15. Rota decif. 45. post eundem Martin. Andr. decif. 33. nu. 7. decif. 46. nu. 11. par. 7. rec. Duard. de cens. §. 1. quest. 26. in fine,* & habetur ita distinguendo particulariter actum in *Romana Salviani hoc eodem titul. disc. 13.* ubi questio fuit, an scientia superveniens post contractum impediat nec ne in creditore assequutionem fructuum loco damnorum & interesse, & resolvitur negativè, quia sufficit fuisse in statu bonæ fidei de tempore initi contractus, quamvis Rota moderna contrarium senserit ut ibi, & in aliis hoc eodem tit.

Verùm licet causæ inserviendi in gratiam clientis ista deducerem, eidem tamen ab initio juxta stylum liberè insinuavi, hoc fundamentum esse periculosum, ita ut nisi aliæ exceptiones consistentes in facto suffragarentur, magis sanum consilium esset, eo meliori quo posset modo cum creditore se concordare, ut fortè sequutum fuit, quoniam præmissæ auctoritates & aliæ apud eundem tractant hujusmodi questionem validitatis vel invaliditatis census impositi super re emphyteutica quoad præjudicium domini in casu devolutionis, an scilicet res tali onere affecta ad eum reverti debeat nec ne; Sive etiam ad effectum caducitatis ob hujusmodi prohibitionem alienationem, Non tamen descendunt ad hanc speciem validitatis vel invaliditatis

ditatis contractus inter debitorem & creditorem, præsertim verò ad effectum census fructuum durante emphyteusi, cum tunc secluso jure & interesse domini, ex eorundem auctorum sensu nil obstare videatur dicti actus validitati quoad ipsas partes, inter quas solum, finitis generationibus, atque factò casu devolutionis, oriri posset quæstio, quam usque adhuc occasio disputandam non dedit, An scilicet resolutò contractu ex deficientia fundi, debitor liberationem consequatur, vel potius creditori jus comperat reperendi sortem, undè quicquid sit de isto casu in ejus contingentiâ disputabili, cum in hac facti specie concessio duraret, non videbatur exceptio apta impedire assequutionem fructuum de quibus tantum erat quæstio.

Et quidem satis rari casus sunt, in quibus non data infectione debiti in sorte principali, sive non docto in continenti de tanta illicitorum fructuum solutione, quod eandem sortem consumperint, per exemptionem invaliditatis contractus censualis impediatur processus executivus super assequutione fructuum, quoniam semper creditor allegare potest dilemma, quod aut opposita exceptione obstante contractus est validus, & fructuum solutio denegari non potest, Aut exceptione subsistente est invalidus, & denegari non potest restitutio fortis, quam debitori potius expedit ita diminutè peti & respectivè solvi, Igitur semper debitor tenebitur ad solutionem ex eventu causæ declarandam, an in sortem vel in fructus solutio cedere debeat, & ita pluries ac pluries præcæpavi in Tribunali A. C. & in Signatura justitiæ.

Clarius verò in hac facti specie, Tum quia in contractu censuali, expressa quidem fuit qualitas emphyteutica in genere, sed non explicatum, an illa esset temporalis vel perpetua, & an ex pacto, vel merè hereditaria, unde non docto in creditore de explicita scientia omnium hujusmodi qualitatum & prohibitionum, ex quibus nullitas actus resultat, contra debitorem respondendum venit, saltem ad dictam obligationem præstandi fructus loco damnorum & interesse, cum delictum ex ejus parte inesse dicatur imponendo censum super re, super qua talem facultatem non habebat, Ideoque cum delicta in dubio præsumenda non sint, rectè debitor dicere potest se bona fide credidisse, quod debitor sufficientem facultatem habuisset, quodque emphyteusis esset talis, ut actus validitati non obstaret, Ad instar eorum, quæ habemus in contractu emptionis & venditionis, quod venditori imputandum est cur rei venditæ defectus non bene expresserit, atque ad speciem non deduxerit, sed tantum sub involucrio & verbis generalibus æquivocis aptis continere talem qualitatem, quæ defectum excludat, ut in sua materia sub tit. de empt. & vend. ac est in jure notorium.

Tum certius ex iis, quæ longè post istam causam disputatam in proposito hujusmodi bonorum emphyteuticorum Abbatie Farfen. deducta fuerunt ad declarationem dictæ decisi. 86. par. 5. rec. quod scilicet cum Ecclesia finitis generationibus non possit hæc bona pro se retinere, sed de necessitate teneatur renovare ultimi possessoris successoribus, etiam ad commodum creditorum, Hinc proinde, ex consuetudine introducta à necessitate commercii, bona prædicta quamvis concessa in forma pacti & providentiæ, ad instar alodialium redacta sunt, dum eorundem bonorum libera reversione ad dominum in prædicta decisi. 86. firmata, respiciat solum ejus cautelam & prioritatem pro assequutione

Card. de Linc. de Censibus. Pars III.

laudemii seu caposoldi pro nova concessione, ut latius in d. Farfen. sub titulo de emphyteusi disci. 8. Arque hinc sequitur id nil obstare perpetuæ impositioni censuum durare debentium etiam post factum casum devolutionis, pro ea rata, pro qua salvo jure domini in laudemio seu caposoldo, remaneret capax, ita præsertim communi observantia docente, Ideoque nisi juxta consilium reus conventus se concordaverit, credo quod contra eum, & justè judicatum fuerit.

ROMANA

PECUNIARIA

SEU

CENSUS VITALITII

PRO

SEBASTIANO ANTINORO

CUM

CREDITORIBUS CARDINALIS

BURGHESII JUNIORIS.

Causa disputata coram A. C. incertus est exitus, credo per concordiam.

De validitate vel invaliditate census vitalitii ob defectum fundi capax, Et an hujusmodi census subiaceat Bullæ Pii V. super necessitate fundi fructiferi, & capax, vel dari possit personalis. An per mortem creditoris fiat locus lucro fortis principalis, ubi debitor ex parte sua non implevit promissa, vel potius ex capite non implementi cesset lucrum; Et de aliis ad materiam census vitalitii.

SYMMARIVM.

- 1 Acti series.
- 2 **F** Censu vitalitio nulliter creato non lucratur debitor sortem per mortem creditoris.
- 3 Idem de censu vitalitio facto ad favorem religiosi.
- 4 Item non est locus lucro, si debitor non implevit contractum.
- 5 Censu vitalitio an requiratur fundum, vel possit esse personalis de utraque opinione.
- 6 Ubi etiam fieri posset personalis, si partes voluerunt illum facere realem super fundo, isto cessante corrumpitur.
- 7 De ratione, ob quam in societate officii debitor, qui non implevit promissa, non faciat lucrum; Et quid in hoc censu.
- 8 In censu vitalitio fors est demortua, & per debitorem restitui non potest invito creditore, & quid de pacto rescissorio.
- 9 In contractibus nominatis, non implementum non causat resolutionem, sed solum actionem ad interesse.

B 3

10 Quando

- 10 Quando creditor non excusetur à restitutione pecuniae consumpta.
- 11 Si census vitalitius est nullus ex culpa debitoris, an debeantur fructus loco damnorum & interesse ad eandem rationem.
- 12 Restitutio fortis facta per debitorem de mandato iudicis loco implementi non causat extinctiōnem census.

DISC. IX.

E anno 1637. Cardinalis Petrus Maria Burgheſius Senenſis, quem ex motivo gratitudinis erga memoriam Pauli V. ac pro reſtitutione Cardinalitii galeri ab eo accepti, Urban. VIII. tanquā de dicti Pontificis familia, nulla tamen ut remota nimis conjunctione accedente, exiit ad Cardinalitiam dignitatem, impoſuit annuum cenſum vitalitium ſcutorum 800. ad favorem Marci Antonii Scalarum iſtius vitam pro ſorte principali ſcut. 8. m. habitorum in pecunia numerata in ipſo actu celebrationis instrumenti, quem cenſum impoſuit ſuper quibusdam bonis, quae in Civitate Senarum poſſidere aſſeruit, libera, fructifera & capacia dicti annui redditus, ac majoris, & ſub pacto, ut contingente morte ipſius Cardinalis, ejus haeredes idoneum fidejuſſorem in Urbe praestare tenerentur. Sequuta verò illinc ad breve tempus morte Cardinalis praedicti, Scarlatus egit contra haeredes coram A. C. pro praestatione fidejuſſoris, ac aliis loco damnorum & interesse ſibi concedi mandatum, quod obtinuit pro reſtitutione fortis, quam proinde dicti haeredes illi ſolve. unt cum obligatione de reſtituendo anterioribus, & potioribus & ad omne mandatum &c. Unde ſequuta etiam dicti Scarlati morte, poſteriores ejuſdem Cardinalis creditores, qui ob bonorum inſufficientiam in numero & reſpective quantitate notabili excluſi remanſerant in concuſſu, iudicium inſtituerunt coram A. C. contra Antinorum Scarlati haeredem pro reſtitutione d. d. ſcutorum 8. m. ex motivo lucri fortis ad favorem hereditatis debitoris facti juxta naturam cenſus vitalitii, Atque aſſumpta deſuper diſputatione.

Scribens pro Antinoro reo convento, more Advocati dicebam, actorum praetensionem fundari in ſola ratione lucri fortis praedictae cui dupliciter locus non erat. Primò ob dicti cenſus nullitatem, qua poſita reſultat non poſſe ex parte debitoris praetendi luorum fortis, quia cum non entis nullae ſint partes, atque quod nullum eſt, nullum poſſit effectum operari; Hinc ſequitur, ut ſublato de medio contractu praedicto pecunia ſub ejus nomine debitori data, remaneat ſub mutuo vero vel interpretativo, ſeu verius avocabiliſe ex conditione ſine cauſa, ut in ſpecialibus terminis pecuniae datae ad cenſum vitalitium per Religioſum non habentem ad id facultatem, ut non obſtante iſtius morte, debitor acceptam pecuniam reſtituere teneatur monaſterio ob contractus nullitatem firmavit Rota in Romana cenſuum 27. Maii 1652. coram Bichio imprefſ. dec. 253 par. 11. rec. confirmata 28. Aprilis 1654. coram Bevillaqua.

Secundò ex capite non implementi, cum ſequuta morte Cardinalis, haeres non praestitiffet fidejuſſorem juxta formam conventionis, ideoque non poterat ex contractu non adimpleto reportare

lucri, ex iis, quae in terminis Societatis officii ha-

berentur dec. 542. nu. 2. par. 4. rec. tom. 3. ubi late Adden. nu. 23. cum ſequen. Piſanen. Societatis officii 30. Maii 1639. coram Rojas inter ſuas dec. 64. & ſapius, ut haberetur in ſua materia ſub tit. de Societate officii.

Nullitas autem deducebatur ex defectu fundi liberi, fructiferi & capacis, quoniam in facto verificabatur, bona ſuper quibus tanquam talibus debitor poſſeſſus erat cenſum imponere, eſſe fidei-commiſſaria, ita ut ſequuta ejuſdem debitoris morte, adhibitis exactis diligenſis per alios creditores nil repertum fuerit de bonis ejus liberis; Quinimò ceſſante vinculo, adhuc eo vivente nec erant dicti oneris capacia ob longè minorem fructum.

Et quamvis ſcribentes in contrarium ſatis inſiſterent, quod in caſu vitalitio iſtud requiſitum non eſſet neceſſarium, cum ille non cadat ſub Conſtitutione Pii V. neque videatur prohibutum eum eſſe perſonalem, ut in ſpecie cenſuit Rota dec. 514. poſt Cenc. de Cenſ. ac tenent plures relati per Leotar. de uſuris quaſt. 49. ex numer. 23. Atque mihi reſpectenti ad veritatem iſta opinio probabilis videretur, quoniam non videtur quid prohibeat dare uni mille ſub incerta alea praestandi ejuſdem fortis partem ſingulis annis, cum in effectū, fructus qui percipitur ex iuribus vitalitii, quamvis pro noſtro loquendi uſu nuncupetur talis, revera non ſit acceſſio neque fructus, ſed potius diſtributa exactio fortis ſub incerto eventū, cum fructus dicatur ille, qui percipitur ſalva rei ſubſtantia, ex iis, quae in propoſito officiorum vel locorum Montium vacabilium habentur deducta ad illorum materiam ſub tit. de Regalibus, Nihilominus, quod etiam in hoc cenſu vitalitio ſervari debeat Bulla Piana, ita ut perneceſſe requiratur fundus fructifer & capax, & non detur cenſus perſonalis, ceteris deductis probare conatur Leotar. dicta quaſt. 49. nu. 28. cum ſequen. ubi nu. 33. reſpondet in ſpecie ad dictam diſpoſitionem 514. poſt. Cenc. atque eadem Rota recedendo à priori ſenſu Leotardi opinionem canonizavit in Romana vineae ad reſponſum 28. Junii 1649. coram Arguelles, ideoque dicebam in curia hanc poſtremam Rotae opinionem tenendam eſſe.

Et ulterius quidquid eſſet de veritate dicti articuli in abstracto, in quo, ut dictum eſt, plus placebat prima opinio, cum revera iſte non ſit contractus cenſus, ſed quaedam commutatio periculi abſque eo quod pecunia data ſit unquam repetibilis, ita ut non intrent termini reſt. in cap. naviganti cum ſimilibus, Attamen difficultatem ceſſare dicebam ex facto, in quo, juxta instrumenti contextum, clare conſtabat de voluntate partium faciendi cenſum realem ſuper fundo fructifero libero, & capaci, ideoque intrabat regula, quod potui nolui &c. Qui enim poſteſt facere actum duplici modo, ſi unum ex illis eligat, ſervare debet illius formam, aliàs eſt nullus; neque ſubſtineri poſteſt alio modo valido tanquam per partes nolito Covarr. de Sponſal. par. 1. cap. 2. n. 2. & 3. Caput aq. dec. 23. par. 1. & cum iſta circumſtantia credebam, etiam in ſenſu veritatis, dictum defectum fundi obſtare validitati actus.

Circa verò alterum fundamentum, ut poſito etiam cenſu valido, impeditum eſſet lucrum ob non implementum, ex iis quae habemus in terminis ſocietatis officii, Quamvis ſcribentes in contrarium nullam deducereſt relevantem reſponſionem; Nihilominus dubitabam de motivo, illudque minus tutum omnino credebam, quoniam licet in ſocietate officii plures diſpoſitiones, remanendo in ſuperficie, pro dictae concluſionis ratione aſſignent illam deductam ex regula generali, quod nemo reportare debet lu-

crum

erum ex contractu non adimpleto, attamen hæc videtur nimis vaga, & levis ratio, quæ sola ex pluribus ad id non sufficeret, sed vera & solida ratio est altera, quod cum contractus societatis sit ad libitum cuiuslibet ex sociis dissolubilis, hinc proinde eo ipso quod socius passivus non adimplet, præsumitur in socio activo, voluntas non permanendi in societate sub illius implementi conditione inita, undè propterea si pro semestri vel alio termino socius activus fructus in toto vel in parte percipit, tunc contingente casu periculi sit locus lucro, ex ea ratione, quod per receptionem fructuum declaravit animum diversum ab eo, quem lex præsumit, ergo ista est vera ratio, non altera, qua attentus debitor, qui non implevit, non deberet facere lucrum, quamvis fructus illius termini in toto vel in parte soluti essent, quia semper eadem ratio urgeret, ac etiam urgent alia deducta super hoc puncto in sua materia *sub tit. de societ. off.*

Hæc autem ratio adaptabilis non est huic contractui, cuius præsumptum ac essentiale requisitum est, ut fors omnino demortua sit, ac omnino irrepitibilis, etiam ex parte debitoris creditore invito, ut plene probat *Leotar. dicta quaest. 49.* quidquid circa validitatem pacti rescissorii quando fructus non excedit decem pro centenario ex *Megal. & aliis dicat Rovit. super pragmat. 2. de cens. in fine*, & sic cadere non potest illa præsumpta voluntas, quæ nullius est operationis, ubi data etiam expressa non esset operativa, sed potius intrare videtur regula juxta magis communem & receptam opinionem, quam sequitur *Rota & Curia*, ut in contractibus nominatis, vel qui eorum speciem sed naturam habent, non implementum non importet penitentiam seu resolutionem actus, sed solum producat actionem ad interesse, nisi consistat implementum prædictum adjectum esse tanquam causam præcisam & finalem sapientem conditionem, sine qua non, proindeque excludentem voluntatem ab initio, ex deductis per *Greg. & adden. dec. 88.* & passim, ac sæpius habetur in sua materia *sub tit. de contract. ac sub altero de credito.*

Deducebam quoque tanquam Advocatus, difficultatem removeri ex facto, ex quo omnes dictæ quaestiones inanes remanebant, dum hæres debitoris pulsatus ad præstandum fideiussorem juxta formam conventionis, voluntarie censum extinxerat, ac sortem restituerat, undè propterea sublatum erat de medio contractus censualis, quem non dubitatur tolli per extinctionem sequutam cum actu retro simili; Verùm erat debile ac minus tutum fundamentum, quoniam quidquid sit, an de reciproco consensu hujusmodi contractus dissolvi possit mediante integra restitutione pecuniæ ad hunc effectum data & respectivè acceptæ, postquam præsertim notabili tempore solutus est fructus excessivus censui perpetuo incongruus, atque ex sola ratione periculi & totalis amissionis sortis tolerabilis, quæ tamen dubitandi ratio in præsentem cessabat, dum fructus ad rationem decem pro centenario dici non poterat excessivus & censui perpetuo incongruus, dum per *Bullam Nicolai V.* usque ad dictam summam sublineatur, & ex qua ratione *Rovit. loco cit.* credit etiam in hac census specie, quoties fructus non excedit decem pro centenario, substitui posse pacta rescissoria, quæ ipse dicit in censibus perpetuis in eo Regno esse in viridi observantia.

Cessare videbatur motivum ex defectu potestatis in hærede patrimonii, quod detectum est non idoneum, id agendi in præjudicium creditorum,

potissimè quia non poterat iste creditor allegare bonam fidem, sub qua, ex recepta æquitate originata à facilitate commercii creditor effugit restitutionem pecuniæ consumptæ vel commixtæ, Tum quia id non procedit in pecunia soluta per hæredem mortuo debitore, ut non semel in sua materia *sub tit. de credito*, Tum etiam stante obligatione facta de restituendo prioribus & potioribus, ac ad omne mandatum, &c. quod facit pecuniam semper extare, dum dicta ultima præsertim clausula, ad omne mandatum operari dicitur creditorem se obligasse ad restitutionem in quemcumque casum, in quem illa de jure facienda esset; Et sic in substantia aliud non aderat solidum fundamentum pro effugienda dicta amissione sortis, nisi illud invaliditatis contractus ex defectu fundi, tunc ex dispositione juris juxta unam opinionem, quam fortius ex voluntate partium ut supra.

Verùm posita etiam dicti motivi subsistentia, adhuc gravis oriebatur difficultas circa restitutionem vel imputationem fructuum, qui cessante periculo exigi non possunt, ut in his specialibus terminis census vitalitii invalidi censuit *Rota in allegata Romana Censuum coram Bichio, & Bevilacqua.*

Pro hujusmodi difficultate evitanda, dicebam, quod licet posita census nullitate, præsertim ex defectu fundi, non debeantur fructus tanquam fructus fundi, adhuc tamen quando nullitas est culpa ex parte debitoris falsò asserentis fundi libertatem & capacitem, atque creditor est in bona fide, defectus postea oerecti ab initio non conscius, tunc ad eandem rationem debentur fructus tanquam damna & interesse, ut *decis. 549. num. 4. cum sequen. post Cenc. & sæpius, ut hoc tit. pluris*. Verùm adhuc dubitabam incongruum videri prætereire velle hujusmodi damna & interesse ad eam excessivam rationem, quæ ex sola ratione periculi percipi consuevit, ac potius illud, ex iis, quæ habentur apud aliquos de Societ. officii, (licet in illis terminis eorum opinio non sit recepta pro Judicis arbitrio) taxandum videretur ad quamdam moderatam rationem fructuum locorum montium, seu alterius honesti fructus in loco currentis & de facili percipiendi, atque ex ista ratione consului clienti, ut aliquam pecuniariam partem concorditer restitueret, & ita de reliquo se tutum redderet, ut puto sequutum.

Aliqui scribentes pro hac eadem parte, satis ac toti insistentes in dicto motivo extinctionis jam sequutæ per actum retro similem restitutionis sortis dicebant non obstare difficultatè resultantem à defectu potestatis hæredis, dū hic id voluntarie non egerat, sed de mandato judicis & viribus Præturæ compulsum, sed erat nimis debile fundamentum, quoniam licet de recto fundo minus libero vel minus capaci, seu in casu non præstiti fideiussoris vel cædulæ bancariz conventæ seu alterius consimilis implementi creditor census jus habeat agendi contra debitorem ad sortem juxta *decis. 88. Gregor.* & passim, attamen id non procedit ad effectum repetibilitatis ac juris cogendi invitum debitorem ad extinctionem, sed ad solum effectum deponendi loco cautionis, & ut vel debitor ita tædio affectus adimpleat, vel ea pecunia investiat in acquisitionem fundi liberi & capaci,

& sic dici non poterat extinctionem factam esse de judicis mandato.

PRÆNESTINA

CENSUS

PRO

BALZANIS

Responsum pro veritate extrâ Curiam.

An & quando pactum repetitionis fortis principalis adjectum favore creditoris vitiet contractum censualem, illumque reddat usurarium, vel potius ipsum pactum vitietur

S V M M A R I V M.

- 1 **F**Acti series.
- 2 **U**bi census est nullus, non debentur fructus, atque soluti extenuant sortem, neque in hoc bona fides suffragatur.
- 3 **D**istinguuntur plures casus in articulo, an & quando pactum repetitionis fortis vitiet contractum vel vitietur.
- 4 **A**tas pupillaris non est apta substinere contractum usurarium, sed ad quid prosit ista circumstantia.
- 5 **D**e validitate pacti repetitivi, ubi concernit jus vel interesse tertii.
- 6 **O**bservantia quid in hac materia operetur.

D I S C. X.

- I**n instrumento census impositi per Lidoniam ad favorem Emilie, & Catharine de Capranica in pupillari etate existentium, & pro istis contrahentibus earum tutoribus, adjectum fuit pactum, quod in eventum, in quem dictæ mulieres nubent, earumque viri non essent contenti dicta census emptione, teneatur, & cogi valeat Lidonia sortem principalem ad omnem dictarum mulierum requisitionem restituere, renunciando pro majori cautela omnibus juribus contentis in Bulla Pii V. super forma creandi census; Post observantiam autem dicti contractus per annos 70. & ultra, ac transitum dicti census ad plures tertias manus, dubitari contigit, an ex dicto pacto census diceretur male constitutus, ita ut ab initio fuerit invalidus; Effectus autem questionis erat, quod data nullitate resulat contractum resolveri in mutuum, pro quo nulli fructus debentur, proindeque soluti veniebant in sortem imputandi, non obstante quocumque prætextu etiam bonæ fidei & ignorantie juxta punctualem decisionem Seraph. 1006. quæ loquitur de censu acquisito per mulierem; & generaliter est receptum, ut bona fide in materia usuraria non excuset, ut in Baven. census sub tit. de usur. disc. 17. etiam si cum cessionariis & tertiis possessoribus questio contingat, ut in specie Cenc. de Cens. quest. 60. num. 2. vers. Et hæc conclusio, Atque desuper consultus respondi ut sequitur.

Pro dilucidatione veritatis, præloqua & non aliâ in causis de partibus, quæ coram inferioribus vertuntur, meus est stylus scribendi, quatuor casus constituere oportet, Primus est, ubi purè & simpliciter conventum est, ut sit in libro creditoris quancumque sortem census à debitore repetere; Alter est ubi hæc repetendi facultas conventa est sub certa conditione, quæ pendeat à facto & voluntate debitoris, in eventum scilicet quod deficiat à solutione fructuum per duos vel tres terminos cum similibus. Tertius est, ubi eadem repetendi facultas concepta est ad certum tempus seu sub certa conditione voluntaria, quæ pendeat à facto & voluntate ipsius creditoris, Et quartus, ubi sub conditione mixta, quæ à facto tertii dependentiam habeat, & hic ultimus est casus noster, quia non ad liberam Emilie & Catharine voluntatem collatum est pactum, neque ad certum diem sive ad conditionem ab istarum voluntate dependentem, sed in eventum in quem nubent, earumque mariti dicta census emptione contenti non essent, & sic conditio est dupliciter mixta, quia poterant dictæ mulieres carnaliter non nubere, ac etiam poterant earum viri (prout eventus docuit) census resolutionem non petere.

Primo casu, quamvis non desint multi D. D. volentes istud pactum non esse contra substantiam census, ideoque vitari, sed non vitare totum contractum, quos refert & sequi videtur *Leotar de usur. quest. 68. num. 4. cum sequen.* Verior tamen videtur contraria sententia, quam Rota & Curia Romana recepit, ut tanquam contra substantiam census annullati contractum, illumque ab initio censeri faciat puri mutui juxta dictam *decis. 1006. Seraph. decis. 147. num. 6. post Cenc. de Censum aliis per eundem Cenc. dicta quest. 60. num. 1. cum sequen.* Querunt tamen aliqui salvare contractum non obstante dicto pacto, quoties in fine adest protestatio contrahendi ad formam Piane Constitutionis, & non aliâ, sed de hujus opinionis veritate supervacaneum est agere, quia nec dicta protestatio adest, neque sumus in casu.

Secundo autem casu, multi tenent pactum esse validum, ideoque nec vitare nec vitari, quia repetitio non provenit à facto & voluntate creditoris, sed à facto & voluntate debitoris, in cuius libro & potestate repositum est nunquam facere verificari præscriptam conditionem, ita ut repetitio sit potius in pœnam, Et hæc opinio in Hispania, & in Regno Neapolitano, aliisque locis est magis recepta, præsertim quia ibi prætenditur Bullam Pii non fuisse acceptatam neque servandam, ut in specie de pactis rescissoriis quod in dicto Regno sint in viridi observantia testatur *Rovin. pragm. 1. de censibus numer. 35.* & habetur infirmatum in *Oppiden. hoc tit. disc. 1.* & in aliis; Verum in Curia Romana, & in locis, in quibus de acceptance & usu Bullæ Piane non dubitatur, verius est istud pactum non substineri, non tamen aptum esse vitare contractum, sed ipsum remanere vitiatum, ut latè & magistraliter habetur *dicta decis. 147. post Cenc. cum aliis per eundem dicta quest. 60. ex num. 11. & plenè Leotar. dicta quest. 68. numer. 14. & 15. cum sequen.* eundemque sensum habuit *Rota in Thelesina Censu 9. Novembris 1639. coram Dunozerro inter suas decis. 184. numer. fin.* In Neapolitana domus 13. Maii 1641. coram Verospio *decis. 20. par. 9. recent.* aliâ *decis. 43. post Merlin. de pignor. & in aliis*, ac sapissimè practicavi in

Signa-

Signatura Iustitiæ aliisque Tribunalibus occasione censuum Regni Neapolitani, in quibus hæc pacta repetitiva in casu moræ passim apponuntur, quoniam pactum vitiat, sed non vitiat, quamvis non adsit dicta protestatio habendi relationem ad Constitutionem Pii, quæ est melior cautela, sed si omitatur, non per hoc vitiat.

In tertio casu, quoties pactum repetitionis conceptum est ad certum tempus seu conditionem voluntariam post certum tempus omnino exituram, adhuc receptum est illud non valere, non quidem de jure, sed ex Constitutione Pii V. ex deductis per *Cenc. dicta quest. 60. num. 34. & sequen.* sed solum remanere vitiatum, ac haberi pro non adjecto, non autem vitiare contractum firmat idem *Cenc. num. 39 & sequitur Leotar. dicta quest. 68. num. 16.* qui alios colligunt.

Quamvis autem & in quarto casu, qui est noster, omnino dicendum veniat pactum esse invalidum ex eadem generali prohibitione resultantem à Constitutione Piana, ac juxta opinionem receptam in Curia Romana per easdem rationes, quæ in primo casu militantes in isto fortius urgent; Attamen illud excusare nullitatem contractus, ideoque non vitiare, sed vitari sine dubio verius videtur, si enim non vitiat illud pactum, quod habet solum dilationem temporis omnino exituri ut in casu præcedenti, multo minus vitiare debet illud quod conceptum est sub conditione casuali vel mixta, & à factis tertii resultante, cum tunc nullatenus depravata intentio fœnerandi considerari valeat in creditore, qui volens nunquam potest sortem repetere, ut bene in proximis terminis *Seraph. decis. 1431.*

Fortius duplici circumstantia accedente; Prima nempe quod creditores erant in pupillari ætate, ideoque incapaces calliditatis fœnerandi. Licet enim ista ratio non excuset à fœnore illum contractum, qui clarè & certitudinaliter sit fœneratus ex deductis per *Leotar. de usur. quest. 20.* ubi tamen versamur in casu dubio ex sincera vel depravata creditoris voluntate regulando, satis persona creditoris spectanda venit.

Altera fortior circumstantia resultat ex eo, quod dictum pactum adjectum videtur per tutores in eorum excusationem, ac ad evitandas molestias, quas à pupillarum viris pati possent, quatenus hujusmodi census acquisitionem approbare nolent; Pacta verò repetitiva apposita, non per creditorem sed per tertium, vel pro tertii interesse, quoties non constat esse collusivè ac in fraudem adjecta, valent, ac servanda sunt, ut per *Cenc. dicta quest. 60. num. 52. cum sequen. Rot. post eundem decis. 131. num. 15. & in Civitatis Plebis Salviani prima Julii 1627. coram Bichio post Zach. de oblig. dec. 274. repetit. decis. 118. par. 10. rec. & in aliis;* Et licet quoad validitatem & observantiam pacti hoc motivum pro vero non habeam, attamen ad effectum ut non vitiet, sed vitiatum remaneat, videtur circumstantia considerabilissima, omnemque tollens dubitandi occasionem.

His accedit longissima observantia 70. annorum, & quod census transivit per plures manus in Monasterium Monialium, quod in optima fide versatur; Licet enim neque lapsus temporis, neque cessionarii qualitas salvare possent contractum usurarium, Attamen utraque qualitas inimum spectanda videtur pro partium voluntate interpretanda, quodque dictum pactum pro invalido partes habuerant, nam illud nunquam deduxerunt ad ex-

ercitium, atque renunciatio Bullæ operatur, ut dicta cautela cesset, neque subintelligi valeat, sed non per hoc resultare videtur, ut exindè resulter totius contractus irritatio, maxime accedentibus dictis circumstantiis; Ideoque Balzani debitoribus, ex quorum parte fui requisitus, consului, ut non expectata judicis determinatione curarent eo meliori modo quo possent, se concordare.

TUSCANEN.

CENSVS

P R O

VIRGINIA MARTELLACCIA

C U M N.

Casus disputatus in Signatura Iustitiæ, incertus est exitus.

De eadem materia facultatis repetendi sortem principalem post certum tempus an vitiet contractum; vel ipsum pactum vitietur; Et an hæc exceptio sit apta impedire summariissimum possessorium manutentionis in quasi possessione exigendi fructus census.

S V M M A R I U M.

- 1 *Adi series.*
- 2 **F** Signatura Iustitiæ principaliter attendit iustitiam, & non solet curare nullitates nisi satis substantiales.
- 3 De puncto, an pactum repetitivum sortis vitiet vel vitietur.
- 4 De pacto repetitivo intra certum tempus.
- 5 De cautela relationis habetæ ad Constitutionem Pianam.
- 6 Quæ regula tenenda sit in proposito hujusmodi pactorum an vitient, vel vitietur.
- 7 De conclusione, quod in possessorio non quaritur de iustitia; Et quando malum jus obstat in hoc iudicio.
- 8 De ratione, ob quam exceptio nullitatis contractus non solet retardare processum executivum pro fructibus census.

DISCURSUS XI.

UM auctor Virginie censum imposuisset sub pacto, ut intra triennium teneretur illum redimere, atque acceptam pecuniam creditori restituere, hinc creditor prædictus vel ejus successor, exhibitis coram A. C. instrumento censuali & justificationibus super solutione fructuum per aliquos annos, habita solum disputatione inter causæ Patronos, obtinuit mandatum de manutentione in quasi possessione exigendi, à quo interposita appellatione, & adita Signatura, in hoc Tribunali

bunali ad reæ conventæ defensionem assumptus fuit, dictaque defensio frequentius consistere solet in injustitia, cujus ratione, quoties res ad probabilem dubietatem reducitur, rescribi solet de commissiõne appellationis cum clausulis translatis, parum attendendo nullitates, quæ defacili ab hoc Tribunali negliguntur, quoties non sint omninò substantiales & claræ, & stylus non displicet, quoniam ex nudis juris subtilitatibus ac meris formalitatibus ordinis causarum Patronis sæpè ignotis, quoties non influunt ad justitiam, quam constat pro victore esse claram, non debent partes cum inani circuitu litium impensis & incommodis defatigari, neque debent calumniæ foveri, ut nonnullorum Tribunalium magnus est abusus, cum his formalitatibus causas reddendi immortales.

Disputatio igitur tota restringebatur ad punctum, An dictum pactum repetitivum sortis intrà triennium esset contra substantiam census etiam attempta dispositione juris communis, ita ut præcendendo à Bulla Pii V. implicaret cum censu, vel potius ejus infectio proveniret à Bulla prædicta, ex hac enim distinctione resultat decisio, an vitietur vel vitietur.

Et juxta distinctionem e suam, de qua *dis. procedenti*, quoties facultas repetendi forem est purè & simpliciter collata in arbitrium creditoris tunc omninò receptum est, id esse contra substantiam census, proindeque illum vitare, quia in effectu contractus potius continere dicitur mutuum usurarium sub contractus censuales vocabulo palliatum; Ubi verò pactum conceptum est sub certa conditione vel modo, cujus implementum pendeat ab ipso debitore, tunc e converso apud omnes receptum est de jure communi esse licitum, quoniam ita potius casus repetitionis resultare dicitur à factò & voluntate ipsius debitoris, qui pacti conscius, illud non implendo, resolutioni consensum adaptare videtur, atque est species pœnalis caducitatis ratione moræ ad instar feudi emphyteusis & similium, Unde sola quæstio in hoc secundo casu restringitur ad Bullam Piam damnantem omnia pacta puniendia moram debitoris, eumque cogentia ad extinctionem census, an istud sub illa veniat necne; Et in hoc magis communis, ac recepta est affirmativa, sed quia pacti infectio est accidentalis utpotè ex dicta nova lege in ducta, receptum pariter est, illud vitari non autem vitare, ut de utroque casu ita distinguendo liquet ex deductis per *Cenc. hoc tract. quæst. 60. Duard eodem § 6. quæst. 15. ex nu. 1. latè Rota decis. 147. post Cenc. quæ videtur in materia magistralis, & reliqui per *Leotar. de usuris quæst. 68. nu. 1. cum sequen.**

Et licet iste *nu. 4. cum sequen.* referat *Federic. Martin. Malder. Salas, Greg. de Valentia & alios*, etiam in prima parte distinctionis speculativè tenentes pacti validitatem de jure communi, ita ut non percutiat substantiam census, proindeque *n. 8. ex Cenc. Gratian. & aliis* ipse sentiat, pactum utpotè contra accidentalia potius vitari, quam vitare, & in qua auctoritate scribes pro creditore totum fundamentum constituiebant; Dicebam tamen rectè ipsum dicere Morales præfatos id speculativè discurre, sed cum in contrarium habeamus solidas auctoritates Canonistarum, ac etiam Rotæ in decisionibus de quibus supra, & infra, idcirco in foro, ac in materia aded suspecta, in qua tutior semper recipienda est, curandæ non sunt sophisticæ ac speculativæ disputationes; Atque observa-

bam *Leotar.* alioquin doctissimum hanc usurariam materiam optimè tractantem *dicto num. 8.* æquivocare, dum fretus auctoritate *Cenc. & aliorum*, credit pactum esse contra accidentalia, ideoque vitari potius quàm vitare, dum isti auctores loquuntur in terminis secundi casus pacti non puri & simplicis, sed conditionalis ut supra.

Admittebat Signatura distinctionem prædictam utpotè à Rota sæpius canonizata, sed difficultas residebat in applicatione ex particularibus facti circumstantiis ex tribus; Primò quod non versabamur in puro casu dictæ distinctionis, sed in mixto, dum repetendi facultas non erat conditionalis juxta secundam distinctionis partem. minufque pura, & in merum arbitrium creditoris collata juxta primam, sed continebat casum mixtum, post certum scilicet tempus, in quo casu scribes in contrarium deducebant auctoritatem *Cenc. quæst. 60. nu. 39.* quem refert & sequitur *Leotar. dicta quæst. 68. nu. 16.* ubi agendo de pacto, ut licitum esset debitori redimere censum infra quadriennium, quo clapsio in arbitrio creditoris esset pretium repetere, dicitur tale pactum cadere quidem sub nova lege Piana, non autem adversari substantiæ census, ideoque vitari non autem vitare.

Secundo, stante communi cautela in hoc instrumento adjecta, protestationis quod contraus censeretur initus ad formam Piane Constitutionis, quod scilicet id salvaret contractum ab infectione usuraria; Et tertio, quod hujusmodi exceptio admittenda non veniret ad impediendum processum executivum hujus summarissimi possessorii manutentionis, & ex his difficultatibus in prima disputatione dilata fuit resolutio.

Quare in repropotione causæ, assumpta strictè super his disputatione, Quatenus pertinet ad primum punctum, dicebam, etiam cum aliquo sensu veritatis, quod *Leotar.* in hac parte, parum vel nihil examinata difficultate præter morem gerere videbatur potius partes simplicis relatoris *Cencii*, qui *d. nu. 39.* videtur æquivocasse, capiendò quid pro quo, dum totum se fundat in auctoritate *Boccacc. de cens. par. 3. nu. 55. & Rota in Forolviens. census coram Orano apud eundem decis. 117. n. 5 & 6.* quæ auctoritates loquuntur de casu omninò diverso, de facultate scilicet data debitori redimendi censum intrà certum tempus, quo elapso non liceret amplius redimere, sed perpetuus esse deberet, atque isto casu benè dicitur hujusmodi pacti infectionem esse accidentalem ex dicta nova lege Piana, quoniam de jure communi non repugnat naturæ contractus censuales istum esse hinc inde perpetuum, ut advertitur in *Romana pacti sub titul. de usur. sed nequè Boccacc. nequè Rota loco cit.* agunt de casu converso facultatis repetendi à debitore invito fortem post certum tempus, quoniam cum istud sit certum ac omninò extiturnum; idcirco talis casus cadit sub prima parte distinctionis facultatis repositæ in arbitrium creditoris cum sola dilatione temporis determinati, quod magis congruit mutuo usurario, in quo dilationis ratione usura resultat, ut in præciso casu hujusmodi pacti cum tempore quinquennii decisum fuit per *Rotam coram Seraph.* inter suas *decis. 269. repetit. decis. 500. par. 1. divers. & apud Salustium Tiberium in praxi lib. 1. cap. 25.* quæ decisio fuit sæpius canonizata, præsertim apud eundem *Seraph. decis. 1006. dicta dec. 147. & 152. post Cenc. & in aliis*, neque constat fuisse recessum, ideoque dictis auctoritatibus potius deferendum erat, ita etiam urgente ratione, dum tempus certum

& determinatum tanquam omninò exiturum non variat casum facultatis liberæ, & in creditoris arbitrio repositæ

Major difficultas erat in secundo puncto dum constabat partes noluisse illicitè contrahere, sed prædictæ Constitutioni obedire, undè propterea dicta cautela ab omnibus supra allegatis ac aliis de materia agentibus probata est, sed difficultas tolli videbatur ex factò, dum à protestatione exceptus erat casus hujus pacti per ea verba, *Volentes servari debere Constitutionem Pii V. sine præjudicio dicti pacti trium annorum, quo semper salvo, & non alias &c.* idèquè dum iste casus exceptus fuerat à protestatione, ista non poterat circà illum suffragari, cum actus voluntarii non possint plus operari, quàm ipsa voluntas est, ut ultra generalia, in his specialibus terminis habetur apud *Grauan discept.* §87. nu. 10.

Reflectendo autem ad veritatem, considerabam super hoc puncto, decisionem pendere à singulorum casuum individuis circumstantiis pro judicis prudenti arbitrio ponderandis, ex quibus constaret de sincera, vel potius e conversò, de depravata creditoris voluntate, quoniam frequentius, ac ferè semper hujusmodi cautela, vel pacta adjici solent per notarios, seu etiam per contrahentes juris subtilitatum ignaros, & consequenter videndum, inspecta præsertim, ut dictum est, qualitate personarum, aliisque circumstantiis, an partium sincera intentio fuerit verè intendi contractum censualem, vel potius ita mutuam usurarium palliandi. Atque ita respectivè decidendo quæstionem, an pacta vitient vel vitentur, & an dicta protestatio salvet, non attendendo formulas verborum, sed substantiam veritatis, quæ semper spreto verborum cortice spectanda est.

Super tertio autem puncto, scribentes pro creditore, cum longo superfluo apparatu allegationum transcriptarum ex plenè congestis *per Pest. in sup. tract. de manutendo*, insistebant in regula, quod in hoc summarissimo judicio non curatur de justitia vel injustitia, sed spectatur nudum factum possessionis, rejectis omnibus exceptionibus ad petitorium, in quo illæ cum extrinsecis etiam probationibus removeri possent, & hæc sola possibilitas sufficit.

Pro hujusmodi objecto removendo dicebam, præmissa rectè procedere, quando ipse actor ejusque defensores prudentiores fuissent non producendo instrumentum censuale tanquam suæ possessionis titulum, ad quem tanquam unicum & meliorem simpliciter producens se restringere videretur, ex his, quæ præsertim in proposito habentur deducta in *Sabinen. exemptionis sub tit. de Regalibus disc. 47.* Ubi enim nullus possessionis titulus productus est, tunc rectè procedit conclusio, ut in hoc judicio non queratur de validitate tituli, in quo altera pars dicat possessionem fundari, quoniam rectè actori suffragatur allegatio possibilitatis alterius tituli melioris in petitorio justificandi; Idemque si titulus, de quo apparet, exhibitus esset cum suis congruis cautelis ab actore, absque restrictiva ad illum, ita ut adhuc subesset possibilitas alterius tituli compatibilis; Secus autem ubi simpliciter produxit titulum infectum, cujus vigore actus possessorios fecit; Tunc enim, quia possessio separabilis non est à sua causa, admittit omnes exceptiones, quæ adversus illam competunt *Menoch. de reit. rem. 3. num. 639. & 643.* & bene ita distinguendo cæteris allegatis dicitur *per Rotam in una Aleriam. Vicaria 26.*

Junii 1654. coram Bichio, undè propterea ex aliis insinuat, per ora pragmaticorum, volitat monitio tarditatis in producendo, cum sæpius faciles ad id agendum cum propriis telis se confodiant, proprioque ligone percutiant.

Quandò nullitas esset omninò clara & indubitata, tunc reflectendo ad veritatem, credebam dictam distinctionem esse veram, atque in judicando recipiendam; Dubitabam vero de applicatione ad casum, quoniam licet ex præmissis probabilis videretur pactum prædictum substantiæ census adversativum etiam de jure communi infectum esse, proindèquè, potius vitare, quàm vitari, Nihilominus ob tor graves auctoritates in contrarium, negari non poterat dicendum esse articulum juris dubium, assimilandum proindè exceptioni dubiæ facti in hoc judicio non admittendæ; Accedente quoque dicta cautela pariter inferente probabile dubium, an illa salvaret necne contractum cum distinctione, de qua supra, stante quod in disputatione petitorii cum extrinsecis etiam probationibus poterat sincera partium voluntas justificari, quæ sola possibilitas sufficit.

Eoque magis augebatur difficultas, quia non concurrebat talis fructuum solutorum quantitas, quod ex illis remaneret extincta fors principalis, quæ proindè, data etiam contractus infectione remanebat debenda, cum pacta usuraria non tollant debitum, neque liberent debitorem à restitutione ejus, quod accepit, undè propterea ejus coactio cum processu executivo ad solutionem fructuum, nullam injuriam, vel gravamen inferit, quoniam ut aliàs *hoc eodem tit. insinuat* est, intrat dilemma; Aut contractus est validus, ita ut debeantur fructus, & ita justitia ministratur, Aut est invalidus, ita ut fructus non debeantur, & nullum inferitur præjudicium, sed potius commodum resultat debitori, ita paulatim & diminutè solvendo debitum sortis, ad quod integrum urgeri posset; Et ex hac ratione in his materiis rationabiliter executivè & rigorosè proceditur: Incertus est tamen hujus causæ exitus, cum de illa amplius actum non audierim, credo tamen quod ob difficultates hinc inde excitatas, partes concordaverint.

ROMANA

SEU

TERRACINEN. CENSUS

PRO

PETRO VALLETTA

CUM

LAURETO DE MAGISTRIS:

Causa disputata coram A. C. & resoluta pro Laureto postea concordatus.

De eadem materia pacti obligantis debitorem census ad illum redimendum;

An

An & quando sublineatur, ubi non est ad favorem creditoris, sed tertii, puta fidejussoris, vel emptoris bonorum.

S V M M A R I U M.

- 1 **F**acti series.
- 2 De validitate pacti extinguendi censum non ingratius creditoris, sed tertii interessui.
- 3 Secus si sit collusivum inter tertium & creditorem.
- 4 De dicta collusionis probatione quomodo fiat.
- 5 An & quando operetur cautela protestationis contrahendi ad formam Bullæ Piæ.
- 6 Collusionis suspicio & mali animi resultat ex simulatione personarum, & occultatione actus, Et de pluribus similibus in idem.

DISCURSUS XII.

LOANNES Mathæus & Benedictus pater & filius de Valletta, imposuerunt censum in sorte scutorum 700. ad favorem Laureti de Magistris sub accessione Rutilii Vallettæ, quem impositores promiserunt relevare indemnem, atque pro ejus in demeritate promiserunt infra annum extinguere censum prædictum; Cumque tractu temporis, vel Rutilius fidejussor, vel Lauretus creditor pulsaret coram A. C. Petrum dictorum impositorum hæredem ad solutionem fructuum decurforum, opposuit iste de nullitate census, ex qua proinde resultabat, non solum indebitos esse fructus, qui petebantur, sed etiam solutos impurandos esse in sortem principalem, quæ ita vel in totum, vel pro majori parte extincta remanebat. Atque ad hujusmodi nullitatem probandam, Ego & cæteri pro reo convento scribentes, deducebamus pactum obligatorium extinguendi censum, quod utpotè conceptum ad tempus determinatum ac breve unius anni, habendum erat pro puro, & consequenter vitians contractum, illumque transformans in mutuum purum vel interpretativum ex eisdem auctoritatibus & rationibus, quæ habentur in *Tuscanen. disc. præcedenti*.

Scribentes pro creditoribus replicabant non esse in casu, quoniam dicta conclusio procedit, ubi pactum initum est ad favorem creditoris, in cujus facultate repositum sit sortem pro arbitrio repetere, & in his terminis loquuntur auctoritates & decisiones in contrarium, secus autem ubi pactum conceptum est ad favorem tertii, ita ut creditor illud exercere non possit, sed tertio negligente fors continuet in ejus natura irrepeditilitatis, puta ad favorem fidejussoris, ut in præsentibus, cujus interfit censum extinguere, ut ipse ab obligatione liberetur, sive ad favorem venditoris obligantis emptorem ad census in partem pretii accollatos intra certum terminum extinguendos cum similibus, ex deductis per *Cenc. quest. 60.* & alios, de quibus infra dictam declarationem pro regula admittentibus.

Prout ego & cæteri pro hac parte scribentes eam tanquam veram & receptam admittebamus, constituebamus tamen fundamentum in ejus sublimitatione, ubi scilicet concurreret collusio inter creditorem & fidejussorem, ut sub istius nomine pactum prædictum ad favorem creditoris verè

conceperetur, ut latissime scribens in causa propria *Testas alleg. 6.* juxta quam in eadem causa prodit *decis. Gurb. 95.* & cæteris allegatis *Fontanell. de pactis claus. 4. gloss. 18. par. 3. numer. 10. Cenc. dicta quest. 60. num. 53.*

Adversus hujusmodi fundamentum, de duobus per alteram partem replicabatur, Primum de cessante applicatione ad factum, in quo collusio probatio negabatur, Et secundo de hujusmodi defectus sanatione & protestatione in sine posita, quod contractus censeri debeat initus ad formam *Constitutionis Piæ*, cui partes declararunt se submittere.

Primum motivum totum consistebat in facto, unde propterea altercatio erat inter causæ Patronos, ponderabantur tamen per illum istius partis 12. conjecturæ, quæ licet singulæ essent imperfectæ ac leves, nihilominus subjungebam ego, eas non singulariter considerandas esse, sed unitim cum regula, ut *singula quæ non profunt &c.* facilius admittenda, quoties agitur de probatione collusionis, simulationis, fraudis, & usurarum ac similibus, quæ in occulto committi solent, proindeque sunt difficilius probationis juxta deducta in *Savonen. sub tit. de usur. disc. 12.* potissimè quia DD. dictam sublimitationem tradentes, præsertim *Cenc. & Fontanell. locis citatis*, non exigunt exactas & conclusivè probationes, quas ratione subjæctæ materiæ quodammodo impossibile est dare, sed contentantur solis præsumptionibus, quinimò suspicionibus.

Major difficultas apud judicem erat super secundo motivo, resultante ex protestatione prædicta, pro cujus exclusione seu insufficienti operatione deducebantur punctuales auctoritates deductæ per *Testas & Gurb. locis citatis*, cum rationibus & fundamentis per eosdem ponderatis, subjungendo pragmaticorum propositionem, quod doctrinæ punctuales non habentes contradictoriam, habendæ sunt pro calu legis, atque ubi illæ concurrunt, immorandum non est in regulis generalibus, ut *decis. 12. in fine par. 5. recent. decis. 721. numer. 5. par. 2. cum aliis per Adden. ad decis. 20. num. 42. par. 3. rec.*

Et ultra auctoritates prædictas & fundamenta in eisdem deducta, ponderabam Ego magnam differentiam esse inter ea pacta, quorum infectio est accidentalis, quia nempe de jure communi & natura contractus non prohibita inficiantur solum per dictam Bullam, cum tunc dicta cautela rectè operativa sit, & ea pacta quæ sunt contra substantiam contractus ab ipso jure communi infecta, quoniam cum ex eis resultet præsumptus animus depravatus contrahendi, non censum sed mutuum usurarium, tunc protestatio prædicta potius augere videtur suspicionem, quodque per callidum feneratorum illa adjecta censetur ad fraudandas ultimas ac evitandas pœnas usurariis inflictas, ut non obscure *Gratian. decept. 14. numer. 21. cum seqq.*

Reflectendo autem ad veritatem, de hujusmodi distinctione ita simpliciter sumpta dubitabam, cum sapius creditores sincerissime procedentes in confectione instrumenti censuales, subtilitatum juris ignari ad hæc non advertant, proindeque cautelam prædictam ad eorum sinceritatem ostendendam adjiciunt, Et e converso, illa vel callidè & fraudulenter ab eis adjici solet, vel frequentius præter eorum intentionem ex stylo & formulis Notariorum, ita ut totum pendere videatur a qualitate

qualitate personarum, aliisque singulorum casuum individuis circumstantiis, ut disc. preced. unde propterea erroneum videatur generalem ac determinatam regulam desuper tradere, cum videatur potius quaestio facti, quam juris.

Quando tamen in hac facti specie, conjecturae quae in facto per causas patronum deducebantur ad praedictam collusionis probationem, essent sufficientes, Tunc, cum sensu etiam veritatis, credidisset protectionem praedictam non suffragari, quinimo ex ea depravati animi creditoris suspicionem augeri, dum pactum praedictum non directe & sincere in initum fuerat ad ejus favorem, sed indirecte extortum sub simulato fidejussorio nomine alterius; Ex hac enim personae simulata suppositione insurgit praesumptio fraudis, ac multa in jure permittuntur, quando publice, palam & directe fiunt, quae denegantur, ubi in occulto, & per interpositas personas, vel sub diversis simulatis actibus; Ut puta, creditor ad cujus instantiam pignora venduntur, non prohibetur illa tanquam tertius licitator directe ac publice & palam emere, cum non debeat esse inferioris conditionis quocumque tertio; & tamen si id faciat sub simulato nomine alterius, actus reputatur prohibitus ad effectum juris offerendi, & alios exinde resultantes ad materiam *tex. in l. Et quis sub imagine C. de distractione pignor.* ut pluries habetur in sua materia sub titulo de credito, praesertim in Bonon. pro Zambeccaria, Prout in tutore & alio administratore admittendis ad emenda bona administrata, quia pariter cum eadem distinctione proceditur; Ac etiam ubi inter conjuges sub expresso titulo fiat donatio, illa ratione juramenti hodie est valida & firma, cum juramentum suppleat defectum juris civilis juxta magis communem & receptam opinionem, Et tamen idem juramentum nullus judicatur roboris & operationis in ea tacita donatione, quae inesse dicitur in dote confessata, ex praedicta ratione fraudis resultantis a simulatione illius actus, qui directe ac publice & palam fieri poterat, ut *dec. 22. & 23. post Salgad. in labyrint.* & frequenter ad materiam dotis confessatae sub titulo de dote, cum similibus, de quibus in suis respective materiis; Sed difficultas apud me erat in facto, quod scilicet conjecturae, quae ponderabantur, essent nimis remotae & vagae, destruxit etiam, vel satis debilitatae a plerisque conjecturis contrariis, & potissimum a qualitate personarum, ac a subsequuta ejusdem contractus observantia, unde concordabimus cum iudice in difficultate, sed discordabimus in motivo seu ratione difficultatis, causa tamen concordata fuit ut puto.

ROMANA

SALVIANI

PRO

HYPOLITO CAVETANO

CUM

CLARA RUFFINELLA.

Casus disputatus coram A. C. seu Pralato deputato, & resolutus pro Cavetano.

An & quando detecto contractu censuali invalido ex defectu fundi non liberi vel *Card. de Luca De Censibus par. III.*

non capacis, debeantur nec ne creditori fructus.

Et an eorundem fructuum cursus cesset, ubi ex eadem vel simili causa creditor pulsavit debitorem ad restitutionem sortis, atque mandatum contra ipsum obtinuit.

S V M M A R I V M.

- 1 **F**acti series.
- 2 **V**num litigiosum quando detur.
- 3 **C**essio rei litigiosa licita est in reo.
- 4 **D**os an praefatur creditoribus anterioribus in bonis postea quaesitis.
- 5 **P**rivilegium potioritatis dotis quando procedat.
- 6 **C**ensus impositus super fundo non capaci est invalidus & usurarius.
- 7 **D**eclaratur creditore sciente.
- 8 **Q**uid ubi scientia non adest ab initio, sed supervenit.
- 9 **U**bi est in facultate creditoris repetere sortem, cessat cursus fructuum, & num. 11.
- 10 **A**n scientia incapacitatis fundi ab initio cessationis obstat cessationario, quamvis illa non adfuerit tempore impositionis census.
- 11 **D**eclaratur conclusio, de qua num. 9.

DISC. XIII.

Oannes Angelus & Alexander de Ruffinellis de anno 1623, impoluerunt censum scutorum in sorte 1430. ad favorem Camillae Agazzariae super quibusdam bonis, quae juxta consuetum stylum asseruerunt esse libera & capacia, promittendo ulterius pro faciliori consequutione fructuum praestare cedulam bancariam, de triennio in triennium renovandam, ac etiam infra tres annos proximos praestare fidejussorem; Et de anno 1648. Virginia praedictae Camillae creditricis filia & haeres censum praedictum cessit Hipolyto Cavetano, qui pro implemento nunquam sequuto praestationis novi fidejussoris, ob quod juxta receptam *decis. Gregor. 88.* datur etiam actio ad sortem, non quidem pro repetitione, sed ad effectum deponendi, vel ita debitor tadio effectus, ne pecuniam otiosam retineat, curet implere, vel ut cum eadem pecunia fiat investmentum loco cautionis, intentavit pro sorte praedicta, ac etiam pro fructibus decursis ex interdicto Salviani immisionem in possessionem domus & vinearum, quae haereditaria praedictorum de Ruffinellis possidebantur per Claram, atque in hac disputatione habita coram Pralato deputato per A. C. plures articuli examinati fuerunt, Primò scilicet super dictae cessationis invaliditate ob vitium litigiosum; Secundo super potioritate, quam dicta Clara licet posterior praetendebat in bonis postea quaesitis, dum ejus creditum erat ex causa dotis; Et tertio quod cum contractus censualis esset resolutus, seu verius detectum esset eum ab initio non existere, ob defectum fundi censiti de temore impositionis jam absorpti ab aliis censibus & hypothecis anterioribus, idcirco non potuerint percipi fructus qui soluti debebant in sortem imputari; Eo etiam accedente, quod ob hujusmodi defectum creditor poterat sortem repetere, proindeque cessavit etiam cursus fructuum, non dadorum ubi fors est repetibilis.

Super duobus primis obiectis modica disputatione habita fuit, Primam enim de vitio litigiosi tollebat de plano, quoniam istud inducitur, nisi ubi agitur

tur de iudicio reali rei vñdicationis & ratione domi-
nii, non autem ubi in iudicio executivo, ac in ratio-
ne personali, *Apont. conf. 6. n. 14. cum seq. Surd. conf. 542. n. 12. cñ seq. Buratt. dec. 277. n. 8. dec. 173. par. 7. rec. & sapius. potissime quia dispositio textus in l. finali Cod. de lingiosis fundatur in fraude, ac procedit in cessionibus voluntariis, secus autem in actibus necessariis, ut per Apont. dicto conf. 6. num. 20. cum sequen. & hic erat casus, quoniam cum Caveranus molestatus esset ab Agazaria tanquam possessor bonorum communis debitoris, coactus fuit pro se liberando à molestiis istum priorem creditorem dimittere, atque cessionem eius iurium reportare; Utrà quod cessio rei litigiosæ, ex veriori prohibita est reo, non autem auctori, qui e-*

3 dendo iura alteri non facit rei conventi conditionem deteriorem, potissime ubi cessionarius non est potentior, ita ut fraudis suspicio intret *dec. 173. & 82. par. 7. rec. ubi ceteri & pluries in sua materia sub tit. de credito.*

4 Alterum pariter modicam habebat difficultatem, quoniam quicquid sit de articulo, an dos potiatur eodem privilegio fisci vincendi creditores anteriores expressam hypothecam habentes in bonis postea quaesitis, in quo articulo licet verior videatur negativa ex plene deductis per *Guzarell. dec. 1. & Bellon. jun. conf. 41. qui omnibus contrariis satisfaciunt, in curia tamen, cum Rota incidenter contrarium dixerit dec. 328. par. 5. rec. num. 5. & cum qua petransit etiam in Romana censu seu Salviani 5. Maji 1655. coram Cerro, & in aliis, de quibus in sua materia sub tit. de dote, idcirco ob auctoritatem, quam apud inferiores iudices habent Rota decisiones, donec istæ revocentur, dura provincia fuisset inducere iudicem ad recipiendam priorem sententiam.*

Verum difficultas omnino cessabat ex defectu applicationis ad factum, quoniam privilegium potioritatis doti attributum per text. in l. assidua Cod. qui potiores in pignere & in s. his consequens auct. de aequalitate dotis, procedit in credito dotis restituendæ in bonis viri, non autem in altero dotis constitutæ & in bonis dotantis, quoniam iniquum esset si patri vel alteri permitteretur filiam vel conjunctam dotare de bonis non suis ut potè affectis creditoribus *Ripa in l. privilegia num. 47. ff. de privil. creditorum Mantu. de iacit. lib. 11. tit. 26. num. 33. Gui. de credito cap. 4. num. 1592. Merlin. de pignor. lib. 3. quaest. 47. num. ult.*

5 Idque adè verum, quod licet creditor hypothecarius posterior vincat creditores chirographarios anteriores, nihilominus isti non vincantur ab hypotheca dotali posteriori contracta per dotantem pro dote constituenda filiae vel alteri, quoniam hic dicitur actus voluntarius importans in muliere causam lucrativam, ac etiam quia esset dotare de alieno, solumque in ordine ad creditores chirographarios, de hoc dubitari potest quoad jus & interesse viri voventis causam onerosam, ex iis, quæ in proposito habentur deducta in dicta sua materia sub tit. de dote; Quæ tamen difficultas non intrat quoad hypothecarios, quaravis solam tacitam & legalem habentes, quoniam receptum est potioritatis privilegium non competere viro in bonis dotantis ex allegatis.

6 Major igitur disputatio fuit super cursu fructuum census, quem rei conventi negabant ob eisdem census insubstantiam ex defectu fundi censiti, qui in facto justificabatur de tempore creationis jam absorptus à censibus prius desuper constitutis, unde remanebat census personalis, proindeque usurarius, ac potius redolens mutuum ex deductis per *Cenc. q. 42. Leonard. quaest. 56. & seq. & alios passim.*

Scribens pro auctore, non negabam hujus conclu-

7 sionis veritatem, quoties creditor, ad cuius favorem census creatus est, confcius esset de fundi censiti incapacitate seu alio defectu, cum tunc verè census esset personalis, mutuum potius redolens; Secus autem ubi creditor de his ignarus bona fide credidit debitoris assertioni fundum esse suum, liberum & capacem, tunc enim quamvis revera non adsit substantia census, ita ut prærendi non possint fructus, nihilominus receptissimum est eisdem in eadem quantitate deberi tanquam damna & interesse, quoniam iniquum esset, debitorem mendacem & dolosum ita lucrum & commodum reportare in damnum & præjudicium creditoris innocentis, qui bona fide sibi credidit.

8 Idque verum, quamvis deinde eidem creditori supervenit huiusmodi scientia, quoniam hæc non impedit cursum prædictorum damnorum & interesse, cum ex magis vera & recepta opinione, sufficiat eum ab initio fuisse in bona fide, ita ut dici non possit voluisse contrahere censum personalem seu mutuum usurarium sub hoc nomine palliatum, ex deductis per *Cenc. dicta q. 14. dec. 549. cum sequen. post eum dec. 47. num. 4. post Merlin. de pignor. in Romana vinea 26. Junii 1651. coram Rojas inter suas dec. 458. num. 5. & in aliis, atque hoc jure passim in curia vivebatur de tempore, quo hæc scribebam, licet postea ob Rotæ novam decisionem revocatoriam dictæ decisionis coram Rojas positum sit sub dubio ut in Sabiner. censu disc. 31. advertitur.*

9 Non impugnabant pariter scribentes in contrariū veritatem dictæ conclusionis tunc planæ, sed de duobus replicabant, Primò quod licet in Agazaria creditrice non probaretur scientia incapacitatis fundi de tempore creationis census, nihilominus de illa constabat in ipso Caverano auctore ab initio, & de tempore quo cessionem reportaverat, undè propterea inferebant, quod quemadmodum in ipso creditore scientia initio habita dictum effectum operatur, ita existentia rationis idem operari deberet in cessionario, quific dicere non potest se contraxisse cum bona fide.

10 Et secundò quod licet superveniens scientia incapacitatis fundi ac nullitatis census non impediatur cursum fructuum loco damnorum & interesse ut supra, adhuc tamen, cum ob huiusmodi defectum jam detectum aperiatur actio creditori urgendi debitorem ad sortem, Et multò magis ubi creditor actionem prædictam ad exercitium jam deduxit, tunc illico cessat cursus fructuum, qui dari non debet ad favorem creditoris, in cuius arbitrio positum est sortem repetere, ut dixit Rota *dec. 182. post Cenc. & in aliis apud eundem relatis in inferius allegandis decisionibus & auctoritatibus;*

Neutrum tamen fundamentum, loquendo etiam cum sensu veritatis, dicebam aliquam subsistentiam habere, non quidem primum de scientia, quæ ab ipso initio concurrebat in cessionario, quoniam quicquid esset de illius probatione, quam causæ Patronus acriter negabat, illa etiam posita nullius momenti erat, quoniam cessionarius non dicitur creditor principalis, cum quo contractus inearat, & de quo tanquam datore pecuniæ suspicari valeat, quod censum personalem, seu mutuum usurarium sub hoc nomine palliatum facere voluerit, & quæ est unica ratio, ob quam scientia ab initio existens præjudicat, sed dicitur procurator in rem propriam creditoris cedentis, subintrās in eius locum & gradum, Idcirco istius bona vel mala fides in proposito spectanda est, cum in isto substantiatus esset contractus, atque ex eius iure & persona cessionarius ejusdem contractus commodum & effectus

Et ut teporet, ut in his specialibus terminis cessionarii facientis de tempore cessionis talem defectum, cedenti tamen de tempore contractus ignotum firmatur in allegata Romana visis coram Rojas, & est propositio certa, quoniam cessat profusus ratio, quæ in proposito dubitandi occasionem præbet, cum dari non possit usura sine mutuo vero vel inter pretativo, quod inter cessionarium & debitorem cessum nullatenus considerari potest, dum inter eos non intercessit datio pecunie vel alter contractus.

I I Quo vero ad alterum objectum, dicebam quod licet Rota antiqua, inherendo sententiæ Navarr. Bocacc. & aliorum ita senserit, Attamen maturius deinde discussio articulo à tali sententiâ recessit, ita ut etiam si creditor petat ex dicta vel alia causa restitutionem sortis, quinimò etiam si mandatum executivum pro ea obtineat, adhuc tamen donec sequatur actus retrofimus illius restitutionis, vel saltem nisi repetibilis sit omnino certa & in libera creditoris voluntate existens, non debet interim cursus fructuum cessare, ex ea ratione, quod multa contingere possunt, ob quæ dicta restitutio effectum non sortitur, atque adhuc in potestate debitoris repositum est illam facere irrepetibilem, subrogando puta alium fundum æquè idoneum & capacem, quod quodcumque etiam post mandati relaxationem admittitur, ut per Greg. dec. 295. num. 5. de Marin. res. sol. 195. lib. 1. Præf. obser. 28. ubi concordantes, ideoque contrarium sapissimè tentum fuit, atque hoc jure vivitur in Curia, ex deductis des. 453. post Cons. dec. 278. par. 5. rec. Adde. ad Buratt. dec. 645. nu. 13. & prius quando contraria opinio regnabat, bene sentit etiam Marscott. lib. 2. var. cap. 61. num. 8. ac habetur placè deductum in Romana reviviscentia censuum sub tit. de feudis ad materiam Bullæ Baronum. dis. 81. ubi licet fors redacta esset ad purum creditum pecuniarium quodcumque repetibile ad libitum creditoris, ita ut non daretur calus, quod impediri posset, adhuc tamen, licet fortè parum probabiliter, fructuum cursus decretus fuit; Et quod non obstante novatione & conversione sortis in creditum dictum fuit per Rotam in Perusina, & in Civitatis Castellæ. de quibus hoc eodem tit. proximè infra, & juxta præmissa cum iustitia fundamentum pro creditore iudicatum fuit, Signatura etiam probante.

ROMANA REDUCTIONIS

PRO
VIDASCHIS

CUM
BUTIIS,

SEU
DE VETERA.

Discursus pro Congregatione.

Census pertinens ad fideicommissum, An per gravatum, vel alium alienare prohibuit possit sbassari, & ad minorem summam reduci in præjudicium successoris venientis independenter & jure proprio.

SUMMARIUM.

- 1 **F**acti series.
- 2 **D**iminutio seu sbassatio fructuum census quod sit species alienationis prohibita.
- 3 **D**e dispositione texti in la. adversus Cod. de usur. Card. de Luca De censibus par. II.

4 **Q**uando autem dicta diminutio sit sustentabilis etiam in prohibito alienare in censu consignativo.

5 **D**ifficultas est in censu reservativo.

D I S C. XIV.

Nuum centum consignativum redimibilem ad formam Bullæ Pii V. ad rationem tutorum septem pro centenario impostum per illos de vetera ad favorem Thomæ Giardini, Fabius filius & hæres fideicommissio gravatus, ut rem gratam debitoribus faceret, & sub assertione, notabilium beneficiorum ab eis acceptorum, reduxit ad rationem quinque, atque ita cum ipso, & primo successore continuatum fuit (spatio annorum 39. Cuiusque successor in fideicommissio præterderet dictam reductionem in fideicommissi præjudiciū, ac ipsius independenter jure proprio venientis fieri non potuisse, Hinc desuper pro veritate consultus in congressu, dicebam ultra regulam generalem, de qua sapimus in sua materia sub tit. de fideicommissis, ut hæredi scilicet gravato vel possessori fideicommissi prohibita sit omnis voluntaria alienatio ex causa à jure non probata in præjudicium successoris independenter ab eo jure proprio venientis; In his terminis sbassationis seu reductionis fructuum census, advertebam pro fideicommissario ponderari decisionem Seraph. 1228. ubi in specie agitur de diminutione census abiq; justa causa per Commendatarium seu administratorem non facienda in perpetuum; Et plenè deducta per Ricc. dec. 134. par. 1. quam refert & sequitur de Marin. res. 6. n. 10. cum sequen. l. r. ubi firmatur reductionem census ad minorem fructum sapere speciem alienationis, ideoque cadere sub extrava. ambrosia, ac fieri non posse per Prælatum, seu Ecclesiæ administratorem sine solemnitate & causa, unde propterea à similibus videbatur dicendum in præsentis, potissimè dum ex instrumento hujusmodi reductionis parum causè producta ita ad illud restringendo suum titulum constabat id gestum fuisse ex causa merè voluntaria benevolentia seu gratitudinis, ob assistentiam creditori factam in longa infirmitate.

Errorem siquidem credidi hujusmodi titulum producere, stante longissima observantia annorum 39. ob quam tituli melioris sola allegatio sufficere poterat juxta terminos textus in la. cum de in rem verso ff. de usuris, quos certum est facilius intrare in præsentis, dum agebatur non ad obligandum juxta casum dicti textus, minusque ad liberandum in totum, sed solum de moderatione graviorum fructuum seu usurarum juxta terminos texti in la. adversus Cod. de usuris, ubi ad hunc effectum sola triennis observantia spectatur; Quis quid enim sit de questione, an prædicti textus dispositio habeat indefinitè locum in omnibus annuis præstationibus & oneribus, ut aliquorum est opinio, vel solum in usuris odiosis, non autem in censibus vel similibus præstationibus à jure probatis & favorabilibus, ut alii volunt ex hinc inde deductis per Rovit. super prag. prima de censibus n. 31. & seq. Capyc. Lar. dec. 27. Costant. an l. fin. C. de fiscal. usur. Rot. dec. 304. in fin. post. Cons. de cens. Buratt. dec. 232.

Attamen ubi accedit non solum triennis juxta casum dicti textus vel decennalis juxta dictum alium text. in la. cum de in rem verso, sed longissima observantia tricennis, ac ferè quadragenaria, tunc spectato etiam rigore juris canonici in rare videntur termini texti. l. cap. cum olim de censibus cum concord. de quibus pluries sub tit. de Regalibus ad materiam monetarum; Velea, quæ in jure habemus de beneplacito Apostolico vel alia solemnitate præsumpta ex hujusmodi longissima observantia resultantè, etiam in his, in quibus jus resistit, ut est in alienationibus bonorum Ecclesiæ & similibus

similibus, multo magis in iis, in quibus adeo vehementer resistit, non habetur, cum tunc sola decennialis sufficiat ex deductis per *Gabr. subit. de præsumpt. conclus. prima*, & frequenter in sua materia *sub tit. de alienat. & contract.* Potissimè attendenda subjecta materia ut supra. Undè propterea regulando voluntatem à potestate, dicendum potius erat, haredem gravatum id egisse suo jure durante, & quando de fructibus hujusmodi census ut potè ad ipsum pertinentibus liberè disponere poterat, non solum eos exigendo ad minorem rationem, sed etiam in totum remittendo.

His tamen non obstantibus sui in voto, cui ceteri adhererunt, ut fideicommissariis consilium requirentibus non expediret hujusmodi litem assumere, ut de facto consilio acquiescendo, sequutum fuit, Tum ob non leve obstaculum dupliciter resultans ex facto, Primo scilicet, quod dictus gravatus juxta terminos *textus in l. Marcellus ff. ad Trebell.* censetur ita disponendo de hujusmodi censu, illum elegisse in legitimam, aliasque detractiones, Et secundò ob qualitatem hæreditariam, quam habebant, ita ut obstaret dispositio *text. in l. cum à matre Cod. de rei vendic. & l. vendicantem ff. de evict.* ex quibus hodie receptissimum est, hæredem non posse contravenire facto defuncti, etiam pro jure ex propria persona & independentem competentibus, nisi in certis casibus, quorum nullus erat ad rem adaptabilis.

Tum etiam quia licet ex rationibus & fundamentis deductis per *Ricc. dicta dec. 134.* quoties durat idem census, diminutio videatur sapere speciem alienationis, Attamen in præsentia, ob liberam facultatem debitori competentem redimendi quodcumque censum prædictum, pro fus inanis remanebat questio, cum damno etiam actorum, dum spectato tempore, quo hæc discutebantur, cum magna difficultate in Urbe habebatur occasio faciendi, tum à investmenta ad ipsam diminutam rationem quinque, ac etiam quatuor cum dimidio pro centenatio, unde propterea nullus remanebat questionis effectus, dum quoad fructus decurtos pro durante jure ipsius gravati, debitor plenam obtinuerat liberationem, etiam si eos in totum ille remisisset, pro tempore autem posteriori, dum ipsi successores ad eandem rationem exegerant,posito etiam, quod hæc exactio eis tanquam ignaris non præjudicaret in futurum, atque apta non esset firmare statum, indubitatum tamen credebatur id sufficere ad bonam fidem debitoris, ob quam consumere ac suos facere potuerit illos suorum bonorum fructus, ex quibus hanc excrefcentem ratam aliàs solvere debuisset.

Et sic in ordine ad censum consignativum, quoties hujusmodi reductiones non sunt ad satis modicam & inverisimilem fructuum taxam, generaliter ista questio inanis remanet, dum debitor consimilem summam ab aliis ad censum accipere potest ad illam verisimilem & currentem rationem reductam, atque ita censum extinguere; Quinimò juxta distinctionem traditam ab eodem *Ricc. dicta dec. 134.* de facili potest, prævia disiecta, effingi extinctio prioris census, atque creati novus ad minorem rationem, undè videtur circuitus inanis, seu formalitas verborum.

Considerabilis autem ista questio est, ubi agitur de censu reservativo, juxta casum positum per *Seraph. dicta dec. 1228.* cum tunc, cessantibus præmissis considerationibus, quæ militant in consignativo, præjudicium sit perpetuum, atque diminutio seu sublatio veram alienationem continere dicatur, & sic termi-

ni dicæ decisionis sunt longè divergi. Atque in eisdem terminis illius census, quem jus commune præsertim canonico cognovit, qualis est propriè reservativus, loquuntur plerique ex iis, quos cum aliquo æquivoco deducit *Ricc. dicta decif. 134.*

PERVSINA CENSUS

PRO
MARCELLO DE ALPHANIS
CUM
BAPTISTIS.

*Casus decisus per Rotam pro Baptistis,
postea concordatus.*

De reviviscencia census extincti vel novati mediante datione in solutum, vel sub alia conventionem inita sub certo implemento, An scilicet & quando ob sequutam eversionem, seu non sequutum implementum reviviscat idem census cum cursu fructuum, vel remaneat simplex creditum.

SVM MARIVM.

- 1 **F**Acti series.
- 2 **D**istinguuntur plures casus pro dilucidatione questionis; An & quando detur reviviscencia census satisfacti.
- 3 **Q**uando pro censu datur altera species, tunc ista evicta intrat reviviscencia, & de ratione.
- 4 **E**xinctio census non dicitur sequi per assignationem, qua non habuit effectum.
- 5 **P**er restitutionem partis sortis, an census cesset in totum, vel pro parte restituta.
- 6 **P**rius est in omnino certa & libera facultate repetendi sortem tunc non potest dari census novus.

DISC. XV.

Nsideus sub fideiussione Alphani censum imposuit ad favorem Danielæ, inter quem & Ansideum post aliquod temporis intervallam deventum est ad conventionem, quod tam pro sorte & fructibus istius census, quam alterius, reciperet in solutum quamdam domum valoris scutorum 990, pro residuali autem summa contentus fuit assignatione fructuum cujusdam census activi pertinentis ad dictum de Ansideis fructantis ad rationem 48, singulis annis, donec & quousque de ejus credito satisfaceret, sub pacto, ut quoties creditor, vel sui intra quatuor menses post lapsum cujuslibet anni, prædictos assignatos fructus non exigerent, licitum esset redire ad primæ-

primæ jura, perinde ac si contractus prædictus ini-
tus non esset, Undè factio casu pacti, quod scilicet
per aliquos annos dicti fructus exigi non poterint,
Baptisti, Danzetti interim defuncti hæredes præ-
tendentes prioris census reviviscentiam, præstius
fructibus plurium annorum spatio decursis, pulsa-
runt Alphanum fideiussorem coram A.C. à quo reus
conventus, stante novatione sententiam absolutio-
riam reportavit, sed commissæ causæ in Rota coram
Cerro, ista in contrario voto fuit, revocando dictam
sententiam, & condemnando reum ad solutionem
fructuum, ex fundamento dicti pacti resolutivi, per
quod, cum clausula præservativa priorum jurium,
exclusa remanet quæcumque novatio, quæ ita condi-
tionaliter facta videtur, ideoque habenda in facta, ubi
factus est locus conditioni resolutivæ; ut liquet ex
decisione desuper edita 24. Martii 1664, in qua per-
fictum fuit in secunda disputatione habita coram eo-
dem Cerro 29. Maji 1665. quæ secunda decisio edita
non fuit, neque forsitan edenda ob subsequutam con-
cordiam, quæ controverfiam terminavit.

Mihi pro Alphano reo convento scribenti, reso-
lutio non omnino satisfecit, cum circa istam materiam
reviviscentiæ census ac regressus ad primæ jura pro-
cessum fortè videretur cum aliquo æquivoco, appli-
cando declarationes & doctrinas de uno casu lo-
quentes ad alium omninò diversum, undè in secun-
da disputatione, in responsione (petenti forsitan ob
temporis angustiam, ubi præsertim præcedit contraria
resolutio non multum accuratè v. s.) pro hujus arti-
culi elucidatione ac æquivocis tollendis circa aucto-
ritatum applicationem, dicebam plures distinguen-
dos esse casus inter se longè diversos, ac successivè
erroneum videri, auctoritate de uno loquentes, alteri
applicare, ob rationis diversitatem inter unum & al-
terum militantem.

Primus igitur casus est, ubi debitor census, in istius
extinctionem, dat creditori in solutum aliquam spe-
ciem putà domum, vineam, fundum, &c. & tunc
rec eptum est, ac de jure satis probabile, ut evicta hu-
jusmodi specie, census reviviscat juxta decisiones 495.
& 530. post Cenc. Non quidem ex sola ratione refer-
vationis priorum jurium & actionum, ut ponderat
Cenc. quæst. 108. num. 16. cum sequen. & num. 19. sed ex
duabus aliis melioribus, Una scilicet, quod ubi da-
tur in solutum species pro censu, qui dicitur etiam spe-
cies potius quàm creditum, ita ut super eo, tanquam
super fundo alter census imponi valeat, tunc potius
dicenda est permutatio unius speciei cum altera, quàm
vera datio in solutum, & consequenter evicta re per-
mutata, de plano resultat reviviscentia prioris domi-
nii, ac regressus ad propriam rem, quæ illius loco da-
ta fuit juxta theor. glos. & Bart. in l. ex sextante §. la-
tinus largus ff. de except. rei judic. de qua Surd. decis. 51.
113. 163. & 166. & cæteri communiter, undè prop-
terea tali casu census interim non dicitur extinctus, sed
potius obdormire, seu esse in suspensio pro eo tem-
pore, quo illius emptor suam speciem loco ipsius
pacificè habeat.

Et alia ratio est, quia si loco census datur altera
species fructifera, quoties ipsa evincitur, intrat favore
creditoris æquitas super cursu fructuum, vel ratione
prioris Census reviviscentis, vel tanquam damna &
interesse, & ne ita utriusque rei fructibus carere di-
catur juxta dispositionem. text. in *L. curabit C. de actio-
empit.* dum constat ejus animum fuisse non dimittendi
censum nisi mediante altera re etiam fructifera, at-
que hoc est præcipuum fundamentum, cui innititur
Rota in dicta decis. 530. post Cenc. aliàs 278. par. 5. rec.
Card. de Luca De Censibus par. III.

cum qua decisione in ista causâ potissimè processum
fuit.

Secundus casus est, ubi ad nullam novationem in-
ter ipsas partes est devenitum, sed solum iudex admi-
nistrans patrimonium debitoris censuarium jam defecti,
facit creditori aliquas assignationes ex quibus se rein-
tegrando de pretio census, sequi possit extinctio,
Et tunc cum talis assignatio dicatur potius pro sol-
vendo, quàm pro soluto, illaque per creditorem acce-
ptata censetur jure mandati ad exigendum animo fa-
ciendi extinctionis actum saltem imaginarium, si &
postquam exactio sequuta fuerit, hinc proinde dici
non potest census extinctus, quatenus assignamenta
non habeant effectum, atque de isto casu agitur apud
Cavalier. decis. 71. & decis. 106. post Cenc. Istoque ca-
su pariter verè non intrant termini reviviscentiæ, quia
numquam sequuta est mors, seu extinctio.

Tertius est casus, quando facultas creditoris a-
gendi ad sortem, non est simplex & pura, tanquam
pro credito pecuniario ex innovativa partium con-
ventionione, vel alio æquipollenti actu resultans, sed est
accidentalis ad alium effectum, traditionis scilicet
fundi liberi & capicis, vel præstationis cedulæ ban-
carie, seu renovationis fideiussoris & similitum, Et
tunc dici non potest esse in omninò libera facultate
creditoris repetendi sortem, quæ proinde transfusa
dicatur in purum creditum pecuniarium, Tum quia
hæc actio ad sortem non est ad effectum exigendi sed
deponendi, ut ita debitor reddio affectus impleat vel
fors investiat loco cautionis, Tum etiam quia multa
contingere possunt, ob quæ dicta repetitio locum
non habeat, atque adhuc in libito debitoris est sortem
reddere irrepetibilem cum illo implemento, cujus ra-
tione actio producta est exercibilis, atque de isto casu a-
gitur etiam dicta dec. 530. post Cenc. aliàs 278. par. 5. rec.
& habetur in Romana Salviani supra diso. 13.

Quartus casus est ille plene tractatus in Romana re-
viviscentia censuum sub ut. defendis ad materiam Bullæ
Baronum. discurs. 81. ubi scilicet ex pretio bonorum de-
bitoris per Congregationem Baronum vel alium
Magistratum restitutum est creditori censuario pre-
tium sortis, sed revocabiliter cum obligatione de resti-
tuendo prioribus & potioribus, an scilicet sequuta
avocatione, census reviviscat, Et in hoc Congrega-
tione creditur locum esse reviviscentiæ, sed con-
trarium probabilius videtur ex deductis loco citato,
ubi fundamenta utriusque sententiæ habentur.

Quintus demum est casus controversus, ubi scilicet
ex contractu omninò innovativo, totum debitum
constitutum ex sorte & fructibus transfusum est in pu-
rum creditum pecuniarium, cujus pars satisfacta sit
cum datione in solutum certorum bonorum effectum
sortita, & pars solvi promissa est certis statutis tem-
poribus; Et tunc dicebam nullam urgere rationem pro
reviviscentia, Tum quia incertum erat an re-
siduum, sorti potius quàm fructibus refe-
rendum esset, Tum quia in ea questione, an per resti-
tutionem partis sortis cesset totus census, vel sustine-
atur pro parte, quæ remanet non restituta, licet verior
atque per Rotam recepta sit opinio affirmativa, ex
ratione, quia tractatur de materia dividua, in qua tan-
tam affectu utilitatem totum respectu totius, quantum
pars respectu partis, Nihilominus ista est questio vo-
luntatis ita in dubio præsumendæ, secus autem ubi
constat de contraria voluntate transfundendi totum
debitum in aliam speciem, ut dec. 264. post Cenc. Mer-
lin. decis. 322. & 341. & in aliis per adden. ad dec. 454.
par. 4. rec. tom. 2. & Cenc. quæst. 107. Et demum
quia sic remanet in libera facultate creditoris repeten-
di sortem, neque ex parte debitoris id impediri

C 3

potest

potest, cum pactum resolutivum censetur adjectum in gratiam creditoris, & quatenus ipse uti velit, qua facultate posita, impossibile est dare censum vivum & fructiferum, quia id repugnat essentiae census *Cenc. dicta quest. 107. n. 15. § 24. dec. 29. n. 28. par. 9. rec. § lat. in dicta Romana reviviscencia censuum disc. 81. sub tit. de feud.* unde propterea regressus ad primæva jura censetur reservatus compatibiliter, pro anterioribus scilicet hypothecis & iuribus, ita ut ista per secundam conventionem non censerentur novata, atque hæc mihi videbatur veritas.

**CIVITATIS
CASTELLI
CENSVS
PRO
HÆREDIBUS PIRRI
DE PAZZIS
CUM**

JOANNE DE VITELLIS.

*Casus variè decisus per Rotam,
ubipendet.*

De eadem materia extinctionionis census per novationem ejusque transfusionem in aliud creditum, an ob non implementum reviviscat, ita ut fructus debeantur.

S U M M A R I U M.

1. **F**acti series.
2. **V**erba importantia traditionem seu consignationem, an & quando illam probent sequentiam.
3. **P**er probationes affirmativas & negativas hinc inde casus redditur dubius.
4. **N**on tantum viget ratio prescriptionis per annorum decursum, sed etiam per adminicula & presumptiones ad favorem debitoris.
5. **D**e censu non vivo, ubi potest repeti fors transfusa in aliud creditum.
6. **I**ntra quantum tempus debitor generis teneatur ad pretium quanti plurimi.

D I S C. XVI.

Um Pirrus de Pazzis esset debitor Luthi de Vitellis in censu fortis scutorum 1200. nec non in quadam societate officii, pro utroque credito tam in sortem quam in fructum, conventum est intra certum tempus à Pirro præstari debere tantam frumenti quantitatem, quæ juxta jam taxatum pretium adæquaret, Post longum autem temporis interstitium Joannes Luthi hæres contra Diamantem & alios Pirri hæredes mandatum executivum obtinuit ab **A C** pro fructibus dicti census,

perinde ac si viveret, atque in primævo statu duraret, & commissæ per Signaturam causa in *Rota coram Viresio* cum clausula, *Si quid exequendum*, datoque confucto dubio, *an mandatum esset exequendum*, sub die 10. Decembris 1649. negativa resolutio prodiit ad favorem debitoris ex eo fundamento, quod ex censu extincto non possunt amplius deberi fructus, à qua resolutione recessum fuit sub die 5. Decembris 1653. & in hac ultima perstitum fuit in alia disputatione habita sub die 29. Masi 1665. in qua solum ego ad defensionem assumptus fui, prima vero decisio cambii 1649. est impressa decis. 355. par. 10. rec.

Omnium decisionum hinc inde editarum fundamentum, consistit in facto, sequente scilicet vel non integræ consignationis frumenti prædicti, Prima enim decisio creditur de illa constare ex verbis in scriptura conventionis contentis actualem traditionem præferentibus, concurrentibus etiam aliquibus adminiculis & probationibus ex parte debitoris deductis, Aliæ vero posteriores firmant probationes non sufficere, ob exceptiones in contrarium ponderatas, Atque ad fundamentum verborum traditionem denotantium prout sunt, *dat, tradit, cedit, &c.* respondetur, & in hac parte bene, quod verba prædicta tribuunt quidem facultatem apprehendendi sed non important veram traditionem, nisi de illius veritate constet juxta theoreticam Bartoli in lege prædicta ad finem ff. de acquirenda possessione Roman. consilio 482. numero 2. in fine cum sequentibus Nat. consilio 360. numero 2. Mascard. de probationibus conclusio 298. numero 10. cum aliis in utraque decisione allegatis.

Quidquid autem sit de his, quæ in nudo facto consistunt super hujusmodi traditionis probationibus affirmativis vel negativis, quæ plures hinc inde per causæ Patronos deducebantur, ex quibus negari non poterat casum reddi dubium, quod sufficere dicebam pro debitore stante diurno silentio intermedio annorum circiter 25. non quidem ratione præscriptionis, ut illud ponderat decisio 5. Decembris 1653. sed in ratione adminiculi, & presumptionis iuxta terminos textuum cum ibi notatis in lege Procula ff. de probationibus ex deductis per Afflictum decisione 13. Surdum decisione 105. Merlin. decis. 124. & alios.

Adhuc tamen posito, quod probationes debitoris circa dictam frumenti consignationem non concluderent, ita ut dicendus esset frumenti promissi debitor, parum probabiles videbantur dictæ posteriores resolutiones, in ordine ad condemnationem ad fructus census, stante illius extinctionione sequuta per formalem novationem, per quam fors una cum fructibus & cum mixtura etiam alterius crediti transfusa est in contractum omnino diversum super debito generis, cum libera facultate creditoris repetendi quancumque sortem, quo casu in bona juris ratione impossibile videretur dare censum vivum & fructiferum, ex iis, quæ plures casus distinguendo habeantur deducta in *Paresina censu disc. præcedenti*.

Clarius verò in hac facti specie, in qua non agitur de simplici receptibilitate fortis in eadem pecunia, in qua illa tradita fuerat, sed de illius transfusione in debitum generis diversi, cujus non implementum maximum interesse debitoris, & e converso notabile incrementum creditori causare potest, ob pretium quanti plurimi, ad quod, vel indefinitè intra totum moræ tempus juxta unam opinionem, vel intra triennium juxta alteram, debitor generis teneatur

teneretur ad text. in l. vinum ff. si certum petatur cum concord. per Surd. decis. 81. Duran. decis. 346. Girb. decis. 115. Rot. decis. 421. par. 9. rec. ubi concordantes; Durum enim, sicutque improbabile videtur, ut eodem tempore dari debeat in creditore non solum libera facultas repetendi sortem principalem ad libitum, sed etiam assequendi istud grave interesse pretii quanti plurimi ex debito generis, in quod eadem fors per expressam novationem transfusa fuit, quod interesse sepius duplum & ultra importare solet omnibus aliis gravius, ut si eque experimur ob notabiles alterationes, quas frumenti pretia facere solent, quodque eodem tempore census fuerunt, decisio nullum verbum, dum motivatis solet satisfacere, secus enim insequentibus disputationibus solet inculcari super eisdem, dum subsistentia videntur, & paritura bonum exitum.

FLORENTINA
LEGATI
PRO
HÆREDIBUS
FERDINANDI
DE
CAROLIS.

*Responsum pro veritate extra
Curiam.*

An sub legato stabilium veniant census, ita ut istorum fructus cedant sub dispositione facta de redditibus bonorum stabilium, Et an sub istorum nomine veniant pecuniæ investitæ super Montibus.

S V M M A R I V M.

- 1 **C**asus controversia.
- 2 **C**ensus an reputentur tanquam stabilia, eorumque nomine veniant.
- 3 **C**ensus imponi potest super alio censu.
- 4 **S**ub legato stabilium veniunt census.
- 5 **Q**uando pro legatario amplè sit respondendum.
- 6 **P**ecunia investita super montibus habentur pro stabilibus.
- 7 **Q**uod loca Montium fraternizent cum censibus, quod declaratur.
- 8 **I**lle annuus redditus, qui prestari solet per loca pia donec revertentur pecuniam, an importet censum, & quid importet.

D I S C. XVII.

CUM Ferdinandus in ejus testamento mandasset ex redditibus bonorum stabilium, quæ tunc possidebat, tot puellas singulis annis maritari debere, sequuta ejus morte, orta est difficultas, An sub hujusmodi legato venirent fructus censuum in hæreditate remanentium, & an venirent fructus pecuniarum, quæ post ejusdem testatoris mortem per dictos hæredes, eorumque administratores investitæ fuerunt super Monte Florentiæ, & super hoc expedito consilio.

Quoad primum respondi affirmativè, licet aliqui scribentes senserint census dici non debere stabilia, sed constituere quamdam tertiam speciem, de juribus & actionibus potius quàm de bonis stabilibus participantem, ex congestis per Rotam decisione 235. numero secundo & tertio & 311. numero 15. & sequentibus par. 7. recentiorum, ex quibus Aliograd. sentor, & alii ad causam tanquam Advocati potius quàm ad veritatem pro hæredibus scriperant, se potissimè suadentes in speciali auctoritate Eugenii cons. 100. lib. 1. attramen in contrarium est magis communis & recepta, ut scilicet pro stabilibus habeantur, ut in allegata decisione 235. parte 7. Buratt. decisione 474. numero 2. 580. numero 8. & 725. numero 3. & in aliis per Cencium de censibus questione 30. numero 6. Barbof. de Episcopo allegatione 95. numero 45.

Undè propterea receptum est super censibus tanquam bonis stabilibus fructibus ad formam Bullæ Pii P. imponi posse census ex deductis per Cencium questione 31. numero 1. & sequen. Leonardum de suris questione 46. numero 13. Buratt. decisione 913. numero 1. & 2. & dicta decisione 235. parte 7. recentiorum ubi respondetur contrariis.

Et in specie quod sub legato stabilium veniant census Gabr. consilio 141. numero 18. cum sequen. lib. 2. Surd. decisione 204. numero 7. Gratian. disceptatione 981. numero 34. Buratt. decisione 574. numero 2. de Marim. resolut. 11. lib. 1. numer. 4. Cenc. quest. 30. num. 8. ex quibus curandum non est de unica contraria auctoritate Eugenii dicto cons. 100. ex eo præsertim, quod consulentium auctoritates utpotè ad causæ opportunitatem & pecuniam frequentius sunt leves & suspectæ.

Fortius autem hujusmodi opinionem recipiendam esse dicebam, ex eo quod negari non poterat verari in casu dubio, in quo proindè ex duplici ratione pro legato benigna interpretatione respondendum erat, unâ scilicet, quia pro dotalibus piis subsidiis, & altera, quia hæc dispositio concepta erat in casu extinctionis hæredum sanguinis, ita ut bona hæreditaria ad extraneos transitum facere deberent, undè propterea de plano intrabat propositio quod pro legatario potius quàm pro hærede in dubio respondendum esset.

Quo verò ad pecunias post mortem testatoris investitas super Monte Florentiæ, plana erat negativa ex facto, dum legatum restrictum erat ad redditus illorum stabilium, quæ de tempore Testamenti testator possidebat, ibi, *Dell' entrate de i beni stabili, che di presente si troua hauere e possedere, sed cessante hoc facto, Ego eram in diversa sententia ab illa, in qua fuerunt aliqui ex ejusdem Curie Advocatis super eisdem punctis interrogati, credentes istas pecunias jure crediti regulandas esse, quoniam ut in proposito pecuniarum, quæ investitæ sint super Montibus Venetiarum, Florentiæ vel similibus, habetur sepius deductum sub tit. de Regalibus ad materiam locorum Montium,*

præsertim in una Januen. disc. 36. receptum est apud DD. hujusmodi investimenta pro stabilibus haberi, ut per Alexandrum consilio 16. numero 3. lib. 3. Gabr. consilio 141. numero 23. libro 2. Thesaur. juniorum lib. 2. questionum forensium 5. in fine, Rovit. super pragmatica prima de juribus & exaction. Fiscal. numero 66. & 80. Barbof. de Episcopo allegatione 95. numer. 94. Buratt. decisione 474. numero 1. & 913. numero 10. Roia in Veneta pretii seu nullitatis contractus, 13. Novembris 1602. coram Pamphilio Viterbien. hereditatis de Ghisus 10. Junii 1639. coram Roias inter suas decisione 66. numero 10.

7^a Quodque isti Montes fraternizent eum censibus Leotar. quest. 22. num. 42. quoties tamen, ut in dicta sua sede habetur, agitur de Montibus formiter erectis importantibus jurarum Principe vel Republica, in quibus verificabile sit dominium, tanquam de specie eo modo, quo in allegatis auctoritatibus & aliis habemus de locis Montium Urbis; Secus autem ubi istud vocabulum Mons, est in sola nuncupatione, in effectu tamen agatur de pecunia tradita alicui banco seu Montis Pietatis, ex qua per retinentem pro ejusdem pecuniæ ulu correspondeatur quoddam annuum luctum, ut exempli gratia bancum insignis Hospitalis Sanctissimæ Annuntiatæ Neapolis, quod relinquuntibus penes ipsam pecunias sub quadam specie annui redditus, correspondet fructus ad rationem quatuor plus vel minus pro centenatio, ista enim conventio non importat vera loca Montium, minufque verum censum, sive ex Bulla *pi*, sive etiam de jure communi, cum neque fiat constitutio pro certo fundo, neque fors sit ex parte creditoris demortua & irrepetibilis, sed continet quendam novam speciem contractus, quem ibi dicunt *annui redditus* à censu diversi, & qui pro meo iudicio de jure ad aliud referri non potest nisi ad illam speciem trium contractuum Societatis & duplicis assicurationis, quam aliqui Canonistæ, frequenter verò morales deducunt *ex text. in cap. per vestras de donationibus inter virum & uxorem* de cujus materia in *Firmana sub ut. de usur. discursu* i. loco interesse quod ibi sine illis requisitis, quæ desiderantur in Curia praticatur in sua materia *sub eod. ut. de usuris pluries*.

ROMANA PECUNIARIA DE MAXIMIS

P R O

CAMILLO ET FABIO DE MAXIMIS

C U M

CÆSARE ET ANTONIO
DE CAETANIS

Casus disputatus in Congregatione Baronum & resolutus pro Maximis.

Census consignativi, àn importent onus reale fundi censiti, vel potius personale, ad effectum, An donato vel legato fundo censito, onus census pertineat ad donato-

rem vel hæredem testatoris, vel potius ad donatatum seu legatarium.

S U M M A R I U M

- 1 **F**Acti series.
- 2 Sub legato vel donatione rei àn veniant census passivi, quibus ipsa res est gravata, affirmati- vè in donatione.
- 3 Cessionarius vel donatarius hereditatis fingitur heres ab initio.
- 4 De eadem conclusione de qua num. 2. datur distin- ctio.
- 5 Census consignativus àn dicatur onus reale vel perso- nale.
- 6 Census prædictus quid importet, & quale jus creditorum super fundo censio quaratur.
- 7 Impositor census vel habens causam ab eo non liberatur, si de sinat possidere fundum censuum.
- 8 Si ex pluribus fundis census unus pereat, substituitur super altero, si est capax.
- 9 Quando census consignativus ad hunc effectum repræ- sentetur tanquam onus reale.
- 10 Observantia multum ad id attendenda est.

D I S C. XVIII.

OCASIONE matrimonii contra- cti per patrem Camilli & Fabii de Maximis, ceteri fratres eidem do- nationem fecerunt de omnibus bo- nis paternis & maternis, super quibus, vel eorum aliquibus, Laurentius unus ex donatoribus al quos census imposuerat, de quibus in donatione nulla men- tio habita fuit. Cum autem sequuta morte dicti Lau- rentii Caetani, & alii ejus creditores in vim Bullæ Baro- num, stante qualitate Baronali in dicto Laurentio concurrente, pullarent in Congregatione Baronum prædictos de Maximis possessores castrorum & bonorum ab eodem Laurentio possessorum, atque rei conventi exciperent de creditis anterioribus abfor- bentibus valorem bonorum, de quibus erat contro- versia sibi competentibus ob dictos census ab eorum creditoribus cum cessione jurium acquisitos, quod- que Bulla Baronum locum non haberet in locis mon- tium; E conversò autem auctores prætenderent com- prehensionem dd. locorum montium sub Bulla, ac etiam replicarent census prædictos esse debitum pro- prium, tanquam impositos super bonis postea dona- tis. Hinc proinde assumpta super utroque puncto dis- putatione in eadem Congregatione Baronum; Quo- ad punctum comprehensionis locorum montium sub Bulla actum habetur in hac eadem causa *sub tit. de feudis ad materiam dictæ Bullæ disc. 92.*

Quo verò ad istum, àn scilicet onus censuum con- signativorum redimibilibium, qui ob acceptam pecu- niam super aliquo fundo impositi sunt, pertineant ad ejusdem fundi donatarium vel legatarium, vel potius ad donatorem seu testatoris hæredes; Scribentes pro auctoribus potissimum fundamentum constitutebant in decis. 143. par. 5. rec. impress. etiam post Marin. resol. 12. lib. 1. & relata per Cenc. quest. 79. ex num. 19. ubi tra- ctando materiam *text. in l. si res obligata ff. de legat. 1.* ubi DD. materiam tractant, Atque relinquendo sub dubio, an tale onus pertineat ad legatarium, attamen quatenus pertinet ad donatarium, contra istum deci- ditur

ditur, atque cum eadem distinctione simpliciter pertranfit de *Marin. loco citato*, ac quiescens dictæ decisionis auctoritati.

Scribens pro reis conventis, dicebam difficultatem evitari ex facto, ideoque nulla incumbere necessitas examinandi dictæ quæstionis veritatem, quoniam non agebatur de donatione certi fundi, super quo ipsemet donator censum prius imposuisset, ut est casus dictæ decisionis, sed donatio erat de universitate bonorum paternorum & maternorum, sub qua veniebat universum jus activum & passivum ipsorum parentum, ita ut tanquam cello dictarum hæreditatum, referenda esset ad illum prædictorum bonorum statum, in quo erant de tempore quo delata fuerunt, perinde ac si ex tunc, reliquis fratribus illas non curantibus, solus donatarius in eis successisset juxta terminos *textus in l. 2. in principio. Et si quid publici Et venditor ex hæreditate ff. de hæreditate vel actione vendita*; Et sic gesta per hæredem, qui hæreditatem vendidit vel cessit, antequam dictam cessionem faceret, profunt quidem creditoribus vel aliis, cum quibus contraxit, & in quorum præjudicium talem cessionem facere non potuit, sed quoad ipsius hæreditatis emptionem vel cessionarium non habentur in consideratione, cum hic fingatur hæres ab initio, atque obtinere dicatur hanc universitatem in eo statu, in quo delata fuit, nisi expressè, vel præsumptivè de diversa voluntate constet ex iis, quæ habentur in sua materia *sub tit. de hærede*, & est juris principium certum; Hæc autem voluntas in præsentem potius excludebatur tam ex aliquibus instrumenti verbis, quam ex qualitate donationis, quæ dici non poterat merè gratuita & lucrativa, sed potius correlative & onerosa, dum ejus intuitu donatarius uxorem duxerat, ac matrimonii oneribus se supposuerat in aliorum fratrum gratiam, & pro communis familiæ conservatione, ex iis, quæ in proposito hujusmodi donationum contemplatione matrimonii pluries deducta habentur in sua materia *sub tit. de donationibus*; Et ex hoc fundamento Congregatio pro reis conventis respondit, rejiciendo actorum instantias.

Quatenus verò ageretur etiam de donatione particulari facta de bonis, super quibus donator census consignativos imposuisset; Adhuc probabilius dicebam quod cessantibus diversæ voluntatis inditiis & conjecturis, pro donatario, seu legatario respondendum esset, quoniam retenta distinctione communiter tradita per *DD. in d. l. si res obligata ff. de legat. 1.* Aut agitur de onere reali & intrinseco, quod ipsi rei donatæ vel legatæ sit infixum, prout tunc census reservativi, seu canones, & livelli cum similibus, & tunc illud tranfit cum ipsa re tanquam illi annexum, ejusque qualitas connaturalis & intrinseca; Aut agitur de debito seu alio onere potius personali quam reali, & tunc utpotè magis inhærens personæ quam rei pertinet ad donatorem seu testatorem ejusque hæreditatem; Quæ distinctione sic stante, decisio in proposito pendet à puncto naturæ, seu qualitatibus census consignativi, an scilicet dicatur onus magis personale vel reale.

Quoties autem agitur de censu imposto per ipsum donatorem vel testatorem seu ejus auctorem, cujus ipse sit hæres & successor universalis, ejusdem auctoritatis personali obligatione etiam affectus, & tunc omnino verius est esse onus personale ac spectare ad donatorem vel testatoris hæreditatem, ut plenè & doctè impugnando *dictam decis. 143 par. 5. rec. Et repetit. apud Marin. ubi supra*, probat *Ranuccius* hujus Curie insignis Advocatus, in ejus allegatione registrata *apud Cens. dicta qu. 79*, ita ut reposita causa, ob

difficultatem capta non fuerit resolutio, quod fortè causa fuit, ut illa controversia per concordiam terminaretur; Undè propterea sequitur illam decisionem non posse allegari tanquam talem, neque illius vim habere, ut in *Rota & Curia* est receptissimum.

Census enim consignativus, juxta veriorum sententiam, contraria rejecta, non importat translationem domini rei censuatæ, nec in toto, nec in parte, minusque aliquam formalem servitutem ejusdem rei, quæ reputatur solum subjectum necessarium census pro ejus validitate ad excludendum censum personalem, atque ad demonstrandum periculum amissionis fortis, cui creditor ex fundi censu peremptione subjacere debet (ita ut etiam super re aliena de consensu Domini prohibitum non sit census imponi) sed solum importat respectu ipsius rei quamdam magis specialem hypothecam ex plenè deductis per *Cens. quæst. 1. num. 23. Et latius quæst. 23. num. 3. cum sequen. Rota decis. 211. num. 5. par. 5. rec. Et in aliis*; Igitur principaliter est onus personale, cum hypotheca sit pedissequa obligationis personalis, sine qua stare non potest.

Hinc verius, ac in foro magis receptum est, rejecta contraria opinione, impositorem census, vel ejus hæredem non posse desinere possidere rem censuatam, neque creditorem cogendum esse illam prosequi, nam etiam si debitor illam non possideat, dummodo sit in rerum natura, & non perierit, in actione personali cogi potest ad solvendum fructus ex deductis per *Cens. qu. 73. num. 13. Et quæst. 96. nu. 10. Et sequen. de Marin. resol. 100. n. 3. Et 10. cum seqq. lib. 1. Mediolanen. census 27. Junii 1646. Melio. Et in aliis*.

Prout constituto censu super pluribus fundis, si unus pereat, superstes verò sit capax, adhuc durat, & substituitur census in toto, ut *decis. 47. num. 3. post Merlin. de pignor. decis. 213. num. 4. post Zacch. de oblig. Romana dotis 11. Februarii 1647. Bichia*, & in aliis, nam est propositio hodie recepta; Ergo dici non potest esse onus intrinsecum & reale, quia tali casu, pereunte una ex rebus, deberet pro ejus parte cessare, sed verius est actionem radicatam esse contra personam, rem autem seu fundum stare tanquam subjectum necessarium ad validitatem ejus.

Uno autem casu, cessantibus diversæ voluntatis probationibus vel inditiis, refertendo ad veritatem, credebam præmissa locum non habere, Quando scilicet ageretur de censu quamvis consignativo, occasionaliter tamen debito per donatorem, vel testatorem, quia nempe tanquam tertius possessor fundi censu ad illius onus teneretur, ita ut ex dimissione fundi obligatio cessaret, ex iis, quæ de hujusmodi causativa, seu occasionali obligatione habentur apud *Amat. resol. 21. Rot. dec. 428. n. 4. par. 1. rec. Bonon. census 4. Februarii 1654. Melio* & pluries *sub tit. de credito*, ac etiam *sub tit. de Regalibus ad materiam officiorum discurs. 8. Et 9.* Tunc enim licet hujusmodi census attenda ejus creatione, ac in ordine ad impositorem importet onus potius personale quam reale, Attamen quoad tertium ejus debitorem occasionalem, in quo personalis obligatio non est verificabilis, censendum venit onus reale, ad instar census reservativi; Occasio tamen adhuc non præbuit istam quæstionem, vel occasione donationis, vel legari formiter disputare, cum ut plurimum id exprimi solet; Videtur tamen causa potius facti quam juris, decidenda ex particularibus facti circumstantiis, ex quibus ad verisimilem voluntatem inferri valeat, potissimum desumendam ex qualitate rei donatæ vel legatæ, ac respectivè ex quantitate census; Fortius verò ex subsequuta observantia, quæ in quibuscumque actibus est optima interpretis, ut ponderatur

ratur in eadem *decis.* 143. p. 5. *rec.* & admittitur per di-
ctum. scribentem contra eam *apud Cenc. dicta*
quest. 79.

R O M A N A
DIMINUTIONIS CENSUS
P R O
I L L I S D E M A R I
C U M
E C C L E S I A D O M U S L A U R E T A N Æ
U R B I S .

*Casus disputatus coram A.C. & sopitus
per concordiam.*

De censu imposto super officio Custodis u-
nius portæ Civitatis, ac emolumentis ex
hujusmodi custodia provenientibus, An
cesset in toto vel in parte per hujusmodi
emolumentorum cessationem vel dimi-
nutionem de mandato Superiorum, seu
ex alio casu sequatur.

S V M M A R I V M .

- 1 **F** Acti series.
- 2 Diminuto fundo diminuitur census.
- 3 An infructuositas assimilatur peremptioni.
- 4 Quid ubi infructuositas adscribi potest culpa ipsius de-
bitoris, declaratur.
- 5 Declaratur conclusio circa damna & interesse ob im-
positionem super fundo incapaci.

D I S C . X I X .

LILIUS de Mari possessor officii
Custodis Portæ Salariæ, super offi-
cio prædicto imposuit censum in
sorte scutorum 1800. ad favorem
Castellani; Cumque de anno 1647.
ob prohibitam exactionem mani-
pulatorum sceni in Urbem per dictam portam ingre-
dientis, quam Custos, seu ejus conductor facere sole-
bat, satis notabiliter ejus emolumenta diminuta essent,
ita ut prius locaretur pro annua pensione scut. 100.
deinde verò pro solis scutis 30 Hinc orta est contro-
versia inter dicti debitoris hæredes, ac domum Lau-
retanam Urbis Castellani creditoris pariter hæredem,
super cursu fructuum à dicto anno 1647. citrà, stante
superventa dicta fructuum & emolumentorum adeò
notabili diminutione, ita ut ex tunc esset dicti census
incapax saltem in parte, & introducta causa cor-
am A.C.

Pro debitoribus scribens dicebam, quod essemus
in casu dispositionis *Constitutionis Præana* §. *postremò*,
ubi per verba præcisa disponitur, *census omnes in futu-
rum creandos, re in toto vel pro parte perempta, aut in-
fructuosa in totum vel pro parte effecta ad ratam pervire*;
Undè cum census dici non posset impositus super por-
ta materiali, quamvis ita in instrumento diceretur,
Tùm quia illa materialiter considerata est res omninò
infructifera, Tùm quia est in dominio, & de Rega-

libus Principis, sed super dicto officio Custodis, quod
ex concessione Principis est in privato dominio saltem
subalterno, & de sui natura fructifero ob emolumentum
illi annexa, de quibus *lib.* 3. *Statutorum cap.* 110. Se-
quitur exindè, quod ob cessata dicta emolumenta,
fundus effectus fuerat incapax dicti census saltem in
parte, idque non ex culpa & factò debitoris, quo casu
hic tenetur ad fructus loco damnorum & interesse,
sed ex factò Principis vel alterius supremi Magi-
stratus, quod de jure inter casus fortuitos enumera-
tur.

Scribentes in contrarium, adhibendo auctoritates
percutientes materiam textus in *cap. propter sterilitatem*
extrà locatum concord. de quibus satis frequenter
sub tit. de locat. & sub altero *de Regalibus* probare con-
nabantur hujusmodi diminutionem non fuisse circa
substantiam rei, sed circa fructus, dum ipsum officium,
quod est causa productiva fructuum adhuc durabat,
& consequenter inferebant dici non posse peremptum
fundum; Verum hæc inspectio videbatur irrelevantis,
atque nullius effectus operativa, quoniam cessatio
census in toto vel in parte non solum provenit à fundi
censu peremptione, ita ut ejus substantia in toto vel
in parte chasmate pereat, sed etiam ab ejusdem infu-
ctuositate, non quidem temporanea & accidentali, sed
perpetua successiva, cum *Piana Constitutio*, & in
verbis supra registratis pariter in fructuositate per-
emptioni, & cum hoc sensu procedunt scribentes, ut
apud Cenc. quest. 102. *num.* 1. *cum seqq.* *Locat. de usuris*
quest. 57. *num.* 42. *apud quos ceteri.*

Major difficultas erat in eo, quod hujusmodi emo-
lumentorum diminutio non proveniebat ex novo fa-
cto accidentali Principis vel Superiorum, per quod
emolumenta aliàs competentia sublata vel diminuta
essent, sed potius ex justa provisione pro tollendis abu-
sibus ac impediendis illis emolumentis, quæ illicita
erant, ex iis, quæ in proposito diminutionis emolu-
mentorum officii Notariatus Ripæ habentur in *Ro-
mana affectus officii sub tit. de Locat. disc.* 3. Unde propte-
rea dici posse videbatur contra debitorem, quod ipse
asserendo fundum incapax, in culpa seu mendacio
fuerit, ac propterea teneretur ad damna & interesse ex
iis, quæ habentur supra *disc.* 13. & *disc.* 31. Verùm pro
remotione objecti dicebam id rectè procedere ad fa-
vorem creditoris ignari in bona fide versantis contra
debitorem, qui mendax ac falsus assertor dici potest,
dum rectè conscius de rei suæ fructibus & redditibus
onus adiecit illis incongruum, in quibus terminis, &
cum utriusque dicti præsuppositi concursu loquun-
tur omnes decernentes etiam in casu incapacitatis
hujusmodi fructus loco damnorum & interesse in
locis supra citatis.

Utrumque autem in præsentis cessare videbatur,
ita ut, quantum in unica disputatione deluper habita
videri poterit, esset casus novus, quoniam hoc offi-
cium prius possessum fuerat ab ipso Castellano
creditoris, qui de anno 1643. illud donaverat Julio de-
bitori, & consequenter ipse erat etiam illius infru-
ctuositatis, quam subsequens Superiorum provisio
circa prohibitionem abusus declaraverat, dum hic abu-
sus aderat etiam de eo tempore, ideoque dici non
poterat introductus per debitorem, qui esset illius
consciens; Atque hinc dicebam resultare dilemma, Aut
enim danda erat in possessore officii scientia præsum-
pta sufficiens ad malam fidem. Aut non, Primo casu,
si mala fides erat in debitore, erat etiam in ipso credi-
tore ab initio, unde neque damna & interesse intra-
bant, Secundo autem casu, sicuti ipse creditor pro se
bonam fidem allegabat, ita eadem assistebat debitori;
Non habuit tamen causa ulteriorem disputationem, in

in qua maturius examinari potuerit iste punctus forte novus, quando scilicet uterque est in statu bonæ fidei, quoniam habita unica tantum disputatione, concordia terminavit controversiam; Probabilius tamen credebam tali casu pro cessatione fructuum respondendum esse, quoniam data insufficientia fundi, deficit census, & consequenter deberi non possunt fructus tanquam ex censu; Actio autem ad damna & interese, eatenus intrat, quatenus concurrat in debitore dolus verus vel præsumptus super falsa assertione capacitatis, quam ipse rectè sciebat non adesse, unde cum idem dolus seu culpa in eo ita cessaret, quia cum bona fide ac justa credulitate huiusmodi assertionem fecit, hinc proinde videbatur dictæ actioni locum non esse, cum ejus fundamentum non sit bona fides creditoris, sed mala fides debitoris, quæ tamen sola non sufficit, nisi etiam copulativè altera bona creditoris concurreret.

A R I M I N E N .
C E N S V S
P R O
C A T H A R I N A A C U R R U
C U M
C A R O L O G I R O N O .

Casus disputatus in Rota, incertus est exitus, credo per concordiam.

De materia præscriptionis seu præsumptæ extinctionis census ob longissimam cessationem ab exactione ac respectivè solutione fructuum.

S U M M A R I U M

- 1 **C**asus controversa.
- 2 In annuis censibus non sufficit unica præscriptio, sed tot requiruntur, quot sunt anni.
- 3 Præscriptio statutaria non intrat in debito negato.
- 4 Cessante causa simulandi, ad simulationem probandam requiruntur probationes certæ & expressæ.
- 5 Quod præscriptio in censu sit penè impracticabilis.
- 6 Sors census non præscribitur, & quid de fructibus.
- 7 In annuis præstationibus aliusque iuribus incorporalibus quid probandum sit ad præscriptionem.
- 8 De præsumpta extinctione census ob diuturnam non solutionem fructuum.
- 9 Negativa per quem & quomodo est probanda.

D I S C . X X .

SQUE ab anno 1603. Franciscus Gironus pro scutis 200. auri imposuit annum censum seu. 20. similitum auri ad favorem Cornelie à Curru, cui morienti de anno 1626. successit Franciscus frater, cui pariter morienti de anno 1640. successit Catharina, quæ habita notitia huiusmodi census pullavit Carolum

dicti Francisci filium & hæredem coram A. C. pro fructibus, & obtinuit mandatum ab annis 29. citrà juxtà praxim Curie de qua decis. 3. par. 8. recent. solidius firmatam occasione disputationis habitæ in *Bituntina census coram Corrado decis. 373. num. 14. cum sequen. par. 9. recent.* in qua me scribente pro monte Labinorum creditore contra illos de Bovis dictum fuit, quod Rota & Curia sequitur opinionem Ultramontanorum contra *Bart. & sequaces citramontanos*, ut in censu tanquam debito non puro sed conditionalis, non detur unica præscriptio, sed tot requirantur præscriptiones, quot sunt anni, atq; hoc jure vivitur in Curia.

Commisâ verò causa appellationis in *Rota coram Albergato*, assumpta fuit disputatio, An & à quo tempore huiusmodi fructus deberentur, opponente debitore de dicti census simulatione ac præscriptione seu præsumpta extinctione ob adeo diuturnum silentium; Verùm pro actrice scribens dicebam huiusmodi exceptiones esse contradictorias, quoniam si census, juxtà rei conventi assertionem erat simulatus, hinc sequebatur quod nullatenus cadere poterat præsumpta extinctio, quia præsumi non potest solum id, quod ipsemet debitor allegat nunquam debuisse; Undè propterea in proposito præscriptionis statutariæ, quæ in effectu aliud non est nisi præsumpta solutio, receptum habemus illam nunquam intrare in debito negato ut decis. 192. num. finali, & decis. 219. num. 11. post *Zach. de oblig. Danoz. et. decis. 849. num. fin.* & in aliis frequenter, cum sit recepta propositio, cujus veritatem cessantibus auctoritatibus evidenter comprobare jam dicta ratio, quod præsumendum non est solum id quod ipsemet debitor dicit nunquam debuisse.

Agendo tamen distinctè de utraque, Quatenus pertinet ad primam simulationis, facilis erat ejus rejectio, quoniam nulla dabatur simulandi causa, qua cessante frequens est ac in foro recepta propositio simulationis probationem requiri expressam & concludentem, ideoque non admitti conjecturalem & præsumptivam, cui tantum locus est, ubi congrua simulandi causa concurrat juxtà *conf. Bart. 65.* quod Rota sequitur ex deductis per *Adden. ad Greg. decis. 157. nu. 27.* & ad *Burati. decis. 99. Tudertina donationis 17. Junii 1652. coram Cerro decis. 273. num. fin. par. 11. recent.* & sæpius, potissimè quia conjecturæ erant leves ac remotæ, unde propterea circa hunc punctum modica difficultas dignoscebarur.

Ità pariter quoad præscriptionem, quàm in censibus penès impossibile est verificari, Tum ob difficultatem probandi continuatam negativam solutionis fructuum, Tum quia ex tempore subducendum est illud vitæ impositoris, qui tanquam debitor conscius ratione malæ fidei ex dispositione juris Canonici, etiam in Tertis Imperii recepta nunquam præscribit, quod juxtà unam opinionem à Rota etiam receptam influit quoque in hæredem universalem saltem primum ex iis, quæ cæteris allegatis firmantur in *d. Bituntina census coram Corrado decis. 373. par. 9. recent. num. 8. cum seqq.* Ac etiam quia ex eodem tempore subducendum est illud pupillaris ætatis creditoris, quando præscriptio omninò obdormit, ac illud ætatis minoris, quando licet de jure currat, ubi cœpta est cum defuncto, nihilominus datur restitutio in integrum, quæ etiam conceditur majori ex clausula *si qua mihi iusta causa* &c. præsertim & frequentius ratione justæ & probabilis ignorantie in hærede etiam primo, fortius verò in secundo vel tertio de facili præsumendæ, ita ut detractis dictis detrahendis, nullus vel satis rarus casus videatur, in quo præscriptio ex mero jure communi resultans verificetur, in debitis præsertim juratis majo-

maiores perpetuitatem ad annos 40. habentibus ,
ut in d. dec. 373. num. 11. par. 9.

Sed fortius , quia omnes huiusmodi difficultates
procedunt etiam in debito puro ad creditoris libitum
repetibili, multo magis ubi agitur de censu, quoniam
6 Aut tractatur de præscribenda sorte, & in ea verificabilis non est præscriptio, quæ nunquam currit non volenti agere ad not. text. in l. finali Cod. de annal. præscript. Sors enim tanquam demortua non dicitur debita, atque creditor ad illius repetitionem agere prohibetur; ergo de plano intrat regula prædicta; Respectu verò fructuum, in Rota & Curia, & fortè in omnibus Italicis Tribunalibus, ut supra insinuatum est, receptam habemus opinionem Ultramontanorum contra Bart. quod cum non agatur de debito puro, sed conditionalis, unica præscriptio non sufficiat, sed tot requirantur præscriptiones, quot sunt anni, ut plene dicitur dec. 373. num. 14. par. 9. recent. ubi concordantes, & sic talis exceptio suffragari potest pro annualitatibus præteritis, non autem ab annis 30. citrà juxta opinionem, quam recepit praxis, cum de stricto jure, ubi adest iuramentum, esse deberet ab annis 40.

Ea etiam respectu ipsius census ac juris exigendi fructus de præsentibus, & de futuro, concurrente clarâ ratione, quod in huiusmodi annuis præstationibus seu
7 exigendi iuribus incorporalibus dari non potest præscriptio nisi prævia petitione creditoris eum denegatione debitoris, ac subsequuta creditoris patientia, sine quibus utpotè loco possessionis habendis, verificabilis non est præscriptio, inter cujus requisita illud continuatæ possessionis connumeratur, unde propterea, (excepta præscriptione immemorabili vel centenaria, cujus vigore quicumque melior titulus libertatis inducivus allegari potest, & sic in proposito ille extinctionis) receptam habemus quod in huiusmodi iuribus tanquam facultativis non concurrentibus contradictione cum scientia & patientia ut supra, ex solo lapsu temporis non datur præscriptio ex deductis per Rovit. dec. 97. ubi de jure decimandi, & sapias in dicta sua materia sub titulo de Decimis.

Major igitur ac unica præsentis controversiæ difficultas consistebat in motivo præsumptæ extinctionis quandoque ob longævum silentium per Rotam admittitur, ut apud Millin. dec. 235. Et in Cornetana reintegrationis 26. Junii 1641. coram Bichio Seraph. dec. 1333. in quibus auctoritatibus scribentes pro reo convento fundamentum constituiebant; Verùm replicando pro actore dicebam, quod cum extinctio frequentius per actum retrosum fieri soleat, non de facili admittitur ejus probatio per præsumptiones & conjecturas, ut in specie habetur dec. 35. post Merlin. de pignori in fine, & admittitur in eadem dec. Seraph. ubi non in solo silentio, sed in plerisque aliis probabilibus conjecturis & adminiculis constituitur fundamentum.

Hinc proinde dicebam istam esse potius quæstionem facti & applicationis quàm juris, ex eisdem facti circumstantiis decidendam, quibus attentis in proposito id prætendi non poterat, quoniam ab anno 1608. creationis census usque ad annum 1626. in quo obiit Cornelius creditor, non constabat de negativa probanda per allegantem, quoties illa est fundamentum intentionis ex deductis per Greg. & Adden. dec. 13. Buratt. & Adden. dec. 10. potissimè quia affirmativa videretur improbabilis ex parte creditoris, ubi præsertim est hæres ignarus eorum, quæ cum defuncto gesta sunt, quoniam de communi usu, quando fiunt solutiones fructuum census vel aliarum manualium præstationum, creditor solet facere apocam de recepto debitori, qui e converso facere non solet antapocam

creditori, undè ita debitor lacerando vel occultando quietantias & apocas de recepto post longum temporis intervallum cum sola allegatione negativæ, præsertim cum hæredibus ignaris liberationem à proprio debito consequi possit; Ab anno verò 1626. non solum probanda erat, sed etiam scientia in hæredibus, ut ita ex silentio, ac negligentia in exigendo deduci posset allegatæ extinctionis adminiculum, quod neque solum & de per se esset sufficiens, nisi alia quoque urgerent in idem tendentia insimul, & unitim pro iudicis prudenti arbitrio consideranda; Et ex his credebam etiam cum sensu veritatis, nisi de congrua simulandi causa, vel de aliis extinctionis adminiculis doceretur, pro actrice respondendum esse, ut puto sequatur, nisi concordia controverfiam terminaverit, cum ignotus mihi remaneat causæ exitus,

ROMANA RETENTIONIS

PRO
SOCIETATE SANCTI ELIGII
CUM
ILLIS DE PIERS.

Causa disputata coram Prælo Iudice
Commissario & pro Societate determinata.

An & quando creditori censuario, seu ejus
cessionario competat retentio bonorum
debitoris pro debito sortis principalis ad
versus creditores posteriores,

S Y M M A R I U M.

- 1 Facti series.
- 2 Pro sorte census non datur retentio adversus creditores posteriores.
- 3 Declaratur.
- 4 Possessori rei cense competit ius extinguendi censum etiam invito creditore.
- 5 In concursu qui formatur in bonis debitoris defuncti graduatur creditor censuarius etiam pro sorte.

D I S C. XXI.

ASPAR Brunus auctor Societatis S. Eligii emit ab illis de Vetera controversiam domum pro scuto 1000. jam solutis, postea verò insurrexerunt quatuor creditores anteriores illis, qui cum dicto pretio, reportata per emptorem iurium cessione, dimissi fuerant, inter quos duo erant creditores censuarii, qui contra dictum emptorem seu Societatem ejus hæredem immisionem in vim Salviani interdicti obtinuerant pro fructibus decursis & in futurum decurrendis, unde propterea possessor, reportata iurium cessione solvit, nedum fructus decursos, sed etiam sortem priam.

principalem, quibus sequitur infurrexerunt illi de Piers immiffionem ex eodem interdico Salviani petentes tanquam pariter creditores anteriores illis, qui cum pretio dimiffi fuerant, Atque Societate excipiente de retentione pro creditis anterioribus ut supra solutis, replicantibusque actoribus quod pro sorte principali dictorum duorum censuum anteriorum utpote irrepetibili, & quæ proinde dici non potest debitum, non competat retentio aduersus posteriores volentes ex fructibus salvo ipso fundo satisfieri ex firmitatis apud Cavalor. dec. 539. num. 2. & dec. 54. nu. 8. post Mangil. de subhaft. cum quibus proceditur dec. 93. num. 14. post Merlin. de pignor. & in alijs, Hinc A.C. in prima instantia immiffionem actoribus concessit.

Commiffa vero causa appellationis Præato, in hoc statu ad defensionem assumptus, cum sensu etiam veritatis, dicebam injustam videri iudicis primæ instantiæ determinationem, atque licet per possessorem excipi de retentione pro dictis creditis anterioribus etiam ex causa sortis, Conclusio etenim prædicta de non danda retentione pro sorte principali, procedit ubi illa opponitur per creditorem censuarium, vel per illum, qui aliam non gerit personam nisi illam cessionarii eiusdem creditoris, cuius personam & jura tantum repræsentet, quoniam cessionarius habere non potest majus jus quam cedens, ideoque eadem irrepetibilitatis exceptio, quæ obstat cedenti, obstat debet cessionario, atque in his terminis procedunt allegatæ decisiones, potissimum etiam fundamentum in eo constituentes, quod ibi agebatur de voluntaria cessione procurata per spoliatorem seu alijs intrusum, ut in ejus injusta & intrusiva possessione ita se confoveret.

Secus autem ubi agitur de legitimo possessore rei censuatæ jure domini, qui licet potuit ad ipsam rem liberandam extinguere censum etiam invito creditore censuario ex deductis per Cenc. qu. 204. num. 7. Romana dotis 5. May 1659. coram Bevilacqua, & sapius, Tunc enim idem possessor, qui solvendo de proprio pretium census effectus est ejus creditor, nullatenus prohibendus venit ex cellis juribus anterioribus, retentionis beneficio uti aduersus posteriores, quoniam si pro eodem credito tanquam ex facto casu evictio nis ita evitatæ seu præventæ, agere poterat contra venditorem, vel etiam contra tertios possessores ejus bonorum, multo magis retentionis beneficio uti potest, quia cui datur actio, fortis competit exceptio.

Clarius verò ex ea facti circumstantia, quod venditores erant jam defecti, atque in eorum bonis formatus erat concursus, qui in Curia ex reformatione Pauli V. inductus dicitur per unionem trium creditorum, isto enim casu conceditur ex æquiori opinione concursus creditoris censuarii etiam pro sorte (non obstante quod teneatur, ac verior sit opinio, ut per decoctionem debitoris contractus censualis non rescindatur, eo modo, quo de particulari stylo Sac. Conf. & aliorum Tribunalium Regni Neapolitani ibi rescinditur) ut in praxi sevari post alios allegatos testantur Cenc. qu. 108. num. 13. & Olea de cessione tit. 4. quest. 2. num. ult. & latius agit Salgad. in Labyrinth. par. prima cap. 19. Ex ea clara ratione, quod licet creditum sortis principalis sit irrepetibile, unde propterea creditor pro illa agere non potest ad effectum solutionis, rectè tamen agere potest in concursu, qui efformatur in bonis debitoris, ut creditores posteriores tot bona communis debitoris dimittere debeant, quæ sufficiant ad annum redditum, ita ut salva sorte super eorumdem bonorum proprietate sit etiam tutus de fructibus, quod posterioribus non expedit, eisque potius esset præjudiciale, quoniam non de facili datur casus,

Card. de Luca De censib. par. III.

ut bona adæquantia in valore sortem, dicantur constitutere fundum idoneum ad censum, unde propterea magis creditoribus posterioribus expedit ex pretio bonorum distrahendorum, sortem in pecunia per actum retrofimilem restitui, atque ex hac ratione prodiit dicta praxis, quæ ubique communis videtur, ideoque injustam credebam actorum præensionem & ita iudicatum fuit.

ROMANA EXTINCTIONIS CENSUS

PRO
SOCIETATE SPIRITUS SANCTI
NEAPOLITANORUM.

CUM
NICOLAO DE MAZZIOTTIS.

Casus resolutus per Vicarium pro
Mazziotto.

An & quando extinctio census fieri possit per usufructuarium in præjudicium proprietarii seu ejus, qui vocatus est, per mortem illius, ad cujus favorem sub nomine usufructus de censu per creditorem dispositum fuit.

S V M M A R I V M.

- 1 **F**abli series.
- 2 **U**sufructuarium census non potest illum extinguere.
- 3 **Q**uando dicitur cessus seu translatus solus usufructus formalis census, vel etiam causalis.
- 4 **D**e justa excusatione debitoris facientis extinctionem cum eo cum quo fieri non potest.
- 5 **S**i duo insimul extinguant unum censum, vel vendant eadem loca montium, An unus ex eis vendices medietatem ex persona propria.

D I S C. XXII.

AGNES de Mazziottis domina ratæ census scutorum 600. assequenda Societate Spiritus Sancti, volens ingredi Monasterium, donavit usufructum ratæ scutorum 300. Lauræ Emilie, & Portiæ Claricæ sororibus, monialibus, cum reciproca inter eas, eisque morientibus succedere voluit Silviam alteram sororem tunc inuptam, cui eodem tempore donavit alteram ratam scutorum 300. dando huic facultatem sedorandi etiam dicto censu etiam in proprietate, dictaque Sylvia sine filiis decedente, voluit in omnibus scutis 600. succedere Ascanium & Nicolaum ejusdem Agnetis fratres; Volens autem dicta Societas integrum censum, quem in majori summa cum istis Mazziottis habebat extinguere, dictam primæ ratæ scutorum 300. extinctionem fecit cum præfatis Lauræ Emilia & Portiæ Claricæ Monialibus, seu earum procuratore; Verùm dicto Nicolao ut supra substituto

D præ-

præterdente extinctionem esse malè factam, Hinc orta est illis coram Vicario seu ejus Locum tenente, qui condemnavit Societatem ad solutionem fructuum, ex eo fundamento, quod juxta magis communem opinionem relata per *Cenc. qu. 109. num. 64. cum seq.* & quam uti probabilior, sequitur Curia, extinctio census fieri non potest cum usufructuario absque interventu & consensu proprietarii, ex ea clara ratione, quod usufructuarius non dicitur habere rei dominium, cum usufructus importet servitutem, ob quam proprietarius pati tenetur, ut usufructuarius sua manu fructus percipiat & advenitur in *Senen. sub tit. de servit. ad materiam usufructus disc. 57.* ubi an extinctio fieri possit cum proprietario solo.

Scitbens pro Societate, quamvis mote Advocati deducere aliquas auctoritates ab eodem *Cenc.* relatas, ad probandam validam extinctionem cum usufructuario, Agnoscendo tamen id non esse d: facili in foro sustentabile, admittebam difficultatem esse considerabilem, quando ageretur de usufructu formali, ita ut dictæ mulieres, cum quibus extinctio facta erat, reverà non haberent nisi servitutem ut supra, dominio autem & proprietate pendens alterum residente; Verùm cum aliquo etiam sensu veritatis, dicebam non esse in casu, quodque licet instrumentum donationis in verbis exprimeret, ratam prædictam istis monialibus donari in usufructu, Nihilominus attenda substantia dispositionis, dici non poterat quod ex tunc, & ab initio Nicolaus & Ascarius substituti essent donatarii proprietatis, ut juxta magis communem & receptam opinionem habemus in ultimis voluntatibus in eo, qui post mortem uxoris instituit in usufructu vocatus fuit, quia dicitur hæres ab initio ex deductis apud *Merlin. dec. 505. aliàs dec. 22. par. 6. rec. & in aliis de quibus sub tit. de fideicommissis, & in altero de detractionibus, quoniam prædicti fratres vocati erant sub omnino incerto & eventuali casu mortis, non solum dictarum Monialium, sed etiam Silvix alterius sororis, & quatenus ipsa deederet sine filiis, præsertim quia huic expressa facultas data erat dandi in eodorem ipsum censum ejusque substantiam seu proprietatem, unde propterea illud nomen seu vocabulum usufructus, referendum erat ad causalem magis quam ad formalem, dum in jure receptum est ex præsumptionibus seu verius simpliciter usufructu formali non congruis, sub eo etiam proprietatem venire ad *text. in l. Proculus ff. de usufructu, ubi DD. de quibus latè Menoch. lib. 4. præsumpt. 133. Buratt. & adden. dec. 24. & 44. Castill. de usufructu cap. 30.* unde propterea dictum usufructus vocabulum adhibitum fuit gratia demonstrandi intentionem donatricis, ut donatio non egredereetur Monialium vitam, & nè census perpetuò transiret ad Monasterium.*

Et quamvis non levem difficultatem mihi inferret consideratio, quod proprietatis ita donata diceretur prædictæ alteri sorori innuptæ, substitutæ sine illa conditione eventuali mortis absque filiis, cum qua dicti fratres ultimo loco vocati erant, dum ista conditio in monialibus incongrua erat; Et fortius, quia donatrix dictæ puellæ expressam dederat facultatem dandi in eodorem etiam proprietatem, unde remanebat expressum, quod hæc esset proprietaria; Nihilominus difficultas cessabat ob istius præmorientiam cum dispositione ad favorem eorumdem Monialium, neque actori substitutio suffragari poterat, dum ea concepta erat post mortem omnium.

Et nihilominus dicebam ex præmissis sufficere id reddi probabiliter dubium, ita ut justè Societatis & Ecclesiæ Administratores credere potuerint censum cum dictis primis donatariis potuisse extingui, cum

hoc sufficiat, si non ad veram ac præcisam extinctionem, ad legitimam tamen exceptionem seu excusationem, ob quam Ecclesia contendens de puro damno possit se tueri adversus agentem de lucro ad iteratam solutionem, cum favorabilior sit causa liberationis, præsertim favore Ecclesiæ seu corporis inanimati sub aliena legali administratione viventis ex deductis per *Guurb. decis. 79. num. 20. Salgad. in labyrint. par. 2. cap. 9. n. 115. cum sequen.* Et in specie census extincti cum eo, quem debitor probabiliter judicavit creditoris mandatarius, quamvis revera & in stricta juris censura non esset talis, fuit dictum in *Avenionen. Pecuniaria 15. Januarii 1648. coram Dunozetto inter suas decis. 786. ac habetur deductum in Romana Censu pro Domino Professa Societatis Iesu hoc eodem tit. disc. 24.* ubi tamen hoc motivum difficultates patiebatur.

Præterea incongruam dicebam actoris petitionem pro fructibus, dum adhuc casus suæ vocationis non venerat stante superventia unius ex dictis Monialibus alteri præmorienti substitutæ; Adversus quam exceptionem replicabat actor veniens etiam tanquam dictæ superstitis mandatarius, exceptionem prædictam suffragari posse quoad solam medietatem spectantem ad ipsam viventem ex persona propria, secus autem quoad alteram in eam obviam ex novo jure substitutionis, suadendo hujusmodi præntensionem in duabus decisionibus Rotabus editis in *Romana locorum montium 19. Januarii 1662. & 23. Januarii 1664. coram Ninot, quarum casus est, quod duo fratres possidentes quædam loca Montium subiecta fideicommissis, illa in solidum venderunt tertio cum vinculo eis annexo, ut frequenter præcticaret, unoque defuncto alter ex venditoribus superfleret jure reciproci fideicommissi ad ejus favorem aperti medietatem ad locorum montium vendicabat, & Rota pro eo respondit, non obstante promissione evictionis, ex ea ratione, quod hæc esset evictio ex natura rei de jure non præstanda, quodque in effectu quilibet ex dictis fratribus jus propriæ vitæ in propria portione vendicaret juxta communem usum contractionis hujusmodi locorum montium vinculatorum; & de quibus decisionibus habetur actum sub tit. de Regalibus discurs. 31.*

Replicabam tamen casum esse omnino diversum, neque decisiones prædictas applicari, cum rectè procederent, quando ageretur de venditione seu cessione translativa, quam cum suo vinculo dictæ Moniales fecissent de censu adhuc vivo & durante, secus autem ubi ipsæ met assertentes se dominas cum facultate recipiendi extinctionem, istam fecerunt per actum retrofimum recipiendo pecuniam, tunc enim esset allegare propriam turpitudinem, ideoque obstabat exceptio doli, quodque in omnem eventum Societati debitorum competeat retentio istorum fructuum durante vita dictæ Monialis, pro te reintegrando de illa rata sortis, quam ipsamet indebitè habuerat; Quamvis autem dicta responsio cum hac præsertim ultima consideratione esset nimis evidens, atque in proposito conferret deducta in *Romana locorum Montium de Panesius sub tit. de regal. d. disc. 31.* Adhuc tamen apud judicem remansit difficultas ob allegatas decisiones, cum incredibile sit quantam impressionem faciant decisiones vel doctrinæ, quæ punctuales videantur, non distinguendo, an faciant ad casum necnè; Atque hæc est major angustia, quam in Curia patiuntur illi professores, qui scientificè ac per principia student, Undè decrevit contra Societatem, sed appellatione interposita, commissa fuit causa cum clausula translativa, & pendet nisi concordata sit ut credo.

ROMANA
FIDEICOMMISSI
DE ALICORNIS

PRO
CORNELIA ALICORNA
CUM
JOANNE ANTONIO RUSCA:

Casus decus per Rotam pro Cornelia.

De valida vel invalida extinctione census facta cum hærede gravato in præjudicium vocatorum ad fideicommissum.

SUMMARIUM.

- 1 **C**asus controversa.
- 2 Censu extingui potest cum hærede gravato seu possessore fideicommissi, sed declaratur.
- 3 Licet fructus usurarii extenuent sortem ipso jure, quando tamen id limitetur favore tertii.
- 4 De alio casu indebitæ extinctionis census non servata forma præscripta in instrumento ob interesse tertii.

DISC. XXIII.

ARIAE habitæ fuerunt inter istas partes controversæ, tam super purificatione fideicommissi, quam super detractionibus, præsertim vero super extinctione cuiusdam census, quam Rusca fideicommissarius prætendebat per debitorem Cornelie auctorem malè factam esse cum Enea hærede gravato, suamque præensionem auctor fundabat in decisionibus editis in Romana fructuum census 22. Junii 1646. coram Cerro confirmata 30. Maii 1653. coram eodem, ubi contra Monasterium S. Petri ad Vincula debitorem consimilis census ad istud fideicommissum pertinentis, deciditur pro auctore tanquam fideicommissario super invalida extinctione facta cum eodem Enea, ob non servatam formam in instrumento censuali præscriptam restituendi sortem non liberam, sed vinculatam in monte Pietatis, non solvendam nisi ad effectum investendi ad commodum fideicommissi.

Quamvis enim recepta propositio sit, censum validè extingui posse cum hærede gravato, neque debitorem censuarium teneri esse sollicitum de investimento, vel dissipatione pecuniæ restitutæ, cum sufficiat actum esse gestum cum legitimo possessore, sibi que imputet fideicommissi ordinator, cur minus fidelem administrationem suæ hæreditatis deputaverit ex deductis per Cenc. quæst. 109. num. 58. cum sequen. Et alios, de quibus in eisdem decisionibus, Et in Romana Censu 15. Junii 1654. coram Bichio; Camerinen. dotis Ecclesia 9. Maii 1653. Melio, & in aliis, nam est propositio ubique recepta.

Attamen id fallit, quando in ipso instrumento adjecta est lex, juxta quam restitui debeat pretium pro Card. de Luca De censib. par. III.

extinctione, tunc enim si eadem lege præta debitor pecuniam liberè creditori restituit, ad iteratam solutionem tenetur, atque hoc jure vivitur, ita etiam ipsa naturali ratione docent, cum aliàs gravatorum dispositionibus consuli non posset, neque possent præcarari cautela investimentorum pretii in venditionibus, ut in proposito multiplicorum habetur in Romana fructuum sub tit. de regalibus diso. 23.

Idque adeò verum, quod etiam si fructus tanquam indebitè soluti de jure venirent imputandi in sortem, illamque ipso jure extenuarent, nihilominus si fors vinculata est ad favorem alicujus tertii, vel ratione fideicommissi, vel ratione evictionis ut supra, tunc dicta imputatio non intrat, sed jus remanet ei, qui indebitè solvit repetendi ab eo, cui solutum est, firmo remanente debito sortis pro jure tertii ut in Romana Salviani 20. Martii 19. Junii 1651. coram Veroff. quarum secunda est 175. num. 7. par. 11. recent.

Scribens pro Cornelia rea conventa, non negabam præmissorum veritatem; quoties factum assisteret, quia nempe in instrumento census tale vinculum adjectum esset, sed difficultas tollebat ex facto, quoniam instrumentum censuale hujusmodi legem adjectam non habebat ideoque non ex eo, quod Rota ad favorem ejusdem fideicommissi in consimili censu ita judicasset, sequebatur ita in omnibus aliis censibus ad idem fideicommissum spectantibus judicandum esse, dum id non provenit à regula generali juris, sed à natura pactorum & facti circumstantiis.

Dicta verò conclusio de invalida extinctione census non servata forma adjecta pro cautela & indemnitate tertii, canonizata etiam fuit me scribente pro hæredibus Marchionis Francisci Ursini in Romana census. Martii 1669. coram Buorlemont: quoniam cum pro dote Mattis dicti Francisci Neapolioni ejus patri constituta esset dos scutorum 5. m. in pecunia sub pacto & vinculo investimenti; atque ex his data essent ad censum scuta 3. m. illis de Marthæis cum dicto pacto ut in casu redemptionis fors deponi deberet in S. Monte Pietatis vinculata ad effectum investendi pro cautela dotis, dicto que pacto neglecto fors eidem Neapolioni restituta esset liberè, Hinc assumpta disputatione, an constaret de valida extinctione, responsum fuit negativè ut supra, & merito, quia ob interesse tertii non poterat dicta forma sperni, cum aliàs investimentorum cautela omninò inanes, ac fatuæ remanerent.

Et licet scribentes pro debitoribus insisterent in propositionibus generalibus, quod rectè solvitur proprio creditori, atque sit distractus cum eo cum quo est contractus, neglectis etiam cautelis, & vinculis quæ per creditorem remitti potuerunt, Attamen id rectè procedit in præjudicium ipsius creditoris, qui potest ejus juribus & cautelis renunciare, ac habentium causam ab eo, in quibus terminis procedunt dictæ propositiones, ac autoritates quas desuper habemus, non autem in præjudicium tertii pro cujus cautela & indemnitate hujusmodi pacta, & vincula adjiciuntur, atque hæc videtur certa veritas.

***

**

R O M A N A
C E N S V S

P R O

DOMO PROFESSA SOCIETATIS
JESU

C U M

CAROLO ET FRATRIBUS
DE GENTILIBUS.

*Casus variè per Rotam decisus, postea
concordatus.*

An extinctio census validè fieri possit cum
eo procuratore, cum quo creatus fuit, &
& qui etiam ad fructuum exactionem de-
putatus erat.

S U M M A R I U M

- 1 **F** Acti series.
- 2 **Q**ue regula tenenda sit in deferendo decisio-
nibus & doctriinis, & quomodo iudex debeat se
gerere.
- 3 Distinguantur plures casus super questione, An ve-
lè distrabatur cum eo, cum quo contractum est, &
an census bene extinguatur cum eo procuratore,
cum quo est constitutus.
- 4 Ex quibus censetur quis constitutus procurator cum
generali administratione.
- 5 De mandato præsumpto.
- 6 Distincta faciendâ est principali creditori, vel procura-
tori speciali.
- 7 Januenses presumuntur diligentes.
- 8 De solutione factâ heredi vel Pralato putativo, aut
alteri cui justè credi potuit, an assequatur liberatio-
nem.
- 9 In concursu culpa procuratorum, seu administratorum
hincindè, qua sit magis excusabilis.
- 10 Sæpè refutationes capi solent ex motu ignotis etiam
ipsis victoribus.
- 11 Quare aliquando in decisionibus ponantur motiva
parum ad rem facientia, & de regula, cum qua de-
cisiones attendi debent.

D I S C. XXIV.

UM Januenses soleant pecunias in
fatis notabili quantitate implicatas
tenere in Urbe, in locis montium,
officiis, ac etiam in censibus & cam-
biis, prout occasio præbet, habe-
antque proinde in eadem ut plu-
rimum propriæ nationis correspondentes, qui tanquam
eorum procuratores ac negotiorum gestores, eorum
negotia gerunt, tam circa ipsa investmenta, quam
etiam circa exactionem fructuum, & alias occurrentias,
Hinc Joannes Andreas Gentilis, habens in Urbe
correspondentem Paulum Hieronymum Mambillam

pariter Januensem rationem bancariam exercentem,
isto mediante plures ac notabiles pecuniarum sum-
mas in diversos effectus investire consuevit, ac præ-
fertim de anno 1647. Domus Professa Societatis Jesu
ad commodum dicti Joannis Andreae, mediante per-
sona dicti Mambillæ tanquam ejus procuratoris, im-
posuit censum scutorum 180. auri in auro stamparum
pro sorte scut. similia auri 4. m. servata in omnibus
forma præscripta per Constitutionem Pii V. juxta
quam, prævia extrajudiciali denunciatione loco dis-
dictæ ac integra solutione fructuum, de mensè Au-
gusti 1651. ille met procurator, qui censum imposuerat,
eundem extinxit per actum retro similem restituti-
onis sortis in æquivalenti summa quam dicta domus
ab alio habuit ad censum sub minoribus fructibus,
Cumque deinde Mambilla defecisset, Gentilis autem
assereret de dicta accepta sorte, ac fructibus non fuisse
reintegratum; Hinc prætendens censum esse malè ex-
tinctum, pulsare cepit dictam Domum Professam
pro solutione fructuum decursum, atque vigore
obligationis cameræ in instrumento censuali ad-
jectæ mandatam executivum ab A. C. obtinuit, à quo
commissa causa appellationis in Rota coram Melno
cum clausula, *si quid exequendum, sub die 13. Junii
1656.* prodit resolutio dictæ domui favorabilis super
denegata mandati executione, ex fundamento validæ
extinctionis census; qua posita certum est fructus
amplius non currere, atque in eadem resolutione per-
stitutum fuit in secunda disputatione habita 4. Julii
1657. Deinde verò concessa iterum audientia sub die
10. Februarii 1659. recessum fuit à decisio cum funda-
mento invalidæ extinctionis ut potè factæ cum perso-
na non legitima non habente sufficiens mandatam
procuratæ, atque in hac resolutione perstitutum fuit in
alia disputatione habita 21. Maii 1660. ita ut adessent
in causa duæ decisiones pro quolibet ex contendenti-
bus, in quo statu reposita causa, cum ob votorum
discrepantiam capta non esset resolutio, id aniam
dedit concordatæ, quæ liti finem imposuit.

Dictarum decisionum hincindè editarum potissi-
ma fundamenta respectivè consistunt magis in facto
quam in jure, super verbali scilicet interpretatione
mandati procuratæ, ac intelligentia verborum & clau-
sularum, quæ in eo continentur, an importarent so-
lam facultatem exigendi fructus, ut actor prætende-
bat, ac duæ posteriores decisiones firmant, vel etiam
importarent facultatem recipiendi sortem, ac extin-
guendi censum, ut erat prætentio rei, & firmant duæ
prioris sibi favorabiles decisiones.

Quoverò ad ea, quæ juris sunt, tota disputatio erat
super questione, An deputatus ad contrahendum,
censetur etiam deputatus ad distrahendum, ac super
intelligentia seu applicatione illius conclusionis, quod
rectè solvi possit ei, cum quo est contractum, dedu-
cendo plures auctoritates, & præsertim aliquas Rota
decis. impress. post Cenc. juxta caluum contingentias,
validam, vel invalidam extinctionem firmantes, ut ex
eisdem decisionibus hincindè editis liquet, majorem
operam utriusque partis defensoribus cum improbo
labore constituentibus juxta modernum damnabilem
pragmaticum stylum in confarcinando auctoritates
& decisiones eorumque verbalem sensum exami-
nando.

Scribens pro debitore contendente de liberatione,
quamvis ut eidem abusu fatiscerem, laborarem
quoque super auctoritatibus ac decisionibus cumu-
landis, nec non super mandati verbali intelligentia &
interpretatione; Dicebam tamen incongruum videri
ad hujusmodi questionis veridicam decisionem in-
dagandam, super præmissis immorari, Cum enim
aucto-

principali vel ejus legitimo procuratori habenti facultatem recipiendi sortem, ac retrovendi censum ex deductis per *Gen. quass. 103. num. 23.* unde propterea stante absentia principalis, didicta prædicta fieri potuisset in eadem Urbe per diligentias, arque abque eo quod dictus principalis aliquam noticiam haberet, fors ad formam Bullæ Pii deponi debuisset in monte Pietatis, ibique diu otiosa remanere, quod verisimiliter dicendum est nolitum fuisse per dictum principalem virum diligentissimum, ac non solitum tenere pecunias otiosas, quæ præsumptio generaliter militat in quocumque Januense, ut advertunt *Rovit. conf. 103. num. 10. lib. 2. Et Rota dec. 594. num. 23. par. 5. rec. Et in Romana præsenformis cambiorum 30. Aprilis 1655. coram Dunozeo inter suas decif. 962. n. 7.*

Præterea dicebam, saltem negari non posse, satis probabiliter ex verbis mandati, ac observantia & aliis, de quibus supra, debitorem potuisse cum optima fide credere illum mandatarium, cum quo initus erat contractus, potuisse facere distractum, quod controversi non poterat, dum ex duabus prioribus decisionibus constabat idem Rotæ Tribunal id credidisse; Quo posito cum favorabilior sit causa liberationis, quæ benigniorem interpretationem recipere debet, exinde sequitur, solventem ex justo errore ac probabili credulitate ei, qui judicabatur habilis ad solutionem recipiendam, assequi liberationem, quamvis in stricto jure talis facultas non adesset.

Ut de solvente hæredi, seu Prælato putativo, vel simili latè post antiquiores ab eis allegatos *Ginrb. dec. 79 n. 20. Salgadin labyrinthi par. 2. cap. 9. num. 115. cum pluribus sequen. Rota apud Merlm. decif. 463. aliàs 374. par. 5. rec. num. 40. cum sequen.* Etm terminis magis proximis extinctionis census factæ cum eo, qui justè credebatur legitimus procurator in dicta *Avenionen. pecuniaria 15. Januarii 1648. coram Dunozeo inter suas dec. 786.*

Fortius, quia non agebatur de solutione facta ab ipso met principali debitore, seu voluntario ministro per ipsum deputato, quo casu dici potest sibi imputandum esse, cur minus diligens fuerit in investigando legitimam ac sufficientem facultatem ejus, quem sciebat non esse principalem creditorem, sed alieno nomine actum facere, dum agebatur de Ecclesia seu locopio peruecessè sub aliena legali administratione vivente, undè quando ejus administrator malè se gessisset, ita ut ageretur de concursu culpæ in utriusque partis mandataris & ministris, tunc in hujusmodi concursu condonandum potius videbatur culpæ Religiosi administrantis bona Domus Professæ, quam alteri, Tum quia culpa Mambillæ erat in committendo redolens dolum positivum, illa verò hujus Religiosi erat in omitendo; Tum etiam quia Domus Professæ contendebat de majori damno & præjudicio; Et demùm quia inæquali concursu; potior est conditio rei & debitoris agentis ad liberationem non gratuitam sed corresponsivam cum solutione verè sequuta, quam creditoris agentis ad condemnationem, ac duplicatam ejusdem debiti solutionem, cum rectè sibi objici possit, cur opera minus fidæ & dolosæ personæ uteretur, Atque excusabilis videatur dictus Religiosus administrator sequutus illius personæ fidem, quam idem creditor continuato plurium annorum spatio, ac in longè gravioribus negotiis generaliter probaverat.

Quamvis autem, reflectendo etiam ad veritatem, hæc viderentur convincentia, ita ut si de causa forensi, atque ignotis personis a geretur, pro hac parte omnino responderi deberit, Nihilominus quia sæpè pro-

deunt causarum resolutiones, Vel ex motivis & causis, de quibus *Aponi. decif. 34. in fin.* Vel ex aliis quæ ipsismet victorum Advocatis ignota, per judices excogitari solent, ut advertit *Rovit. decif. 49. num. 13.* Atque aliqua saltem de facto urgebat difficultas ob dicti Mambillæ decoctionem præfato actui proximam, ex qua Tribunal suspicionum concipere potuit de aliqua collusionè, qua five malè five benè conceptâ, satis durum est cum solis juris regulis ac propositionibus judices in propriam sententiam trahere; Hinc proindè me & aliis hujus partis Advocatis consulentibus, ad honestam concordiam devenitum est, qua mediante præsens controversia finem habuit; Undè edocemur, quàm periculosum sit cum solis decisionibus vel consiliis in consimilibus controversis in judicando vel consulendo procedere, cum frequenter resolutiones ex aliis ignotis probabilibus motivis prodeant, sed quia non expedit ea patefacere; idcirco ad resolutiones colorandas aliqua legalis conclusio prudentè adaptantur, malè tamen capiendæ pro determinatione generali attendenda in aliis causis, in quibus illæ circumstantiæ non concurrant; Ideoque in Decisionibus vel Consiliis ponderandus est totus casus, factaque comparatione omnium circumstantiarum hincindè, videndum est, an congruat actui seu controversiæ, ad quam allegantur, necne, adeo ut in applicatione totum consistat.

TVDERTINA CENSUS

PRO
BONAVENTURA COSPANO
CUM
ROSCETTIS ET ALIIS.

Casus varè decifus per Rotam

Malè extinguens censum non servatâ formâ in ipso instrumento censuali adjectâ favore tertii, cujus cautela totam sortem principalem respiciat, Anteneatur ad illa intersuria, ad quæ tertius actionem habet contra creditorem, cum quo census extinctus fuit.

S V M M A R I V M.

- 1 **F** Acti series.
- 2 **F** Conclusio ut extinctio facta non servata forma instrumenti super restitutione sortis vinculatæ non valeat, quando procedat.
- 2 **I** nvestmentum pretis rei emptæ pro cautela emptoris, an fiat de istius dominio sequuta evictione.
- 4 **E** mptori debentur etiam fructus pecunie solutæ evincere volenti rem emptam, evictionem præveniendæ.
- 5 **E** quitas l. curabit habet locum etiam favore emptoris.
- 6 **C** ensus malè extinctus fingitur durare Et vivus etiam pro cursu fructuum favore tertii.
- 7 **D** e damnis Et interesse debitis etiam pro censu, pro quo alias non currant fructus.

DISC,

DISC. XXV.

ANTONIUS Cospanus auctor Bonaventurae, de anno 1603. emit à Paulo Petto Accursio quaedam terras pro pretio scutorum 940. ex quibus ex pacto investiti fuerunt scuti 509. in annuo censu scutorum 40 imposto per Nicolaum Roscettum ad favorem venditoris, cum pacto adjecto pro cautela emptoris, ut in casu extinctionis requiri deberet ejusdem emptoris vel suorum presentia & consensus, ad effectum, ut pecunia denuò investitur loco emptoris pro evictione; Cumque de anno 1611. tractum esset iudicium super dictis terris, emptor litem denunciavit, non solum heredibus venditoris praemortui, sed etiam Roscetto censu impostori, curando etiam abundantantem cautela sibi per iudicem inhiberi, ne forte & fructus irrequisito ipso emptore solveret; Verum hoc non obstantibus de anno 1620. ad extinctionem per actum retro similem restitutionis sortis cum integram solutionem fructuum processum fuit, unde propterea emptor, qui imminuentem evictionem preveniendo, ut illam evitaret, scuta 700. solverat, de anno 1648. pro ejus reintegr. ratione obtinuit ab A. C. contra dicti Roscetti hereditatem & bona mandatum executionum, tam pro sorte quam etiam pro fructibus usque tunc decursis, perinde ac si census extinctio sequuta non esset; Verum commissa per Signaturam causa appellantis in *Rota coram Taja*, cum clausula, *Si quid exequendum*, sub die 14. Februarii, 1659. resolutum fuit mandatum esse exequendum, non ad effectum solvendi sed deponendi, deinde vero reproposita causa sub die 9. Martii 1664. reformata fuit prior decisio, decernendo dicti mandati executionem pro sorte principali tantum ac fructibus decursis à die sequenti seu inhibitionis usque ad diem extinctionis, non autem ab inde citra, atque in hac posteriori resolutione permissum fuit in alia propositione sub die Maii 1685. ex eo fundamento, quod post census extinctionem ad formam Bullae Piaenae jam sequutam, nulli currunt amplius fructus, qui deberi non possunt ex censu jam extincto, ac amplius in rerum natura non extant.

Nil refragante invalida extinctione ob non servatam legem in ipso contractu favore tertii adjectam, ob cujus spectum actus habetur pro infecto juxta decisionem in *Romana fructuum census* 22. Junii 1646. & 30. Maii 1653. coram Cerro, de quo in *Romana fideicommissi de Albornis disc.* 23. quoniam dicunt posteriores decisiones, id rectè procedere, ubi cautela respicit ipsius census dominium, atque ille tertius, cujus favore adjecta est, futurus sit dominus, ut est in casu dictarum decisionum, in quo agebatur de censu spectante ad fideicommissum, liberè non extinguendo, cum haerede gravato vel fideicommissi possessore; Secus autem ubi ius tertii est ratione crediti, & pro cautela pretii consistentis in sola sorte principali, quia tunc sufficit istam remanere salvam cum condemnatione debitoris ad iteratam solutionem, perinde ac si impleta lege contractus, eadem fors tunc depositata fuisset, hoc enim impedire non poterat facultatem extinguendi cum directo, ac aliàs libero censu domino & creditore.

Et quamvis alter doctus ac senior Advocatus pro hac eadem parte scribens, praetenderet quod factio casus evictionis, investimentum praedictum transisset in dominium emptoris, pro cuius cautela illud factum erat, unde propterea ex tunc ad eas tanquam domini favorem fructus currere ceperint, allegando in id au-

toritatem *Gizzarell. dec.* 29. num. 19. Attamen hoc motivum cum iustitia fundamento rejectum fuit, ut potè nullam habens probabilitatem, casus enim *Gizzarell.* est diversus, ut ex lectura, atque in praesenti emptor pro evictione passa remanebat solum creditor quantitatatis, species verò empti ex pretio pro cautela emptoris dicitur de dominio venditoris, cujus commodo vel incommodo accedit augmentum vel diminutio, ut in specie confirmis investimenti habetur *dec.* 232. par. 8. rec. & non temel sub tit. de fructibus ad materiam Bullae Baronum super illis investimentis, quae fiunt per creditores in loca Montium, quoties dare nolunt vel non possunt cautionem de non restituendo prioribus & posterioribus, vel in casu evictionis &c.

Quare in ultima praesertim disputatione, in qua ob alterius verè insignis Advocati obitu solus scribebam, duas constituebam inspectiones. Unà circa creditum Cospani emptoris cum Accursio venditore, ac principali debitor evictionis, quid scilicet consequi deberet, an solum summam de proprio solutam evincenti, ut evictionem evitaret, vel aliquid plus; Et secundò, posito isto credito etiam pro fructibus in ea summa, pro qua mandatum relaxatum fuerat, an pro eo actionem haberet contra censuarium tanquam debitorem debitoris.

Quoad primam, cum pecunia soluta evincenti vix habeat verè evictionis, seu fingatur pretium solutum te non habita ad *text. in l. si servus venditor §. cum igitur ff. de evict.* cum concordantibus plenè deductis *de off. 337. §. 390. par. 3. recentior.* ac habetur in sua materia sub tit. de empti. & venditi praesertim in *Romana Salviani pro Duca Bonello*. Exinde resultare dicebam, non solum debitum in sorte principali pro ea summa, quae evincenti soluta fuerat (in quo casu erat extra controversiam, ac firmatur in causae decisionibus) sed etiam in fructibus recompenlativis, qui in iudicio evictionis reficiendi sunt, ut per *Lootar. de usur. quest.* 36. n. 16. & *qu. 56. n. 16* & supponitur apud *Burrat. dec.* 240. n. 9. Et in terminis specialibus fructuum illius pecuniae, quae per emptorem preveniendo evictionem soluta est evincere volenti *Fab. de Ann. cons.* 17. n. 17. ubi dicit ita decisum per Sac. Consilium; Et generaliter quod aequitas *leg. curabitur C. de actio. empti* procedat etiam favore emptoris *Sard. cons.* 101. n. 26. in fine. *Magon. dec.* *Lucen.* 17. n. 31. & 34. *Duran. dec.* 34. n. 32. *Greg. & Add. dec.* 347. n. 7. & 18. *Lootar. de usuris* q. 27. n. 54. cum seq.

Firmato igitur credito emptoris contra venditorem, etiam in fructibus recompenlativis, ita ut contra ipsam principalem si adessent bona, non dubitaretur de mandati executione, Dicebam, etiam cum aliquo sensu veritatis, pro eisdem actionem competere contra dictum debitorem censuarium, non tanquam directum debitorem fructuum census, sed tanquam ad damna & interesse ob non servatam legem contractus, perinde ac si census duraret, atque debitor fructus non solvisset, quoniam etiam in odium malefacientis actum, ille habendus veniat pro infecto, ex his, quae in his specialibus terminis extinctionis census factae (praeter lege conventionis adjectae pro jure & interesse tertii) habentur in allegata *Romana fructuum census coram Cerro*, ubi allegantur *Gratian. dist. 45. num. 28. & sequen. Cenc. de Cens. qu. 59. num. 37. & ceteri*, sequitur exinde, quod sicuti si census duraret ac extinctus non esset, auctori competere haec actio contra censuarium ad fructus decurios, sive etiam idem actor de illis reintegrari potuisset de sorte per dictum debitorem restituta, quam curasset illicò investiti in alios census vel effectus fructiferos, ita ad hanc teneri debere ex eisdem rationibus, ex quibus in allegatis decisionibus coram Cerro favore succes-

foris in fideicommissio contra debitorem non solum decernitur debitum fortis principalis, sed etiam illud fructuum à die petitionis; Et licet in hujus causæ decisionibus dicatur casum esse diversum, cum fideicommissarius succederet in censibus hereditariis jure domini, Attamen videtur parum tuta responsio, cum proportionabiliter eadem ratio utrique casui conveniat, unde propterea dictæ decisiones attendendæ videbantur potius in ratione quàm in dicto, cujus tamen contrarium ex moderni sæculi malo fato semper servatur.

Dupliciter enim dicebam emptorem hujusmodi actionem ad damna & interesse habere contra talem censuarium, quia dupliciter deliquerat, spernendo scilicet legem contractus, ac alteram legem præcepti judicialis, quarum utraque de per se sufficit ad annullandam solutionem aliàs factam ac fingendam eam tanquam infectam, Primò quia si pecuniam deposuisset, ac tertium interessatum irerpellasset, ut tenebatur, iste illicd procurasset pecuniam investiri, ut ita ex fructibus investimenti de suis fructibus recompenfatis reintegrari posset, seu illum sibi deliberari. Et secundò probabilius, quia idem emptor justè credens censum adhuc durare, ac sciens debitorem tanquam specialiter inhibitum à judice non posse solvere fructus, ita se credidit tutum atque neglexit ab aliis venditoris bonis se reintegrare, seu alias diligentias adhibere; Et sic stant simul, censum attendita veritate extinctum esse, atque nullos fructus deberi tanquam census, & tamen eosdem fructus deberi per fictionem tanquam damna & interesse; Ad instar eorum, quæ pluries hoc tit. habentur de fructibus census impositi super fundo incapaci, vel post illius evictionem cum similibus, quoniam illi deberi non possunt per veritatem, qua attendita nullus adest census, sed bene debentur per fictionem tanquam damna & interesse, cum hac differentia in casu præsentis controversiæ, quod hujusmodi damna & interesse non debentur ad eandem rationem, ad quam fructus census conventi fuerant, ut in dictis aliis casibus, sed solum ad illam rationem, quam fructabat ipsa res empta, quæ frequentius solet esse minor, ut in præsentis de facto erat, & ad quam proportionem fructuum ipsius rei venditæ taxari solent fructus recompenfativi, ac ita debitor relevebatur, nam fructus census erant ad rationem octo. pro centenario, & hujusmodi fructus recompenfativi seu damna & interesse petebantur ad solam rationem quinque juxtà taxam legalem desumptam ex glos. in auth. perpetua Cod. de Sacrosanct. Ecclesi. quoties de contraria veritate non constat, ut pluries habetur de hujusmodi fructibus recompenfatis sub tit.

de usuris

***

***

**

*

CAMERINEN.

CENSUS

PRO

HIERONYMO MELIORATO

ET CONSORTIBUS

CUM

GINNESIO PETRELLA.

Casus disputatus coram A. C. incertus est exitus.

An & quando depositum fortis principalis dicatur bene vel malè factum pro extinctione census, ita ut ejus periculum cedat damno debitoris, vel respectivè creditoris.

SUMMARIUM.

1. *FActi series.*
2. *Circa disidiam an habeamus certam formam, & quid sufficiat ut dicatur bene facta.*
3. *Quid circa depositum fortis restituenda.*
4. *Deponere non est solvere, & quando debitor deponendo liberetur.*
5. *Depositum male factum validatur per rati habitationem.*
6. *Quando etiam sine contumacia rectè deponatur.*
7. *Extinguens censum cum Tutore vel Prelato, an consequatur plenam & tutam liberationem.*

DISC. XXVI.

Dorotheus Rotellus debitor ejusdem census consignativi per ipsum impositi ad favorem Ecclesiæ, cujus erat Rector Ginnesius Petrellus, prædium vendidit Blanchino sub conventionem, ut pretium erogari deberet in extinguendis ejus debitis, inter quæ aderat iste census, unde propterea idem Dorotheus disidiam fecit præfato Petrello Rectori in forma, sed in fine bismestris per Constitutionem Pianam præscripti, non citavit juxta consuetam formulam ad recipiendum statuta die & hora solutionem, eoque non comparente vel non curante illam recipere ad videndum mandari deponi, cum solum de facto pecunia deposita fuisset penes montem Pietatis Terræ Sancti Ginnesii, de quo erant pattes; Quo deposito sequuto, illoque dicto Rectori intimato, ejusdem montis officialis de dictis pecuniis deposuit eas mutuando sub usuris per mutuatarium præfato Rectori præstandis loco illorum fructuum, qui aliàs percepti debuissent ex censu, in quem eadem pecunia investiri deberet, prout de facto per aliquod tempus mutuatarius solvit dictas usuras officiali montis, qui eas solvit dicto Rectori; Sequuta verò dicti officialis morte forsan non solvendo, delectoque etiam minus idoneo mutuatario, Hinc Rector prædictus pulsare cœpit debitorem census, seu Melioratū ejus successorē, vel honorū possessore, prætendendo quod ob disidiam seu respectivè depositum

depositum malè factum, census haberetur pro adhuc vivo & durante, & introducta causa coram A. C.

2 Scribens pro reo convento, ex particularibus facti circumstantiis dicebam, non improbabiler pro eo respondendum videri, saltem quatenus dictus Rector esset solvendo, ita ut ab eo magis culposo Ecclesia reintegrari potuerit; Distinguit enim erat bene concepta, cum super ea non habeamus in jure præscriptam certam formam, ideoque concipi potest eum quibuscumque verbis vel modis, ex quibus declarata remaneat voluntas debitoris redimendi censum, creditori benè explicata, ut dec. 276. n. 1. & dec. 277. n. 8. & 9. post Conc. cum aliis apud eandem quæst. 107. nu. 25. Anconitana census 15. Martii 1660. Taja Romana Census 28. Martii 1664. Priolo.

3 Prout circa depositum, pariter certa forma non habetur, sed principaliter inspicitur, an ita conceptum sit, quod remaneat irrevocabile, ita ut non sit in libito debitoris illud reassumere, sed e converso liberum sit creditori depositatam sortem quandocumque rehabere, ut dec. 276. num. 1. & dec. 296. num. 2. post Conc. in d. Romana Census coram Priolo §. si enim sortis depositum & conferunt, quæ circa formam pecuniæ numeratæ in creatione census præscriptam habentur hoc eodem titulo deducta super censu creato cum cedula bancaria, istam distinguendo à simplici ordine, ex dicta diversitatis ratione abdicationis dominii pecuniæ à debitore, ac respectivè libertatis habendi pecuniam quandocumque, uni, vel alteri competentis

4 Sola difficultas remanebat in eo, quod non præcessisset citatio ad recipiendum solutionem pro certa die & hora, ex eo quod deponere non est solvere, neque debitori licitum est ex abrupto debitam pecuniam depositare, sed solum id conceditur in creditoris contumaciam, ex qua à lege subintellectus censetur ejusdem creditoris consensus, quod pecuniam ad formam Planæ Constitutionis deponatur, undè hujusmodi contumacia cessante, illud non suffragatur ex deductis per Conc. qu. 111. atque ad aliud propositum impediendi cursum fructuum dotialium habetur in Romana fructuum dotis de Porcaris seu Magdalenis sub titulo de dote.

5 Hæc autem difficultas, quæ aliàs in solo puncto juris solida & inevitabilis esset, in hac facti specie tolli videbatur, ex ea circumstantia, quod Rector, cui solvendum erat, habens stante intimatione certam notitiam dicti depositi, illud ratum habuit, dum à depositario seu mutuatario ad aliquod tempus considerabile, (ut per causæ Patronum supponebatur) exegerat fructus investmenti, ita conceditur dilati in gratiam tertii, cui pecunia per depositarium mutua- ra erat, undè propterea quamvis depositum fuisset malè factum per rati habitationem, attamen remanebat sanatum ex firmitate apud Surd. cons. 585. num. 30. cum segg. cujus auctoritate idem firmavit Rota in dicta Romana fructuum dotis 28. Januarii 1661. coram Veraspio; Idque observabam videri certum ex ea ratione, ex qua ob creditoris contumaciam ut supra depositum licitum & validum reputatur, ob præsumptam scilicet seu intellectam creditoris voluntatem à contumacia resultantem; Si enim ista præsumpta ficta voluntas sufficit, multò magis sufficere debet rati habitio, quæ de jure æquiparatur mandato, atque majorem dictæ voluntatis expressionem continere dicitur, dum fundatur in facto ejus, de cujus voluntate agitur, & sic in veritate potius quam fictione.

Fortius autem præmissa procedere dicebam attentata subjecta materia, dum non agebatur de censu privato, ita ut creditor oblatam sortem restituendam tanquam propriam & liberam recipere, atque in alios sibi benè visos usus convertere posset, in quibus terminis verè procedit dicta conclusio de non deponendo nisi prævia contumacia in recipiendo ut supra, sed agebatur de censu debito Ecclesiæ, cujus sortem Rector ad liberam dispositionem non habebat, sed tanquam destinatam in investmentem bonorum stabilium vel censuum, benè custodire tenebatur, ut deus investiretur, ita ut hujusmodi pecunia dicatur vicem bonorum stabilium habere, cadens sub dispositione extravag. Ambrosio, ut in sua materia sub ut. de alienat. & contract. in genere; Tunc enim cessante ratione conclusionis, illa etiam cessare videtur, atque subjectæ materiæ magis congruum est abique dicto inani circuitu directè fieri id quod eo etiam servato fieri deberet.

Potissimè ob interesse debitoris censum extinguentis, ita se magis tutum & certum deliberatione reddentis; In extinctione siquidem censum pertinentium ad pupillos, quam cum tutore fieri contingat, controversum est apud DD. An illa facta sine decreto judicis ac pecuniæ vinculatione in manibus tutoris, liberet nec ne debitore. Et licet magis communis esse videatur affirmativa, stante quod non agitur de alienatione voluntaria, sed de actu necessario, quem sufficit explicare cum legitimo administratore, Nihilominus in subsidium, atque tutore existente non solvendo, satis dubitari potest, an ex beneficio restitutionis in integrum succurratur pupillo super regressu adversus debitorem, de quo proinde in jure habetur, quod solvens tutore sine decreto, plenam non autem plenissimam liberationem obtineat, ex deductis in his terminis censualibus per Conc. quæst. 109. num. 8. cum seg. & num. 13. Cumque Ecclesia inter cætera ejus privilegia istud obtineat, ut reguletur jure minoris vel pupilli, satis probabiliter dubitari potest, ut id quod habetur de debitore ita solvente tutore, locum quoque habeat in eo, qui solvit Prælo seu Rectori, & consequenter rationabilis, quinimò laudabilis & necessarius fuit modus ut supra tentus deponendi; Cum autem unica tantum informatio desuper habita fuisset abique communicatione jurium alterius partis, defuit huc usque occasio maturius veritatem desuper indagandi, stante quod controversia restringebatur ad factum, in quo scribentes pro actore negabant perceptionem fructuum, ex qua rati habitio deducebatur; Cumque ex parte rei probaretur per aliquos testes, prætendebatur, vel ratione singularitatis, vel ob alias exceptiones eis deferendum non esse.

* * * *
* * *
* *
*

ROMANA
EXTINCTIONIS CENSUS

PRO
PP. B. JOANNIS DEI
CUM
FERRINIS:

Causa pendet in Rota.

De validitate vel invaliditate depositi fortis
facti post elapsum bimestre in Bulla *Piana*
præscriptum.

S U M M A R I U M.

- ¹ **F**acti series.
- ² Facto valide deposito census remanet extinctus & debitor liberatus.
- ³ Ad dicti depositi validitatem requiritur fieri cum decreto Iudicis.
- ⁴ Impedito non currit tempus, quod conjungendum est sublato intermedio impedito.
- ⁵ De impedimento Sedis Papalis vacantis.
- ⁶ Impedimentum proveniens à facto Iudicis, vel culpa partis excusat etiam si aliàs non sit excusabile.
- ⁷ Observantia seu acquiescentia creditoris dicitur habere speciem approbationis depositi.
- ⁸ Concurrente agnitate, pro validitate depositi respondendum est.

DISC. XXVII.

Volentes PP. Hospitalis S. Joannis Colabitæ redimere duos census in sorte leutor. 2. m. impositos de annis 1639. & 1640. ad favorem illorum de Ferrinis, fecerunt disdictam in forma sub die 20. Novembris 1654. atque sub die 6. Januarii 1655. imminente lapsu bimestris fecerunt solitam citationem ad recipiendam sortem unâ cum fructibus decursis pro certa die & hora, aliàs videndum mandari deponi; Cumque dicta citatio caderet sub die octava, & sic bimestre adhuc durante, casus dedit, quod sub die 7. intermedia contigit mors Innocentii Decimi, undè propterea ob novenniales exequias tanquam in diebus feriatis omnia Tribunalia siluerunt, atque prima dies juridica, in qua lectæ fuerunt citationes, cecidit sub die 19. ejusdem mensis, in qua Judex decrevit juxta consuetam formam, deponi, nisi pro certa die & hora intimandis creditores reciperint, Cumque intimatio facta fuisset pro die 21. atque statuta hora creditores non comparuissent, factum fuit depositum, illudque etiam eisdem creditoribus intimatum, prout abundando in cautelis eisdem creditoribus sub die 21. præcedentibus notificata fuerat protestatio de dicto impedimento, quodque ipsi debitores non expectato judicis decreto prompti erant pecuniam solvere.

Post lapsum verò plurium annorum, creditores prætendentes dicti depositi invaliditatem & successivè continuatum cursum, pulsarunt dictos PP. coram Vicario, à quo prodiit sententia reorum absolutoria, à qua commissa per appellationem causa in Rota coram Otalora, & dato dubio, an census sit extinctus.

Pro debitoribus scribens, affirmativè dicebam respondendum esse stante integro deposito cum decreto judicis competentis facto prævia didicta & creditoris cõtumacia ad text. cum ibi notatis in *Obsignatione Cod. de solut. c. l. acceptam Cod. de usuris cum concord. per Cenc. quest. 111. num. 52. cum sequen. Romana fructuum dotis 28. Januarii 1661. Verosipio, Romana census 28. Martii 1664. Priolo & passim, cum data validitate depositi, casus remaneat extra dubitationem, quæ solum cadere solet circa ipsius depositi validitatem vel invaliditatem, ita ut questio sit magis facti quàm juris, undè propterea in præsentis difficultas restringebatur ad punctum prætense invaliditatis depositi, ex eo quod illud ad formam Bullæ *Pianæ* sequutum non esset infra bimestre.*

Sed cum aliquo etiam sensu veritatis, reservato tamen maturiori judicio, quando in causæ disputatione alterius partis fundamenta videantur, credebam difficultatem non subsistere ex eo quod ad depositi validitatem necessarium decretum judicis competentis ut ad litteram probant text. in d. l. *obsignatione Cod. de sol. c. l. 4. §. condemnatum ff. de re judic. & firmant communiter DD. congesti per Cenc. quest. 111. num. 26. & sequen. Guerb. dec. 38. num. 6. Prat. observ. 25. num. 3. & habetur deductum in dicta Romana fructuum dotis sub tit. de dote.*

Qua decreti necessitate concurrente, imputandum non erat debitori, cur infra statutum terminum depositum prædictum sequutum non esset, ex regula, quod impedito non currit tempus, ut in specialibus terminis impedimenti resultantis ob Sedem Papalem vacantem, *Seraph. dec. 362. num. 2. & generaliter probat text. in l. quibus diebus ff. de condit. & demonstr. cap. 5. imputari de reg. jur. in sexto c. l. finali Cod. de annal. præscrip. utroque scribentes; Quodque sublato intermedio impedimento conjungenda sint tempora Revig. pragm. 1. de pass. de retrovend. ubi concordanter potissimè dum supervento impedimento, debitores omnem adhibuerant possibilem diligentiam etiam superabundantem, denunciando creditoribus impedimentum notorium, quod removeri non poterat, eosque requirendo ad recipiendam pecuniam, undè propterea oblatio quamvis verbalis in proposito vim realis habere videbatur, dum hæc fieri non poterat.*

Clariùs verò, ita ut ex hac circumstantia omnis penitus difficultas cessare videretur, quoniam casuale superventum impedimentum non percutiebat utramque partem, ita ut dici possent species casus fortuiti, cujus damnum sentire debet ille, qui tenebatur actum explicare & non potuit, sed impediēbat quidem debitorem faciendi depositum, non autem impediēbat creditores absque Judicis decreto recipiendi pecuniam, cum receptissimum sit formam præscriptam à Bulla *Piana*, tam dicta didictam per duos menses antè faciendam, quàm circa depositum, procedere invito creditore, secus autem eo volente; Quando igitur impedimentum provenit à facto judicis vel partis, tunc excusat, quamvis aliàs de sui natura esset injustum & non excusans ad text. in l. cum ipse ff. de excusat. tutor. ubi Barr. Bald. & ceteri Aden. ad Vestr. lib. 6. cap.

9ap. ult. num. 25. & sequen. Rot. decis. 39. num. 10. par. 7. recent.

Ponderabam quoque considerabile esse diuturnam creditorum acquiescentiam spatio plurium annorum, postquam eis omnia præmissa notificata fuerunt, illa enim speciem approbationis præseferre videtur, ut punctualiter *Adden. ad Gregor. decis. 480. in fine*, quodque debitores ut censum prædictum redimerent, æquivalentem summam pariter ad censum sub minoribus fructibus acceperant, undè asperum videbatur ut ob huiusmodi subtilitates debitor gravari deberet ad duplicata intersturia, Ideoque sufficere videbatur casum reddi dubium, ut in isto intrate deberet æquitas pro debitoribus contententibus de damno vitando contra creditorem contententem de lucro, quam æquitatem in non curanda nullitate evidenti depositi servavit *Rota in dicta Romana fructuum dotis 28. Januarii 1661. coram Perosio, de qua sub tit. de dote, & in aliis, ac agitur etiam in alia Romana fructuum inter Principem Sabellum & Principem Iustianum sub eodem tit. de dote*; Ad plures autem annos, quibus hæc scripta fuerunt, causa adhuc propo- sita non fuit, forsan auctores agnoscentes eorum prætensionis in subsistentiam acquiescent, cum nisi diver- sæ facti circumstantiæ concurrant, reflectendo etiam ad veritatem, iustitiam & æquitatem huic parti assiste- re videantur.

ROMANA

PECUNIARIA

PRO

PAULO JORDANO

CUM

COMITE FRANCISCO STELLA.

*Causa disputata coram Pralato Iudice
Commissario, postea concordata.*

De extinctione census, ac cessatione fructuum, ex eo quod creditor efficiatur Dominus fundi censiti; Et quid si ex facto mere voluntario desinat ille possideri, an census reviviscat.

SUMMARIUM.

- 1 **F**acti series.
- 2 **E**o ipso, quod creditor efficiatur dominus fundi censiti, resolvitur census.
- 3 **An** tali casu debeantur fructus loco damnorum & interesse.
- 4 **Quando** creditore non possidente amplius fundum censitum census reviviscat.
- 5 **Servitus** uni debita extinguitur, si eius sit fundus serviens, & quid si postea alienaverit.

DISC. XXVIII.

Uamplures inter istas partes sagittæ ne conjunctas habitæ fuerunt controverti coram prælato iudice commissario, potissima verò, super qua majores fuerunt disputationes, consistebat in puncto præscriptionis juris redimendi quasdam domos venditas seu in solutum datas cum pacto de retrovendendo, de quo habetur actum in sua materia *sub tit. de empt. & venditione*; Alter verò controversiæ punctus fuit iste, an ad favorem Stellæ decursi essent fructus quorundam censuum per ipsum seu ejus auctores jure translativæ cessionis acquisitorum à creditoribus auctorum Jordani, ac impositorum super eisdem domibus, quæ cum dicto pacto per dicti Jordani auctores venditæ seu ex causa dotis in solutum datæ fuerint auctori Stellæ.

Pro tempore quo hic vel ejus auctores possederunt fundum de eorum dominio effectum, casus videbatur indubitatus, quod non deberentur fructus tanquam fructus census, quoniam actio & passio dari non possunt in eodem subjecto, atque res mea mihi servire non potest, undè cum sensus sit species servitutis (licet verè & propriè non sit talis,) receptum est, ut eo ipso, quod creditor censuarius efficitur pominus fundi censiti, census habeatur pro extincto seu resolutio *ex plene deductis per Conc. quest. 114. nu. 1. cum sequen. Rot. decis. 69. num. 7. post Merlin. de pignor. decis. 213. nu. 5. post Zacch. de oblig. & sepius*.

Idque tanquam de jure certum admittebant scribentes in contrarium, dicebam tamen deberi fructus tanquam damna & interesse, dum debitor fundum censitum vendiderat, seu in solutum dederat huiusmodi oneribus non expressis, cumulando ad id eas decisiones & auctoritates, quas habemus obligantes debitorem censuarium ad damna & interesse ex censu malè imposito super re non libera vel non capaci ex *deductis in Romana Salviani disc. 13. & in Sabinen. censu disc. 31.*

Verum in hoc videbatur æquivocari, quoniam termini erant diversi, ac etiam quia creditor inexcusabilis erat, dum census voluntariè acquisivit de tempore quo rectè sciebat ipsum tanquam effectum dominum fundi censiti esse in capacem illos possidendi, Undè propterea potius retorquendo easdem auctoritates quamvis ad casum incongruas, dicebam versari in prima parte distinctionis in eis contentæ, ubi scilicet creditor ab initio est concius non libertatis vel incapacitatis fundi, quo casu neque damna & interesse debentur ut, in alios casus mox citatis; Dubitabam verò potius quod damna & interesse prætendi possent jure evictionis, quam emptor ita prævenerat, solvendo illis creditoribus, qui poterant domum venditam evincere juxta ea, quæ habentur in *Tudertina census pro Cospiano disc. 25.* Et quamvis hoc motivum non deducere per defensores alterius partis, illud tamen insinuabam Jordano principali, qui erat etiam juris peritus, ut prævidens difficultatem faciliteret concordiam, ut puto sequutam.

Major disputatio fuit super eo tempore, quo creditor seu cessionarius deserat fundum censitum possidere, quando pro eo scribentes dicebant esse casum indubitatum, ob cessantem incompatibilitatem, quæ erat unica dubitandi ratio, Atque ad id probandum deducebant auctoritates & decisiones firmantes census reviviscantiam, quoties bona pro eo in solutum data creditori evincuntur, & de quibus habetur *suprà in Perusina Census disc. 15. & in Roma-*

na reviviscencia sub tit. de feud. disc. 31. Verum, & in hoc pariter videbatur æquivocari, solumque reflectendo ad veritatem, apud me urgebat dictum alterum motivum damnorum & interesse, quoniam reviviscencia census, ubi aliqua species pro eo data est, rectè procedit in casu evictionis atque ubi possessor invitatus non possidere definit, in quibus terminis loquuntur auctoritates & decisiones de hoc agentes, Secus autem ubi definit possidere ex causa voluntaria, quia nempe ipse eam alteri vendat, quoniam cum emptore ipsius jure possideat, ac ratione domini in eo residentis, idcirco videtur in proposito habendus pro possessore tanquam per organum illius, cui ipse dedit, Ad quod probandum deducebam dispositionem textus in l. si quis ades 23. ff. de servit. urban. prædiorum, ubi deciditur, quod si ego habeo servitutem super domo, quæ deinde mea fiat, servitus extinguitur, & non reviviscit, si ego eandem domum deinde alteri vendidero, & in his terminis ita sentit *Cenc. dicta quest. 114. n. 14. in fine juxta ultimam impressionem*; Atque ad idem facere videntur deducta per *Annal. resol. 21.* de obligatione causativa cessante in eo, qui deficit possidere rem, ex qua debitum resultabat, ut non procedat in eo, qui ex facto proprio merè voluntario destinat illam rem possidere, eam alteri vendendo, seu aliis transferendo, quoniam, ut dictum est, idem continuare fingitur in ejusdem rei dominio ac possessione per organum illius novi possessoris, qui ex ipsius jure utrumque obtinet; Occasio autem non dedit formiter ac maturius hunc punctum examinandi, cum in hac facti specie dictum motivum damnorum & interesse inanem hujusmodi quaestionem reddere videretur.

ROMANA CENSUS

DE MAFFEIS

PRO

PAULINA MAFFEA

CUM

ABBATE MARIO MAFFEO

Causa disputata coram A. C. & in Signatura, & resoluta pro Paulina,

Cessio census quando dicatur facta translative, vel potius extinctive, ad diversos effectus, illum præsertim, An in hujusmodi cessione per mulierem vel alium prohibitum contrahere sine solemnitatibus statutariis, istæ requirantur; Et in hæres debitoris censuarii possit translative acquirere censum.

SVM MARIVM.

- 1 **F**Acti series.
2 Practicabilis non est processus executivus pro censu incontinenti sublato per instrumentum ex-

inctionis ex eo quod prætendatur simulatum.

- 3 In extinctione census tanquam in alienatione necessaria non requiruntur solemnitates requisitæ in alienationibus.
4 Ex quibus cessio census censetur extinctiva.
5 Que regula tenenda sit ad dignoscendum, an cessio sit extinctiva vel translativa, & quid operentur verba.
6 Quando hæres censetur acquisisse proprio vel hereditario nomine.
7 Hæres beneficiatus representat duplicem personam, & potest esse creditor hereditatis.
8 De conclusione, ut inventarium non suffragetur, quatenus vires hereditaria suppetant, an instruat ad incompatibilitatem.

DISC. XXIX.

Que ab anno 1613, per Bernardinum Maffeam impositus fuit census in sorte scutorum 3. in. ad favorem Paulinæ, quæ de anno 1648. illum cessit Benedicto ejusdem Bernardini filio & hæredi beneficiato; Cumque eadem Paulina, defuncto dicto Benedicto, superite Abbate Mario fratre & hærede, prætenderet, non obstante dicta cessione utpotè simulata, ac etiam nulla, ob servatas solemnitates in contractibus mulierum requisitas à statuto Urbis 151. continuasse in ejusdem census dominio & possessione, proindeque pulsaret dictum Marium tanquam Bernardini debitoris hæredem mediatum ad solutionem fructuum, pro quibus coram A. C. petebat mandatum executivum contra bona hereditaria, reus autem conventus exciperet de dicta cessione, replicante actrice de simulatione, ista suas patiebatur difficultates, cum ea in dubio non præsumatur, ejusque justificatio pendeat ab extrinsecis probationibus quamvis præsumptivis & adminiculativis requiruntibus iudicis declarationem, à qua altera pars appellare potest, Undè propterea quoties non concurret ejusdem simulationis probatio certa & incontinenti facta, resultans ex confessione partis, impossibile est posse praticari ex parte actoris iudicium executivum pro suo priori credito, quod reus sublato docet per contrarium actum, quem actor, replicando dicat simulatum, cum tunc exceptio sit clara, turbiditas verò consistat in ipsius actoris replicatione, & sic exceptio clara, replicatio turbida.

Melior autem mihi scribenti pro actrice videbatur alia replicatio nullitatis dictæ cessionis ob non servatas solemnitates prædictas in contractibus mulierum requisitas à dicto statuto Urbis 151. ita enim incontinenti elisa remanebat rei conventi exceptio, seu defensio utpotè resultans ex ventre ejusdem scripturæ, ex qua ipse exceptionem deducebat, ideoque integra remanebat prior actio, perinde ac si actus sequutus non esset, cum nullum & nihil æquiparentur, atque ita docet praxis quotidiana.

Pro hujusmodi nullitate evitanda, scribentes pro reo dicebant, solemnitates prædictas (quæ juxta opinionem hodie in Curia receptam, non obstante, quod statutum ageret de quatuor casibus, absque dubio necessariæ sunt in quibuscumque contractibus & actibus, ex quibus mulier lædi potest) rectè procedere in contractibus & actibus voluntariis sonantibus in voluntariam alienationem vel obligationem, secus autem in actibus necessariis, qualis dicitur ille creditoris censuarii retrocedentis seu extinguentis censum per

3 per actum retrofimilem restitutionis fortis factæ per debitorem vel ejus heredem aut alium, cui jus redimendi competat, cum tunc receptum sit nullas solemnitates requiri, unde propterea disputatio restricta fuit ad punctum, an hujusmodi cessio dicenda esset extinctiva, vel translativa, quoniam primo casu ego scribens pro actrice admittebam cessare solemnitatem, in altero verò scribentes pro reo, talem necessitatem admittebant, & sic tota quæstio erat applicatio-

4 Pro qualitate extinctiva scribentes pro reo, duo potissimum argumenta deducebant, Primum ex qualitate hæreditaria debitoris concurrente in cessionario, in quo proinde incompatibilem dicebant cessionem translativam, cum actio & passio non dentur in eodem subiecto, atque nemo esse possit sui ipsius creditor, cumulando in idem cum inani allegationum cumulo notoria axiomata super relatione actus ad liberandum, atque in causam potius necessariam quam voluntariam; Et alterum ex qualitate cedentis, quæ absque solemnitatibus à statuto præfinitis facere poterat cessionem extinctivam tanquam actum necessarium, & non poterat facere translativam tanquam voluntariam alienationem, cumque voluntas regulanda sit à potestate, idcirco & esset gestum id, quod licite & valide fieri poterat, & in his specialibus terminis allegabant *dec. 358. & sequen. post Cenc. dec. 67. 95. & final. apud Merlin. de pignor.* in quibus vel earum aliquibus, ultra alia, istud argumentum deficientis potestatis satis ponderatur pro interpretando cessionem potius extinctivam quam translativam, atque cum eadem copiosa, sed superflua allegationum farragine trium vel quatuor Advocatorum, in iis propositionibus quæ non negabantur, sed per scribentes more Doctorum debent præsupponi, ponderabantur etiam aliqua instrumenti verba retrovenditionem importantia, totum, ex proximè allegatis decisionibus desumendo.

5 Scribens in contrarium dicebam, cum aliquo etiam sensu veritatis, in hac materia certam determinatamque regulam dari non posse, erroneumque videri decisiones, aliasque auctoritates de uno casu loquentes, alteri indistinctè applicare, sed istam totam esse quæstionem facti & voluntatis, qua expressa & clara concurrente, cessant omnia argumenta & adminicula ad vulgarem regulam, *text. in l. ille aut ille ff. de legat. 3.* quam in actibus inter vivos latè exornat *Rota decif. 44. numer. 14. par. 11. rec.* atque tali casu non curatur de clausulis vel verbis retrovenditionem seu retrocessionem importantibus, quoniam ubi constat de substantia voluntatis, clausulæ & verba tanquam accessoria & famularia non curantur; Potissimè quia ut plurimum sunt æquivoca utriusque actui congruè convenientia ex deductis per *Giurb. des. 87. & Rot. dec. 83. post Merlin. de pignor.* ubi pro retrocessionem translativam, quamvis verba *redimere, retrovendere, retrocedere*, vel similia concurrant.

Et e conversò in aliis supra allegatis decisionibus post eundem Merlin. non curatur de verbis, ponens, *constituens, transferens* & similibus, ubi de substantia voluntatis constat faciendi cessionem extinctivam, in qua etiam, ubi præsertim fit per fideiussorem vel tertium, adjici solent verba *translativè & non extinctivè*, quæ primo aspectu satis obstare videntur, sed ubi spectato toto contextu instrumenti constat de substantia voluntatis partium faciendi extinctionem, tunc ratione incompatibilitatis, receptum est talia verba intelligi debere eo modo, quo compari possunt cum a *Card. de Luca de Censibus Pars III.*

6 In respectu scilicet jurium crediti in sorte, fructibus solutis, ad effectum excipiendi, vel etiam agendi, non autem ut census perseveret vivus tam quoad cursum fructuum in futurum, quam ad alterum, ut subiaceat hypothecis cedentis, cum similibus.

Ubi verò instrumentum est ita conceptum, quod ex eo, aliisque circumstantiis ambiguum sit qualem actum partes gerere voluerint, ita ut de substantia voluntatis partium clarè non constet, & tunc pro judicis prudenti arbitrio veritas desumenda est ex argumentis & adminiculis, resultantibus tam à verbis & clausulis, quam fortius à qualitate contrahentium, ac verisimilitudine, atque tali casu efficax remanet argumentum resultans à defectu potestatis in allegatis decisionibus ponderato, ideoque, ut supra dictum est, verè ista est quæstio magis facti quam juris, ex singulorum casuum individuis circumstantiis decidenda, quoties non obstat formalis incompatibilitas, quia nempe in cessionario sit compatibilis uterque actus.

Quare cum in hac facti specie, contextus instrumenti litteraliter probaret partes agere voluisse potius translativam quam extinctivam cessionem, atque verba priori magis, quam posteriori convenient, Hinc proinde unicum contrarium argumentum consistebat in defectu potestatis in claris non attendendo, nam aliàs fatua, & nunquam operativa remaneret supradicta distinctio super validitate vel invaliditate actus, si solus defectus potestatis per se concluderet extinctionem, nam ita semper & indefinitè actus remaneret validus.

Hinc proinde tota disputatio restricta fuit ad punctum incompatibilitatis, in quo magis scribentes in contrarium insistebant ratione qualitatis hæreditariæ debitoris; Verùm eodem sensu veritatis retento dicebam non obstare, quinimò hanc circumstantiam qualitatis hæreditariæ potius retorqueri ad convincendam diversam voluntatem acquirendi translativè tanquam tertius, dum ipsa hæreditaria qualitas nullatenus expressa fuit, quod est unum ex argumentis, ex quibus decidi solet quæstio, an acquisitiones aliique actus per heredem gesti, hæreditario, vel proprio nomine initi censeantur, ut pluries advertitur in sua materia *sub tit. de hærede & hæreditate.*

Incompatibilitas autem non aderat, dum cessionarius erat hæres cum beneficio legis & inventarii, qui juxta propositiones hodie in foro planas, ob separationis beneficium inductum *per text. in l. finali 7 Cod. de jur. delib.* verè & propriè non dicitur hæres, sed potius hæreditatis administrator. *Mantic. decif. 326. Rovit. decif. 48. num. 11. cum seqq. Capyc. Latr. consult. 13. in principio & passim.* Undè propterea ob duplicationem personarum, quæ in uno eodemque subiecto diversis respectibus absque dubio darur, non implicat quem esse debitorem vel creditore sui ipsius; Prout bona hæreditaria sibi ipsi vendere, vel tanquam hæres bona propria à se ipso emere potest cum similibus, cum verè singantur duæ distinctæ ac separatæ personæ.

Adversus hoc indubitatum juris principium, scribentes in contrarium inculcabant conclusionem pariter receptam, quod quatenus vires hæreditariæ suppetant, tunc quoad hæredis obligationem inventarium non suffragetur, ita ut paria videantur illud solū adesse vel non adesse, cum præsetvet heredem à damno, non autem tribuat lucrum; Verùm id non obstabat, Non negabam etenim veritatem conclusionis in genere,

neret, sed fallacia erat circa applicationem, cum id procedat ad effectum, ut inret dispositio *textus in l. cum à matre Cod. de rei vendic. & l. vendicantem ff. de evictio. cum similibus*, ut scilicet hæres quamvis beneficiatus non possit impugnare factum defuncti ex iuribus propriis, quatenus vires hereditariæ suppetant; Non inde tamen inferri potest ad omnimodam incompatibilitatem acquirendi sub persona propria ea jura, quorum exercitium durante hereditatis idoneitate adversus tertios ex dicta ratione impeditum solum remaneat, non autem adversus ipsam, met hereditatem, curando juxta consuetam praxim, dando ipsi hereditati curatorem particularem ad illum actum, bona hereditaria sibi adjudicari; Sive ad effectum excipiendi de eisdem iuribus adversus creditores hereditarios, vel alios in hereditate jus habentes, quos tractu temporis detegi contingat, cum stent bene simul, hereditatem hodie locupletem ac idoneam esse, cras verò ob detecta debita, aliaque onera esse decoctam, Et ex qua incertitudinis ratione potissimum inventarii beneficium introductum fuit; Idèdque juxta præmissa pro actrice cum justitiæ fundamento judicatum fuit, atque Signatura probavit, rescribendo ad solam devolutivam ac denegando suspensivam cum consueta clausula *sine præjudicio*: Et verè actricis justitia erat clara, non solum ex præmissis, sed etiam quia ex aliis facti circumstantiis liquidò constabat actum prædictum fuisse, vel simulatum, vel sub simulationis imagine dictam mulierem deceptam fuisse, cum reverà nulla intercessisset pecunia, vel alia æquivalentia, quamvis in instrumento narraretur, undè reus acquievit, atque eo quo potuit modo se concordavit, dum agebatur inter conjunctos.

I M O L E N,
C E N S U S
P R O
S O C I E T A T E M I S E R I C O R D I Æ
C A S T R I B O N O N I E N S I S
C U M
M A Z Z O L A N O, E T E J U S D E M
L O C I C O M M U N I T A T E
S I B I A D H Æ R E N T E.

*Casus disputatus coram A.C. incertus est exitus,
puto pro Societate.*

De Constitutione *Clementis Octavi* disponente, ut per Communitates imponi non possint census præter formam ibi præscriptam, An procedat in censibus impostis per aliquos particulares, quamvis re vera pro Communitate deservientes.

* * *

S U M M A R I U M

- 1 **F**acti series.
- 2 **V**elleianum non intrat ubi mulier contrahit tanquam principalis gerens negotium proprium.
- 3 **D**e validitate census creati cum privato quamvis pecunia deserviat pro Communitate.
- 4 **P**onderatur ratio particularis, ob quam census cum privato ut supra inius valeat.

D I S C. XXX.

ULIUS de Mazzolanis administrator annone Castri Bononiensis, ad effectum rem gratam faciendi Communitati, ac pro servitio annone, proprio & particulari, non autem administratorio nomine, censum imposuit ad favorem Societatis Misericordiae ejusdem loci, & in ejusdem instrumenti fine ejusdem Communitatis procurator dictum impositorem ejusdemque fidejussores indemnes relevare promisit, undè tractu temporis Societate pullante coram A.C. dictum impositorem, vel ejus hæredes ad solutionem fructuum, excipiebatur de Constitutione *Clementis Octavi* super censibus per Communitates Status Ecclesiastici imponendis, restrictaque ad hunc punctum difficultate.

Scribens pro Societate actricæ, dicebam illius de cisionem regulandam videri cum terminis *rexius in l. si fenebris 9. Cod. ad Velleian.* ubi deciditur, quod si mulier absque fraude creditoris ab eo pecuniam accipit nomine proprio ut viro mutuaret, tunc ipsa remanet creditori obligata, neque Velleianum intrat, quamvis creditor sciat, ut habetur *apud Franob. decis. 279. numer. 2. cum sequen.* Illa enim expressio, quam debitor facit, ut rem gratam alteri faceret, suam habet operationem inter ipsum & eum tertium, cui deinde ipse dare intendit, ad effectum se relevandi, sed hoc nil commune habet cum creditore, qui ipsius recipientis fidem sequi voluit, & cum eo principaliter contrahere, & de quo *rex. bene Roder. de ann. redd. lib. 2. qu. 5. numer. 21. & seq. Rovit pragmat. 1. ad Velleian. numer. 10.* & habetur actum in *Romana fidejussionis sub rit. de fend. ad materiam bulle Baronum disc. 100.*

Quare in proposito, totus punctus erat in videndo, an adesset fraus necnè, quodque ita partes sub simulatione privatorum nomine contrahere voluerint, ut legi fraudem facerent; Hoc autem pendet à præcedenti tractatu, an scilicet ille per creditorem directè & immediatè fuerit cum ipsa Communitate, ejusque Administratores, cum quibus verè contrahere voluit, sed ad fraudandam legem persona privati simulata sit, secus autem si ipse noluit sequi fidem Communitatis, neque cum ea contrahere, ut se non exponeret periculis, quibus subjacent contrahentes cum hujusmodi corporibus polycicis, ideoque directè contraxit cum privato, cui principaliter suam pecuniam credere voluit, quamvis hic de illa Communitate gratificari vellet, ut ita distinguendo ac tractando materiam per terminos *text. in d. l. si pecunia Capoblanc. de Baron. p. 2. cap. 83. num. 20. & 21. de Marin. resol. 59. n. 8. lib. 2.* apud quos validitas actus de jure communi certa præsupponitur, quamvis ob pragmatikas Regni, in isto etiam casu specialiter providentes, contrarium ibi dicendum sit.

Fortius autem observabam præmissa procedere, ubi

ubi non agitur de mutuo vel alio simili contractu, sed de censu, in quo sors demoritur, atque ex parte creditoris fit perpetuo irrepabilis, Tunc enim diversa intrare videtur ratio ob diversitatem contractuum, unde clarius intrat dispositio textus prædicti, quoniam ille privatus, qui pecuniam ad censum accipit, efficitur perpetuo illius dominus, ita ut ad ejus restitutionem à creditore cogi non valeat; Id autem non procedit, si deinde ipsemet eandem pecuniam jure mutui vel administrationis, in Communitatis, vel alterius beneficium convertat, cum ipse habeat repetitionem, atque possit quamprimum de illa se reintegrare, ita ut duo concurrent contractus diversi; Quod in hac facti specie suadebat etiam subiecta materia, dum pecunia convertenda erat pro servitio annonæ in emptionem frumenti, brevi tempore ex venditione panis rehabenda, ex illis, quæ in hac annonaria materia habentur pluries deducta sub tit. de Regalibus, præsertim in Spoletana, & in Ferrar. disc. 44. & 45. & sic Communitas vel censualem contractum non iniecit; Unde propterea videbatur casus extrâ difficultatem, atque juxta præmissa credo resolutum, non curatis aliquibus auctoritatibus Regnicolarum, cum innitatur juri municipali Regiæ pragmatice.

- 5 Scientia debet esse certa & concludens ad hujusmodi effectum, maxime quando actus, ex quibus illa deducitur sunt æquivoci.
- 6 De eadem conclusione de qua num. 3. & ad quam rationem debeantur dicti fructus.
- 7 Ponderatur decis. 639. Merlini, ut promissa per cedentem census exigibilitate per speciem evictionis de ista teneatur, si inexigibilitas proveniat ob incapacitatem fundi ab initio.
- 8 Data facultate repetendi sortem principalem, census evanescit, & fructus cessant, nisi resolutus in simplex mutuum interpretatur, & numer. 12.
- 9 Intellige quando hujusmodi facultas est omnino certa & libera, qua per creditorem impediri non possit, secus ubi est incerta, & aliquod impedimentum habere potest.
- 10 Fundo censito evicto seu detecto incapaci quamvis de stricto jure detur creditori facultas repetendi sortem, ac recedendi à contractu, limitatur tamen ex æquitate, ob quam admittitur subrogatio alterius fundi.
- 11 Facultas repetendi sortem ob non præstitum fidejussorem seu aliud non implementum, intelligitur ad effectum deponendi donec implementum sequatur.
- 12 Declaratur conclusio de qua num. 3.
- 13 Resolutio causa.
- 14 De eadem conclusione de qua numer. 2. & de ratione.

S A B I N E N.

C E N S U S

P R O

JOANNE BAPTISTA JOACHINO
ET PATRITIO DE PATRITIIS

C U M N.

Casus disputatus coram A.C. credo resolutus pro dictis Joachino & Patrithio.

Imposito censu super fundo alieno vel incapaci, quem debitor asseruit proprium & capacem, absque eo quod creditori de tempore impositionis dicta incapacitas innotesceret; An sequuta fundi evictione, seu aliâ superventa notitia, quod fundus esset alienus vel incapax, cesset cursus fructuum, qui in futurum exigere non possint.

S V M M A R I U M

- 1 *Acti series.*
- 2 **F**undo censito evicto, an census extinguatur & fructus post evictionem solvi extenuent sortem.
- 3 Fructus evicto fundo debentur ratione damnorum & interesse si creditor ab initio fuit in bona fide ac ignarus, & numer. 6. & 14. ubi de ratione.
- 4 Declaratur contrariam opinionem procedere data in creditore ab initio certa scientia incapacitatis seu evictionis fundi.
Card. de Luca de Censibus Pars III.

D I S C. XXXI

Imposito censu super quadam vinea, quam debitor asseruit esse propriam, liberam, & capacem, cum post aliquos annos dicta vinea evicta esset, forsitan ex facto ac ære alieno ejusdem impositoris, deindeque plures essent decursæ annualitates, partim solutæ, & partim solvendæ, creditore pulsante debitorem seu ejus fidejussorem coram A. C. pro fructibus non solutis, opponebat reus conventus de prædictorum fructuum indebito, quinimò & de extenuatione sortis intoto vel in parte cum fructibus post dictam evictionem exactis tanquam indebitis ac in sortem imputandis, dum evicto fundo censito, census tanquam ex defectu subiecti evanuit.

Atque creditore replicante quod saltem fructus deberentur loco damnorum & interesse, stante quod creditor de tempore impositionis fuit in bona fide juxta decis. 458. coram Roias cum aliis deductis supra in Romana Salviani disc. 13. & decis. 47. post Merlin. de pignor. Dicebatur ex parte rei conventi dictam decisionem 458. Roias editam in Romana vinea fuisse jam revocatam sub die 2. Aprilis 1666. coram Carpinea, coram quo revisa fuit.

In hoc autem statu ex parte actoris assumptus ad ejus defensionem pro removenda difficultate ex dicta decisione resultante dicebam, imprimis dictam decisionem evitare ex defectu applicationis ad casum ob circumstantias facti, cum in dicta decisione, prout etiam apud Duran. decis. 449. in qua eadē fundatur, pro certo supponeretur in creditore scientia evictionis fundi censiti, quæ scientia in præsentis casu non bene justificabatur, dum actus, ex quibus illa deducebatur erant æquivoci ac non bene concludentes, qui non sufficiunt, dum juxta receptam & frequentem propositionem, ad nimiam satietatem comprobatur.

5 batam per *Adden. ad decisionem 542. par. 4. recent. tom. 3. a n. 92. ad 99.* quoties agitur ad effectum gravis præjudicii, requiritur scientia omnino certa ac perfecta & concludenter probata, unde propterea cessabat quæstio ex solo facto.

Verum ubi etiã dicta scientia concludenter justificaretur, ita ut quæstio reduceretur ad punctum juris, tunc relinquendo locum veritati circa substantiam dictæ decisionis in suo casu ob ejus particulares circumstantias, ex quibus fortè illa esse potest probabilis, ut in dubio est præsumendum; Quatenus pertinet ad hanc facti speciem, vel ad articulum in genere, cum sensu veritatis, qualem etiam agnovit iudex, dicebam omnino verius esse, ut data ab initio in creditore bona fide juxta distinctionem, de qua in dicta *decif. 458. Roias, & supra dicto disc. 13.* fructus debeantur, si non tanquam fructus census, saltem tanquam damna & interesse, quæ per venditorem rei fructiferæ sequuta evictione debentur emptori ad normam fructuum, quos ipse emptor aliàs percepturus fuisset ex re vendita nisi facto & culpa venditoris evicta fuisset, quos terminos evictionis ac damnorum & interesse

7 benè in terminis census ponderat *Rota in Firmana census coram Merlino* inter suas *decif. 639.* ubi cum disputaretur de quæstione, An & quando cedens census teneatur de illius exigibilitate, ponderatur ista circumstantia an inexigibilitas proveniat ex superventa inopia debitoris, vel à non existentia census ab initio ob incapacitatem fundi, cujus capacitatem impositor promissit tanquam per speciem evictionis, atque istud motivum in dicta decisione non deductum, pro meo iudicio non videbatur habere responsionem.

Præterea considerabam, quod ubi creditor ab initio est in bona fide, ita ut in odium debitoris mendacis actus quamvis intrinsecè invalidus haberi debeat pro valido ad favorem creditoris, saltem quoad damna & interesse, tunc alia non videatur intrare ratio, ob quam cessare debeat cursus fructuum, nisi illa facultas ita in creditore resultantis repetendi sortem principalem, ob cujus repetibilitatem omnino evanescere dicitur contractus censualis, cujus substantia consistere videtur in irrepabilitate sortis, quæ demortua esse debet, juxta ea quæ habentur in *Romana reviviscentia censuum sub tit. de feudis disc. 81. & supra disc. 17.*

9 Tunc autem ista facultas hujusmodi effectum operatur, quando illa est certa, & consistit in omnino libera facultate creditoris, qui per debitorem impediri non possit, secus autem ubi est incerta, atque ali- quod impedimentum habere potest juxta *decif. 229. post Cenc. aliàs 278. par. 5. recent. add. ad Burat. decif. 645. cum aliis dicto disc. 81. de feudis & supra dicto disc. 13. & 17.*

Ista verò certa repetibilitas adesse non dicitur in casu, in quo fundus census evincatur, seu

aliàs detegatur non liber vel incapax, quoniam licet de stricto jure creditori competere possit facultas recedendi à contractu ac repetendi sortem, Attamen ex quadam æquitate per Tribunalia recepta, admittitur ad subrogandum alium fundum liberum & capacem æque idoneum, ut cæteris relatis habetur apud *Murin. resol. 195. lib. 1. & Prat. obser. 28.* atque docet quotidiana praxis Curie, quod quando creditori censuario ob non præstitum fidejussorem, seu aliud non implementum conceditur facultas cogendi debitorem ad sortem principalem juxta *dec. 88. Gregorii*, id permittitur solum ad effectum deponendi pro majori cautela, & donec ista sequatur.

10 Ideoque sic dici non potest, quod versetur in casu certæ facultatis repetendi, ob quam corrupto contractu censuali, creditum sortis ita implicitè resolvatur in mutuum interpretativum, ex quo prohibitum est accessiones, vel damna & interesse ex sola conventionione partium exigere, non probatis extinctis solitis requisitis; Quamvis etiam dici posset, ita, ea probata remanere, dum de facto creditor animum suum declaraverat destinandi has pecunias in acquisitionem census fructiferi; Et ex his, præsertim autem ex primo motivo damnorum & interesse ratione evictionis, verè pro meo iudicio solido ac inevitabili, neque in dicta Rotali decisione examinato, quia fortè per creditoris defensores deductum non fuerit, justè pro creditore judicatum fuit, atque hæc mihi videbatur genuina veritas, tam ex præmissis, quam ex viva & convincenti juridica & humana ratione deducta etiam supra *disc. 13.* quod scilicet aliàs retularet ut debitor mendax & dolosus, commodum & utilitatem ex ejus falsa assertionem reportaret, in supplantationem creditoris innocentis, qui bona fide sibi credit, ejusque assertioni detulit.

11 Et si replicetur, quod sequuta evictione fundi censiti, creditor ita agnoscendo contractus resolutionem debebat repetere sortem, Responderi potest, quod in concursu culpæ majoris debitoris consistentis in actu positivo, & alterius culpæ creditoris consistentis in actu negativo simplicis negligentie, quæ excusabilis quoque remanere potest ab ignorantia hujusmodi subtilitatum juris, prævalere debet dicta culpa major; Ac etiam quia sequuto isto casu, debitor quoque dicitur in culpa, & perjurio, non restituendo sortem eo ipso, quod ita agnovit ex proprio facto illius debitorem evasisse; Illudque potissimum observandum videtur, an creditor ab initio habuerit animum sincerum verè faciendi contractum censualem validum, vel potius animum depravatum faciendi contractum mutui sub hoc specioso nomine invalidi census velatum, ut ita scenus exigere posset, atque ab hoc principio hujus materię determinatione pendere videtur.